

MAAKODU

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXV aastakäik • november 2014

Maakoduga
võrratusse
VIETNAMI!

Uuele
mööblile
vana ilme

MUHU-
VEINITEOKS
LOODUD

Koerakasvu
kassid

Lõikame
viinapuud

KUIDAS
KUJUNDADA
KALMU

Ainulaadne

taluhäärber

AKUTRELL - HÄDAVAJALIK TÖÖRIIST

hind 3.30 €

ISSN 0235-6899

917702351689028

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXV aastakäik • november 2014

LASE MAASOE TUPPA!

OLGU VÄLJAS KUITAHES KÜLM, MAA ALL ON IKKA SOE. THERMIA MAASOOJUSPUMP TOOB SELLE SOOJA TUPPA NING MUUDAB SINU ELEKTRIAKTOODI PEAKOOLM. THERMIA OPTIMUM G3 UNIKAALNE TARBEVEE TEHNOLOOGIA VÕIMALDAB TOOTA ROHKEM JA KUUMEMAT VETT VÄIKSEMA ENERGIAKULUGA KUI ÜKSKI TEINE SOOJUSPUMP TURUL.

NB! THERMIA DIPLOMAT OPTIMUM 6 kW (180-liitrise integreeritud tarbeveeboileriga) maasoojuspump aasta lõpuni hinnaga vaid

4 900 €

www.thermia.ee

EDASIMÜÜJAD:

City Kliima OÜ
Suur-Sõjamäe 50A,
Tallinn
info@citykliima.ee
www.citykliima.ee
Tel: 680 0160

OÜ ALK Pipes
Üksnurme tee 8,
Saku
hannes@okokute.ee
www.okokute.ee
Tel: 53 493 601

OÜ Päikesepaiste
Männiku tee 104,
Tallinn
info@paikesepaiste.ee
www.paikesepaiste.ee
Tel: 56 233 117

KSV Ekspert OÜ
Ringtee 75,
Tartu
kliimakaubamaja@ksv.ee
www.ksv.ee
Tel: 735 3258

Verx Rakvere OÜ
Vabriku 7,
Rakvere
kuido@verx.ee
www.verx.ee
Tel: 322 3854

Pärnu Soojuspumbad OÜ
Kevade 1A,
Pärnu
info@pärnu-soojuspumbad.ee
pärnu-soojuspumbad.ee
Tel: 56 487 575

Maaletooja: OÜ Airwave, www.airwave.ee, Tel 6000970

22

NOVEMBER 2014

KODU

- 6 Nurka – koht, kus unistused täituvad
- 18 Värvirõõmus kummut vaevata
- 22 Küünlavalgus soojendab hinge
- 26 Kahhelahi kiidab meistrit
- 30 Akutrell – hädavajalik kodutööriist

AED

- 32 Sinililled silmadele, kullerkupud kulmudele...
- 40 Viinapuu sügisloikus
- 44 Uudised
- 46 Taimeliud Cornwalli reisilt
- 54 Vürtsikad marjad okkalisest põõsast

ELULAAD

- 56 Teekond Indohiina imedega
- 62 Muhu – veiniteoks justkui loodud
- 68 Maitseid mitmelt maalt
- 74 Sügisene tutipidu lastetoas
- 76 Kiskjaliku moega kodukiisud
- 81 Novembri üritused
- 82 Ristsõna

62

76

68

40

LUGEJA KIRJUTAB

Roheline kuld

Loen Maakodu alati kaanest kaaneni läbi. Kuid seekord lugesin erilise huviga Jaan Mettiku lugu "Kitsuke riba rohelist kulda". Ilmselt oli see just selline lugu, mida hing ihkas järjest pimedamaks muutuvast sügisest. Mulle on alati sümpatiseerinud mangroovimetsad, kuna neil on nii palju funktsioone – nad on kohalikele inimestele väga olulised looduse komponendid, ning kindlasti tuleb märkida, et need alad on ohustatud ja kiirelt hävimas. Igatahes väga sisukas lugu.

Jõudu ja jaksu teile sellise meeleolu meieni toomisel!

Tervitustega

Merrit Shanskiy

Tere, Maakodu!

Jällegi on teie aadressile hea kirja panna ainult kiitvaid sõnu, sest selles ajakirjas oli minule huvitavaid lugusid kõikides kirjatükkides. Fotod on ilusad, annavad ajakirjale palju juurde. Fotograafidele samuti kiitus!

Tublidest aednikest ja noortest tööd alustavatest inimestest ning huvitavatest ideedest siin puudus ei ole. Tublide inimeste kodud ja suvekodud on ikka eeskujuks ja järeletegemiseks, nii on võimalik meie Eesti külad alles hoida.

Selliseid kohti tahaks suvel külastama minna, see oleks ju meie turismi- ja aiaandushuvilise meelistegevus. Muidugi, inimeste soovidel pole piire, aga mine sa tea. Sel suvel käisin Harjumaal Karla külas Lillerallil ja parimad mälestused on sellest talletatud nii fotodele kui ka mälusse.

Seniks ilusat kuldset sügise jätku!

Reet

Kaunist sügist!

Kogu ajakiri oli väga hea, aga erilised lemmikud olid "Merehõnguline ja külalislahke Villa Hanson" ning fotoseeria "Ja õu sai puuriita täis".

Veel on tore, et kogu Eesti sai nüüd teada, mida tähendab sõna pitsu :)!

Mina kogesin Räpina Aiaanduskoolis oma kursusega väikest pinki meisterdades, kui seda korduvalt pitsuks nimetasin, et mitte keegi polnud sellist sõna kuulnudki.

Kaunist sügist!

Elve Reet Rahu-Rikken

P. S. Täname kõiki, kes meile kirjutasid ning ideid andsid! Teie mõtted on alati oodatud!

Maakodu.ee
Sinuga toas ja õues!

Tunnustus väärt meistritele

Novembri Maakodu avalugu viib meid Tähtkuranna valda Nurka talle. Kui selle perenaine Katrin Virkus-Sule näitas fotosid, mille line oli see talu kuue aasta eest, tundus, nagu oleks tegu mingi muu kohaga. Uskumatu, et sellisest õnnetust, võssakasvanud ja räämas paigast on üles ehitatud uhke taluhäärber. Nurka talu oli ka üks Maakodu korraldatud "Eesti kauneima maakodu" konkursi finaliste ning pakkus tõsist konkurentsi võitjale, Suureküla rehielamule (sellest talust kirjutasime Maakodu oktoobrinumbris).

Nurka talu perenaine on taluhäärberi kujundanud armastusega, oma käe ja maitse järgi. Maailmas palju ringi rännanuna on Nurka perenaine saanud inspiratsiooni eri kultuuridest, kuid kindlasti torkab sisekujunduses silma austus ja sügav kummardus Eesti ajaloo, meie traditsioonide ning käsitöö vastu. Olgu vanast säilinud või killuke, ometi suudab perenaine selle kodukujunduses ära kasutada. Nii on rehealuse uksealadest sündinud köögikapi ukсед, mörravitstest trepiäärised, korvidest ja suuskadest valgustid ning palju muudki.

Nurka on perenaisele unistuste täitumise koht, aga nagu ta ise mitu korda rõhutas – need said täituda ainult tänu kuldsete kätega töömeestele. Just seetõttu tahame Nurka talu looga tunnustada mitte üksnes pererahvast, aga kindlasti ka seda ilu luua aidanud tublisid töömehi. Jääb üle vaid loota, et väärt meistrimehed pole maapiirkondadest veel jäädavalt kadunud ning leiavad rakendust ja tunnustust.

Paljudes taludes on aukohal restaureeritud vana mööbel, kuid Maakodu novembrinumbris anname ka risti vastupidist õpetust isetegijatele – kuidas uuest kummutist saada päevinäinud mööblitükk. Meie vanakraamipoodides väga levinud, Lääne-Euroopast pärit uusantiikne pruun mööbel võib saada sootuks uue välimuse, kui võtta kätte pintsel, purk värvi ja vaha.

Et on hingede- ja küünlavalguse aeg, anname nõu, mis värvi ja mis kujuga küünlaid valida ning kokku sobitada. Töötoas räägib kahhelkivide vormija Taivo Kersna, kuidas tema käe all sünnivad kaunid ahjukivid, aianurgas õpetame viinapuud lõikama, räägime kalmukujundusest ning jagame õpetusi, mida teha sel aastal nii rohkelt leiduvatest kadakamarjadest, jpm.

Head lugemist!

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja

MAAKODU Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvlepp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174
Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

TAMREX

TAMREXis parim tööjalanõude valik

*Ostes COFRA talvesaapad (art NA005, 31240 või 13600) tavahinnaga, saad **TASUTA** TAMREXi funktsionaalsed sokid art 3640 (väärtus 7.50)

COFRA Barents S3 CI SRC talvesaapad

art NA005
HIND 59 €

COFRA Bratislav S3 CI SRC talvesaapad

art 31240
HIND 79 €

COFRA talvesaabaste
(art NA005, 31240 või 13600)
ostu puhul saad need sokid
TASUTA
TAMREX funktsionaalsed
töö- ja spordisokid
TAVAHIND 7.50 €

COFRA Bragi S3 CI HRO SRC talvesaapad

art 13600
HIND 99 €

COFRA JALANÕUDE OMADUSED:

APT PLATE
Anti Perforation Textile
ZERO PERFORATION
EN 12568:2010

APT torkekindel tald –
parem soojusisolatsioon,
kerge ja painduv

TOPreturn
COMPOSITE TOE CAP
200 J

Komposiitmaterjalist
turvanina – parem
soojusisolatsioon, kergem
kui metallist turvanina

Anatoomiline
sisetald – vähendab
põrutust kannaosas,
antibakteriaalne,
imab niiskust.

ELASTIC EFFECT

EXTRA LARGE

Lai liist ja turvanina –
biomehaaniline raam
järgib jala kuju

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35 | TARTU Aarcla 114, Ringtee 37a | PÄRNU Riia mnt 169a, Savi 3 | RAKVERE Plikk 2 | VIILANDI Riia mnt 42a | JÕHI Tartu mnt 30 | VÕRU Piiri 2 | VALGA Vabaduse 39 | NARVA Tallinna mnt 19c | HAAPSALU Ehitajate tee 2a | PAIDE Plikk 2

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 28.02.2016 või kuni kaupade jätkumiseni

Nurka

Tekst Kadri Tramm
Fotod Sven Arbet

“**S**ee talu on minu väga pika-aegse unistuse täitumine. Nurka ei ole äriprojekt, vaid südame ja armastusega taastatud talukoht,” ütleb talu perenaine, VIP Reaside omanik Katrin Virkus-Sule.

Piirumi külas asuv Nurka talukompleks on suursugune ja uhke. Lisaks võimsale taluhäärberile on siin veel kuus kõrvalhoonet ja kõik need on nüüdseks saanud uue kuue ning rõõmsa ilme. Siin on kolm aita, suur maakivikelder, saun, renoveeritud on vana hobusetall, mis täidab praegu koolitus- ja külalistemaja funktsiooni ning kuur.

Katrin näitab fotosid, milline nägi see talukoht välja kuus aastat tagasi, kui ta selle ostis. Võsa üle pea, rohi rinnuni, tumeroheline unarusse jäetud maja ja pealtnäha vaid tuleroaks sobivad kõrvalhooned. Iga normaalne inimene oleks seda nähes kannapealt otsa ringi pööranud, mitte endale õnnetust kaela võtnud. Katrin seda ei teinud. Ehitusinseneri haridusega naine nägi ja mõistis, et kõik ei ole kadunud ning tõenäoliselt kujutas ta juba siis ette, milline võiks olla tema unistuste täitumise ja hingerahu leidmise koht.

Tegelikult oli eelmise omaniku teene ja tarkus katta hooned vettpidava eterniitkatusega

– koht, kus unistused täituvad

Pärnumaal Tahkuranna vallas Piirumi külas viib kitsuke kruusatee tallu, mis on selle perenaise Katrin Virkus-Sule unistuste täitumise koht. Isegi tee ei lähe siit enam kuhugi.

Röömsates värvides
Nurka taluhäärber.

põhjus, miks talukompleks oli siiski veel üsna hästi säilinud.

Näiteks aitadel on alles originaalseinad. Kõikvõimalikud lisad, sh tõrvapapp, millega kunagi olid hoonete seinad kaetud, katusealused ja lisa-seinad lammutati.

Ehkki taastamine oli ränk töö, päästsid nii mõnegi hoone kokku kukkumisest eelmiste omanike pandud vettpidavad katused. Nüüdseks on hoonetel – peamajal, kahel aidal ja saunal – uued laastkatused. Kõige esimene üllatus on aga peamaja ja kõrvalhoone fassaadi värv.

“Kui ma välisfassaadi värve valisin ning lõpuks töömeestele värviproove näitasin, ütlesid nad,

et sellist värvi nemad küll maja ei värvi,” naerab Katrin. Reisifirma omanikuna palju mööda maailma rännanud Katrin aga jäi endale kindlaks. “Olin äsja Kreekast naasnud ja ilmselt oli see värvivalik tingitud ka sellest,” ütleb ta. Maja ja kõrvalhoone saidki helekollast karva, seda tasakaalustavad valge ja sinisega värvitud aknaraamid, ukсед ja nurgalauad.

Katrini sõnul algas talukompleksi renoveerimine saunast. Sellest on alles originaalseinad, kaks siseust ja osa aknaid, ühele aknale on sisse graveeritud aastaarv 1922. Täielikult on taastatud maakivivundament ja pandud uus laastkatuse.

Talu perenaine Katrin Virkus-Sule.

Sauna vundament võeti alusmüürini lahti ja ehitati praktiliselt uuesti. Saun on seest suur ja avar. Siin on suur eesruum, kus lisaks puhkenurgale ka kööginurk. Viilkatuse alune lagi on kaetud pilliroomattidega. Erilised on aga sauna köögikapi ukсед, mis on tehtud vanast rehealuse värvavast. Need on puhastatud ning selle käigus tulid välja meistri, vanaperemehe Peet Petersoni initsiaalid. Sauna ukse juures ajas nina välja humal, sitke taim on ka sel aastal käbisid pungil täis.

Unikaalne kelder

Sauna kõrval on unikaalne 1890. aastal ehitatud maakivikelder. See tuli vundamendini lahti võtta ja kivimüürid uuesti laduda, sest otsakivid olid ära vajunud. "Keldri juures sisesesid nastikud, ilmselt oli see neile aastaid koduks olnud," ütles Katrin. Keldri eeskojas, mõlemal pool ust on orvad, milles kunagi hoiti puutünni soolaliha või -kalaga. Tegu on ristlõõviga võlvkeldriga, mis ehitatud mitte pikkusesse, vaid avaneb hoopis laiupidi. Keldril on õhutusaken ja paksud topelteinad ehk kahekordne kivimüür. Taastatud on

otsaseina aknakaar. Topeltmüürid hoiavad keldris aasta ringi ühtlase temperatuuri. "Siia lakke on plaan lühter panna," ütleb Katrin.

Taluõue keskel on lipuvarras ning ringikujuliselt laotud kivitee. Ringikujulist teeäärt kaunistavad roosipõõsad.

"Siin on suhteliselt märg ala ja kogu pinnase kaevamise välja ning täitsime, tegime dreenaazid," räägib Katrin. Õuel on paat, mille Katrin plaanib veel korda teha. Kuuri all korrastab meister vana hobusaani.

"Nõukaajal oli siin hobusetall ja sellest ajast on jäänud palju tööhobuste tarvikuid – loogad, rakmed, palgiveokelgud... Vanast vankrist plaanime teha grill-laua, mida saab vajadusel mööda õue vedada ja vastavalt tuule suunale keerata. Siin on ka palju vana kalapüügivarustust," räägib Katrin.

Nurka talu aitadest tuli välja aga rohkesti vanavara, näiteks erikujulisi metallist anumaid ja kanistreid, mis viitavad, et ehk kunagi käis ka siit talust merd mööda piiritusevedu," pakub Katrin.

Olgu see vana puitmaterjal, ukсед, aknaraamid, voodipeatsid, tööriistad vms, siis kõigesse

↑ Sauna eesruumi mahub nii puhkenurk kui köögiosa. Köögikapid on valmistatud rehealuse ukselaudadest.

See nagi on tehtud vanast riidekirstu detailist.

on Katrin suhtunud austuse ja taaskasutuse võtmes. Mitte midagi pole niisama lõkkesse visatud.

Vanad asjad on tänu Katrini ideedele saanud uue elu ja rakenduse. Näiteks vanad mörravitsad ääristavad trepimademeid, vana kirstu jupp täidab uhkelt nagi rolli, seinal on endisaegsed suusad – nüüd valgustid, samuti on oma koha leidnud aerud, jne.

Tema sõnul tulevad siia tallu vanad asjad justkui iseenesest. Suures seminarisaalis on näiteks

kaks pikka vana lauda, millest üks on Katrini vanavanaisa tehtud ja pärit emakodust Kasari jõe lähedalt. Kupliteks on aga vanad korvid, mis kõik pärit siitsamast talust.

“Osa leidsin aitadest, aga viimane – kaheksas – tuli välja kuuri alt,” nendib Katrin.

Külalistemaja voodipeatsid on samuti vana Eesti mööbel. Palju vana mööblit, kirste ja muud kraami on Katrin ostnud ka mujalt Eestist, kas laatadelt või vanakraamipoodidest. Katrin on käinud ka mööbli restaureerimise kursustel ning teab, kuidas vanale mööblitükile eluvaim sisse puhuda.

“Ma väärtustan väga meie enda Eesti eehdat ajalugu, mööblit ja vanu asju. Milleks tuua siia Euroopast pärit antiikmööblit?” ütleb Katrin. Ta on osanud vana ja uut kokku sobitada elegantselt ning kogu üldmulje on stiilne ja üllatav.

Vanad mörravitsad said uue otstarbe.

← Vanadest talust leitud korvidest tegi Katrin lambikuplid.

↑ Kõrvalhoones, mis kunagi oli hobusetall, on nüüd koolitusruumid.

Peamaja vana väike sissepääs on saanud suureks ja avaraks akendega verandaks. Ainus originaal on läbi aegade kestnud graniidist trepp. Uksest sisse astudes avaneb külalistele hall, mille nurgas on valge kaminahi. Seina kaunistab kartsipunane tikitud Lihula tekk. Hallist pääseb romantiliselt valgesse ja pitsivahusesse magamistuppa. Uus ja vana on siingi käsikäes. Katrini vanaema kätetööna valminud tikitud, heegeldatud äärepitsiga käterätik ja padjapüür panevad i-le täpi. Et Katrini vanaema oli suur käsitöömeister, plaanib Nurka perenaine kunagi tema töödest näituse teha. Samuti tahab Katrin eksponeerida kogu siit talust leitud vanavara.

Värve ja romantikat

Köögiakendest avaneb vaade metsa poole. Kööginurga ja söögitoa vahel on Tulikivi pliit. Köögikapi ukseid püüavad aga kohe pilku, need on tehtud justkui laastkorvid. See on perenaise idee, mis kuldsete kätega meistrite poolt teostatud sai. Kappide sees on LED-valgustid, et muidu üsna pime nurk veidi valgem oleks. Köögis leidub palju vana mööblit – kummutid, suur laud, toolid. Laes särab lühter, vanad fotod, lauanõud, tikitud köögirätik – kõik see loob idüllilise uue ja vana vahel.

PÜÜA TUNNET. DRIVE-E MOOTORIGA TUNDLIK XC60.

Väike, jõuline ja uskumatult tõhus Drive-E mootor pakub kiiremaid käiguvahetusi. Tema eeskujulik heitmetase paneb teised häbenema

OTSI VEEBIST **XC60**

VOLVO
OSTUPREEMIA
5000€

Uue Volvo XC60 nüüd kaasa
5000-eurone Volvo ostupreemia.

Esimese korruse hallis on seinal Lihula punane tikitud tekk.

Romantiline magamistuba, kus kirstu peal on Katrini vanaema tikitud Lihula tekk ja põrandal tema tehtud ristpistes vaip.

Elutuba on nagu salong, kus on muu hulgas ruumi omanäolisele klaverile.

Vanale tigudiivanile ja tugitoolidele sai uus katteriie.

↑ Köögis on au sees vana mööbel ja nõud. Näiteks vanaema pulmaserviisist pärit suhkrukoos.

→ Köögmööbli ukсед on pununud laastkorvitehnikas, ka see on Katrini idee.

Tavapärasest palkseina näeb siin majas üsna vähe. Taluhäärberis olid säilinud vanad seinamaalingud ning need on originaalide järgi taastanud Tallinnast pärit kunstnikuhärra. Suur avar elutuba on kollakat värvi seintega. Vanast klaverist ei saanud enam asja ja sellest tehti diivanilaud. Nurgas asub suur kahhelahi, mis on originaal ja talletab soojust nii hästi, et alumine korrus seisab soe suisa paar päeva.

Elutoa ja parempoolsesse majatiiba jääva väikese magamistoa vahel seinas on aga aken! Akna otsustas Katrin teha just valgusevajaduse tõttu. Aknast paistab valgust ja päikest muidu üsna pimedasse elutuppa. Väike romantiline

→ lk 16

Abc Motorsist nüüd kõigile Dacia mudelitele korralised hooldused garantiiaja lõpuni **tasuta!**

5 AASTANE
GARANTII
või 100 000 km

hind alates
7790 €

DACIA
GROUPE RENAULT

dacia.abcmotors.ee | Saad palju, maksad vähe!

 Abc Motors

Dacia leiad Kadaka teelt!

Dacia sõiduautod - keskmine kütusekulu 3,8 - 8,0 l/100km, CO₂ emissioon 99 - 185 g/km. Pakkumine kehtib 01.09.2014 - 30.11.2014 ostetud autodele või kuni kaupa jätkub. Pilt on illustratiivne.

Abc Motors AS - Kadaka tee 72a, Tallinn, tel: 624 0420, e-post: dacia@abcmotors.ee, avatud: E-R 9-18, L 10-15.

kodu lugu

magamistuba on sinise-valge sisustuse ja voodipesuga, akna ees ripub pitskardin.

Elutoale järgneb magamistuba, milles annab tooni sinine. Sinine seinavärv, maalingud, helesiniseks värvitud vana mööbel. Vana tigudiivan ja tugitoolid on restaureeritud ning saanud sinisemustrilise kanga. Alumise korruse lõpetab aga päikeseküllane veranda. Teisel korrusel on kaks magamistuba, suur sviit koos vanni ja saunaga. See on ühtlasi talu kõige nooblim ja suurem tuba, kus annab tooni rokokoostilise mööbel.

“Mina võin naisena ju unistada, aga naise kõrval peavad olema õiged mehed, kes unistused teoks teevad.”

Kunagi aastate eest paistis siit Nurka talu akendest aga meri ja mereäärsed rannakarjamaad olid loomi täis. Muuseas, mereni on Nurka talust ca 600 meetrit. Praegu algab maja tagant mets, mida on talgute korras ja sõprade abiga korrastatud. Supelranda siit otsida ei tasu, sest mereni viib lai pilliroomüür. Küll on siin Luite-maa looduskaitseala ja linnusõpradele peaks see kant tänu merelindude rohkusele eriti meel-mööda olema.

“Nüüd siis lisaks muttidele, vesirottidele, pötradele, kitsedele, rebastele ja jänestele ka sead, sest eilne hommik üllatas sellega, et metssead olid kõvasti muru üles sonkinud. Ilves on ka liikvel,” ütleb Katrin. Et perenaise üks hobisid on orienteerumine, on ta koos sõprade ja külalistega juba ammu ümbruskaudset loodust avastamas käinud. Meri, linnu- ja taimeriik ning matkara-jad on märksõnad, mis annavad ilmselt tulevikus külalistele põhjust Nurka tallu tulla. ✿

→ Häärberi teise korruse sviidis on saun, selle ees kivipörandal aga puidust vann.

Sviit on hääerberi suurim tuba, siin on rokokoo stiilis mööbel kõrvuti modernsega.

teeme ise

Värvirõõmus kummut vaevata

Tekst **Kristel Kirss, Kadri Vilen**
Pildid **Sven Arbet ja Kadri Vilen**

Pisnikerdustele piisab 100milliliitrisest pudelist. Nikerdusi on hea tupsutada ümarpintsliga.

Värvida võib otse lakitud pinnale lamepintsliga.

Põnevate ideede otsinguil leidsime poekese Vintage Chick, mille perenaine Kadri Vilen oli lahkesti nõus õpetama, kuidas lihtsast pesukummutist saab imetlusväärne buduaaritäiendus.

“Värvitud ja maakodu stiilis mööbel on moes,” ütleb värvitud mööbli austaja Kadri Vilen. Väikese äri perenaine on puidustrilist mööblit värvinud juba kuus aastat. Huvitava mööblitüki otsimist, millest saab hiljem kõigi ihaldusobjekt, peab ta omamoodi põnevaks tööks. Selleks, et leida oksjonitelt, komisjonikauplustest või ajalehekuulutustest see õige ese, võib kuluda päevi. “Otsin elukõige toredate disainiga esemeid, mille hind on mõistlik ning mida oleks mõtet värvida ja tuunida,” märgib Kadri.

Tema ilusate asjade poeke, mis asub Tallinnas Telliskivi Loomelinnakus, pole kunagi mööbliga üle kuhjatud. Ruum on väike ja ega sinna palju mahugi.

Looduslik ja ajaloo värv

Mööbli värskendamise tegelemise algusaegadel kasutas Kadri vesialusel mööblivärve, mida sai ehituskauplustest osta. Ent nende kasutamine nõudis tegijalt suurt ja aeganõudvat eeltööd. Kõik koju ostetud vanad mööbliesemed tuli selleks, et värvid nakuks, värvist või lakist puhastada. See tähendas lihvimistõid, mõnikord ka kemikaalide kasutamist.

“Uurisid veidi, mida mujal maailmas selles vallas tehakse, ja leidsin kriidi-

värvid. Varem kulus mul ühe kummuti värvimiseks, isegi kui see oli täiesti terve, nädal. Nüüd saan täiesti terve tooriku puhul hakkama päeva-paariga,” on Kadri rahul.

Kriidivärv (ärge ajage segamini tahvlivärviga), mida äri perenaine väga kiidab ning mis nakkub hästi isegi metallpindadele, on toodetud Suurbritannias. Värv loojaks on disainer Annie Sloan, kes elab Oxfordi linnas ning püsib Inglismaal oma eriala esindajate esikümnes.

Tema loodud värv Chalk Paint on ökovärv, mille komponentideks vesi, kriit ning naturaalsed värvimullad. Värv retsept on tuletatud traditsiooniliste kaseiin- ja gessovärvide baasil, mis olid XVIII sajandil kasutusel kõikjal Euroopas ning mida kasutati lossides mööbli ning ka seinte katmiseks. Annie Sloan on värvitoonide segamisel ja valikul jäänud truuks kuninglikul mööblil kasutatud värvigammale – kõik tema toonid on inspireeritud paikadest ning rahvuslikust eripärast. Seda võib järeltada ka värvitoonide nimedest, näiteks Florence, Paris Gray, English Yellow jne.

Sel disaineril on veel üks omapära – ta ei müü oma värve ehituskauplustele edasimüümiseks. “Annie Sloan eelistab väikesi ärisid, kus müüjad ise mööblit

tuunivad ning oskavad klientidele nõu anda ja suudavad kiirelt reageerida. Et mina saaksin ta värve müüa, pidin vastama tema tingimustele: esitama portfoolio oma tehtud töödest, läbima tema juures kursuse, ning et edaspidi hakkas Eestis koolitama neid, kes soovivad värvimisnõkse õppida. See ei olnud lihtne, kuid värv oli seda vaeva ja kõike muud väärt,” on Kadri rahul.

“Annie Sloani värvid annavad tegijale meeletu võidu ajas. Lisaks on veel mitu plussi – see värv näeb mööblil välja soojem, on käe all mõnusalet sametine ning ei kahanda samas mööbli väärtust,” lisab Kadri. “Ehituspoekettides müüdavate tavavärvidega värvitud mööblit nähes saavad restauraatorid pahaseks, kriidivärviga on hoopis teine lugu.”

Vaha annab vana ilme

Chalk Painti värvid on toonitavad. Kui ostate näiteks rohelist, saate valget juurde lisades mitu kena ja pastelset tooni rohelist. Ka uusantiik saaks sel moel märksa säravam ja romantilisema ilme, aga miks mitte ka nõukaegne mööbel või kaasaegne täispuitmööbel, mis on juba kolletunud ning vajaks värskendust.

Puidupruun kummut, mille me kriidivärvi katsetamiseks valisime, on pärit vanamööbliga kauplevast ärist. Võib arvata, et sinna oli see toodud Rootsist või Belgiast.

Kummuti põhitooniks valisime Annie Sloani Chalk Painti heleda hallikassinise Louis Blue tooni. Värv pealekandmiseks valis ta kunstkarvaga pintslit. “Vesialusel värvide jaoks

Sahtlitel kasutame mitut värvitooni ning pühime seda niiske lapiga maha – nii tekib kulunud efekt.

Ka kummuti servi võib niiske lapiga vanutada.

Lihvsvamm ühtlustab lakitud pinda enne vahatamist.

Tumeda vahaga vahatamine.

on need parimad, siis pintslikarvad märgudes ei pulstu,” märgib ta. “Õnarus-
te ja nikerduste värvimiseks võiks olla käepärast terava otsaga pintsel.”

Annie Sloan annab oma kodulehel iga värvi juurde soovitusi, mil-
lise teise tooniga võiks valitud värvi
kokku sobitada. Värvitoone võib mui-
dugi ka ise kokku sättida – meie kum-
mutile passisid naabrike kõige pare-
mini helehall Paris Grey ja punastest
Primer Red. Just nendega otsustas
Kadri anda mööblitükile ajaloolise-
mat ilmet ning toonis sahtli servi kii-
lisemaks, lisades sinna punast ja veidi
valget värvi. “Soovitan seda teha, sest
nii jääb mulje, nagu oleks kummutit
kunagi varem värvitud ehk pealmise
värvitooni alt on kumamas rohkem
värvikihte,” lausub Kadri.

Lauaplaati töötles Kadri kergelt lii-
vapaberiga, sest lakk oli ebahühtlaselt
kulunud. Olgugi et värv nakkub igale
pinnale, tuleks lahtised ja kooruvad
värvi- või lakitükid siiski eemaldada.

Esmalt kattis ta lihvitud plaadile ja üle-
jäänud kummutikorpusel naturaalse
pintsliga läbipaistva vaha.

Seejärel segas kokku pruuni ja läbi-
paistva vaha ning kandis sahtlikaunis-
tustele ja kohtadesse, kuhu ka loomu-
pärast võiks mustus koguneda. “Sel-
lise vahaseguga saab kummutile teki-
tada saja-aastase mustuse mulje, mis
mujal maailmas on sisustajate hulgas
moes olnud juba mõnda aega,” selgitab
Kadri. “Algul tegin minagi vaid pruuni
vahaga otse värvile, kuid see kivistus
väga kiiresti ja imbus värvi sisse. Nii on
seda väga raske maha pühkida kohta-
dest, kuhu seda pruuni vaha ei soovi.
Tulemus oli ehmatav – porine välimus.

Selleks et vanutamise üle säi-
liks kontroll ning “mustus” asuks
vaid õigetes kohtades, tulekski enne
pruuni vahaga töötlemist kanda otse
värvile üks läbipaistva vaha kiht – siis
on mööbli pind libedam, poorid kinni
ning pruuni vaha lihtsam soovitud
kohtadest maha pühkida.”

Pehme pintsliga mööblile kantud
õhuke vahakiht kaitseb värvi. “Kui
vaha ei kasutata, on see looduslik värv
poorne ning imab endasse kõik prits-
med ja moosiplekid. See värv ei ole ise
vastupidav olukorras, kus mööbli pin-
nale võib vedelikke või toidujääke sat-
tuda,” õpetab Kadri.

Samas soovib Annie Sloan Chalk
Paintiga värvitud õuemööbli jätta
vahatamata ning lakkimata – päike-
ses ja vihas tekib loomulik paatina,
ehk vanutus ning mööbel näebki vana
ja autentne välja.

Kui õhuke kiht vaha on kergelt ring-
jate liigutustega peale kantud, tuleb
see pehme lapiga küllalt kiiresti maha
pühkida. Viimane viimistlus tasub teha
vana villase labakindaga, siis on kum-
muti pind käele mõnus katsuda. Val-
mis kummutit võib koristamispäeval
soovi korral ka niiske lapiga puhastada.

Veidi elevust, õhinat ja värvimis-
rõõmu, ning mööbligurmaane rõõ-
mustav tulemus ongi käes! ✨

-20%!

Uue põlvkonna katuseaknad Roto Designo

Designo katuseakende omadused:

- mitu mugavat ja ohutut akna avanemismoodust
- erakordne disain ja uus kattevärv – hall metallik
- isefikseeruv ja turvaline pesuasend
- energiat säästvad klaaspaketid

Küsi soojustusplokiaga varustatud katuseaknaid!

FixAlfa OÜ

gsm 5055283

janek@fixalfa.ee

FIXALFA

www.fixalfa.ee

Roto

www.roto.ee

Küünlavalgus soojendab hinge

Tekst **Kadri Tramm**
Fotod **Sven Arbet**
Lavastus **Kristel Kirss**
ja **Kadri Tramm**

Jahe ja pime aeg on justkui loodud küünlavalguse nautimiseks. Tassike kuuma teed, soe pleed ümber ja küünlavalgus teevad olemise hubaseks ning mõnusaks. Erivärvilised ja -kujulised küünlad on ka pilkupüüdev sisustuselement.

Küünalde valik kaubanduses võtab silme eest kirjuks. On pikki ja lühikesi, pallikujulisi, neljakandilisi tahukaid, mitme tahiga, eri tekstuuri ja lõhnaga küünlaid. Kui riiulite vahel seda õiget otsida, ei pruugi ostuotsus sugugi kergelt tulla. Millist küünalt eelistada, mis värvi ja millise kujuga? Mis ei tilguks põledes vaha ja ometi kestkaks kaua?

Kaubamaja Kodumaailma teenindusosakonna juhi Aires Rühka sõnul annavad küünlad hea võimaluse luua koju valgusallikat ja värvidemängu. Tooni poolest sobivate küünalde rühmadesse sättimine annab kauni vaatepildi ka siis, kui küünlad ei põle.

“Hetkel on ostetavamad need küünlajalad, mis võimaldavad gruppe moodustada. Samas on võimalus laduda küünlad lihtsalt kandikule või siis viia terrassile, rõdule või maja ette kauni laternaga. Küünlajalast olenemata on soovitatav kasutada küünlateipi, mis hoiab küünalt kenasti kinni ning see ei kuku nii kergesti ümber,” ütleb Rühka. Küünalde gruppi panemiseks on tema sõnul ideaalsed suure valikuga Võhma ja Sia küünlad.

Värvi- ja vormiküllus

Lastega peredes tasub küünaldega ettevaatlik olla ning valida küünlajalad ja küünlad pigem selliseid, mis on madalamad ja raskemad, et need kindlalt laual püsiks.

Kes ei taha, et küünal hakkaks kohe laudlina peale tilkuma, sel tuleks ostmisel vaadata küünla koostist. “Steariinküünal reeglina ei tilgu, kuid tuuletõmbe käes hakkavad tilkuma ka kõige kvaliteetsemad küünlad,” nendib Rühka.

Scheteligi hulгимүүgi esindaja Janika Paat soovib samuti omavahel kombineerida eri kuju ja suurusega küünlaid, mis loovad lisaks hubasele meeleolule ka toreda ja pilkupüüdva kodusisustuse dekoratsioonielemendi.

2015. aasta moevärvid ja trenditoonid nii sisustuses kui ka küünalde seas on eelkõige pastelsed: vahukommiroosa, liivarannabeež ja laguunisinine. Kuid need on pigem kevadised värvid.

“Jõuludeks soovitame glamuurseid värvitoone, nagu näiteks *vintage*-kuld, hõbe või metallik. Samas on alati moes klassikaline valge ja elevantiluvärvi ning muidugi punased toonid,” selgitab Paat.

Lisaks värvile ja vormile toovad küünlad koju ka mõnusat aroomi. Lõhnaküünlaid on mitmesuguseid – vanilist jõhvikani. Lõhna puhul tuleks küünal osta siiski isiklikust eelistusest lähtuvalt ehk valida täpselt selline, mis meeldib ja mis ülemäära domineerima ei hakka.

Rühka sõnul saab küünaldega tuua koju erisuguseid aroome, muutes seega ka meeleolu. “Kas midagi salapärast, suvist lillilõhna või värsket kevadist aroomi. Kaunid värviliste ümbristega on Millefiori lõhnaküünlad, millega saab suve tuppä tuua Cold Wateri või Oxygeni lõhna näol, sügisest salapära annavad pigem Mela & Cannella küünlad. Ka Joiki küünlad pakuvad värvidemängu ning nende seast leiab ka kõige nõudlikum lõhna valija endale lemmiku,” räägib Rühka.

Ka teeküünalde valik on suurem kui varem. Neid on väiksemaid ja suuremaid, südame-, tähe- või lillekujulisi, eri värvide ja lõhnadega, põlemisaja ja -kuluga. Kui varem olid teeküünlad plekist ümbrisega, siis nüüd on müügil ka läbipaistva plastkorpusega.

“Läbipaistvas ümbrises teeküünlad põlevad suurema leegiga ning sobivad läbipaistvasse teeküünlajalga paremini. Põledes muutub parafiin teeküünlas vedelaks ja läbipaistvaks, mis erinevalt metallümbrisega küünlast jätab kaunima mulje. Teeküünla valikul võiks eelistada tuntud kaubamärke, odavamad teeküünlad ei põle lubatud põlemisega ära, kustuvad üsna ruttu pärast süütamist,” selgitab Paat.

Scheteligi sortimendis on muu hulgas klaasist nõu sees kolme tahiga küünal, mis põleb 29 tundi ja jäägilt ära. Nutikamad perenaised saavad klaasist küünlakaussi edaspidigi kasutada, kas siis kommikausi või küünlaalusena.

Moes on lihtsus ja naturaalsus

Kui tahate kodus korraldada piduliku õhtusöögi, tasub küünaldele kindlasti tähelepanu pöörata ja laua katmisel neid mitte unustada. Küünlad loovad õdusa ja romantilise atmosfääri, neid võiks laual olla mitu.

“Õhtusöögilaua kujundamiseks on müügil eri värvi romantilised õhtusöögiküünlad, mille kõrgus vahemikus 21–38 sentimeetrit. Mida rohkem küünlaid peolauale paigutada, seda romantilisema õhkkonna saab luua, kuid lõppkokkuvõttes sõltub küünalde kogus ja valik ikkagi konkreetsetest tingimustest, milline on õhtusöögi olustik,” lisab Paat.

Mis puudutab aga üldisi trende kodusisustuses ja dekoreerimisel, siis moes on lihtsad ja naturaalsed materjalid.

“Oksad, juured, käbid, loomanahad, marmor ja muu kivi ehk juurte juurde tagasi. Samuti on moes retro ja *vintage*, 60ndad ja 70ndad, kuid veelgi paremal ja tänapäevasemal kujul ning

asine ilu

materjalides. Moes on ka loomad, linnud ja eksootilised muustrid. Inimesed liiguvad maailmas üha enam ringi ja aina rohkem soovitakse endale nn maailmakodaniku kodu, kus on jälgi kõikidest nendest kaugetest kohtadest. Samuti jõuavad Kodumaailma üha kiiremini ka rõivamoe trendid, eriti on sellest mõjutatud kodutekstiil.

Kodukaupade kaubandusjuhi Siim Tammesalu sõnul on kodusisustuses populaarne kõik naturaalne – nahk, puit, kivi, marmor jne.

“Kuldsete kuuekümnendate ja seitsmekümnendate disain on tagasi uuel ning värskel kujul. Materjalid ja toonid on muutunud, aga inspiratsioon pärit sellest perioodist. Palju just sisustuskaubas. Üksikute toodetena mõjuvad need värskena ning sobivad ka minimalistlikusse kodusse. Rohkesti on eksootiliste lindude ja taimede mustreid, mida julgelt kokku segatud. Hinda on läinud unikaalsed käsitööhingega asjad. Näiteks puhutud klaas või käsitsi töödeldud vaskne ning pronksikarva metall,” ütleb Tammesalu.

Täname Rocca al Mare Prisma ja firmat Schetelig EV. ✿

6131 Bianco Drift

Super Natural seeria, 5 uut looduslähedast kivipinda.

 caesarstone®

www.caesarstone.ee www.kivisepad.ee Tel. +372 5122 593

Edasimüüja Eestis: Arens Mööbel www.arense.ee

Tallinnas: Pärnu mnt 139 e/2, Luise 40, Liivalaia 40 (Aet Piel Disain)

Tartus: Fortuuna 1b

KIVISEPAD

ARENS

Kahhelahi kiidab meistrit

Kahhelkivide meister Taivo Kersna oma kividest enda ehitatud ahjuga. "See siin pole iluasi, vaid tõeline tööloom! Talved on meil külmad ning suur kahhelahi annab ja hoiab hästi sooja, isegi siis, kui õues on kaks nädalat jutti karm pakane."

Enamasti räägitakse uhkete ahjude puhul ehitajast. Kahhelahjude ilu taga on sageli ehitajale lisaks ka ahjukivide valmistaja. Küllastimegi Võrumaal Loosu külas Taivo Kersnat, kes ahjude kaupa kauneid kahhelkive vormib.

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Raivo Tasso**

Kui külmakraadid ja vilu sügis-
tuul naha vahele poevad, lähe-
vad mõtted soojusele, seda nii
kaudses kui otseses mõttes. Pottah-
judele kahhelkive meisterdava Taivo
tööruum on alati hubaselt soe, sest

selle keskmes on mehe enda tehtud
siidmati glasuuriga kahhelkividest ahi.
Erandkorras on see küttekeha tema
enda ehitatud, muidu tal ahjude tege-
miseks aega ei jää. "Ühe ahju peab
kahhelkive tehes ise valmis ehitama –

siis saavad selgeks vead, mida kunagi
teha ei tohi," märgib Taivo. Lesoga ahi
aga näib liiga peen, et olla pelgalt töö-
ruumi soojendajaks.

Selgub, et tegelikult oli hoone alg-
selt mõeldud perele maakoduks.
"Tahtsin ise ja oma kätega maja ehi-
tada nagu üks õige eesti mees," mui-
gab Taivo. "Mitmed ehitusnõksud
said siin läbi katsetatud. Näiteks
ehitasin majale erkeri. Tahtsin ka
poolkelpkatust, aga see siia ikka ei
sobinud."

Uus maja kerkis endise talumaja
vundamendile. Paraku sundisid neli
aastat tagasi tekkinud heitlikud ajad
pere maale kolimist edasi lükkama.

Pöletatud ja jahvatatud savist, mis jõuab Saksamaalt kohale 50kilostes kottides, segab meister kahhelkivide segu valmis ning valab siis vormidesse.

Selle asemel sättis Taivo oma kaunisse maamajja kahhelahjukivide tootmise. “Nüüd on nii, et mõnuga tulen tööle ja mõnuga lähen töölt koju.”

Sõprus saviga kujundas tulevikku

Saviga sõbrunes Taivo pärast TPI lõpetamist 1986. aastal, kui ta suunati tööle Võru tellisetehasesse Võrukivi. Kuna tehas ei saanud õiget tööhoogu sisse, tekkis tööpäevadesse aega, mil unistada ja muude asjadega tegelda. Sel ajal avastaski Taivo huvi savi ja kohe ka vanade pottahjude vastu. “Saviga on nii, et kes selle pisiku kord juba saanud, sellest enam ei vabane. Võivad olla küll mõningad peiteajad, aga seejärel lööb pisik taas välja,” teab ta. Ajaloohuvi kannustamas, tellis ta endale Venemaalt tsariaegseid raamatuid, mis seletasid lahti vanu pottahjude ja ahjukivide tehnoloogiaid.

Kui tellisetehases töö otsa lõppes, sai ta proovida veel mõnda tööd, aga edasiseks eluks oli suund selge.

Üks esimesi põnevaid töid oli Tallinna vanalinnast saadud vormi järgi sündinud pottahjukivi. Kõige esimene, punasest savist tehtud ahjukivi (paraku küll väikese mõraga) on tal tänini alles hoitud ning töötoanurgas teistelegi uudistada. Taivo usub,

et seesugune võis kunagi kaunistada mõne härrastemaja küttekeha. Selle valmistamine andis Täivole teadmise, et kohalik savi ei võimalda kõiki nüansse välja mängida.

Kui riigipiirid avanesid, reisis ta kahhelahjude sünnimaale Saksamaale, et end huvipakkuvast vallas veelgi täiendada. “Enne – kuna ma natuke mõistan saksa keelt – uurisin, kes seal ahjusid teevad ja mis tehnoloogiaid ning glasuure kasutatakse. Minu huvi kasv langes aega, mil taasühinenud Saksamaal pandi kahhelkive tootvad tehased kinni. Selle tulemusena sain palju kontakte ja materjale,” meenutab Taivo.

Saksamaal käis ta Berliini lähisel asuvas kahhelahjude muuseumis, kus vaimustus alast veelgi. “Üllatusin, mida kõike saab ahjude juures teha – nišid, simsid,” tunnistab Taivo.

Selsamal reisil leidis ta endale Saksamaalt koostööpartnereid ja mõttekaaslasid. Nende abiga on leitud paljud tema vormid, millega kahhelahjukive teha saab.

Sakslaste pottahjukivid on ruudukujulised (22 x 22 cm). Eestlased soovivad oma elamisse pigem Rootsi stiilis kahhelkividega küttekehi, mis on ristkülikukujulised – laiusena 22, kõr-

gusega 28 cm. Meister märgib, et eri stiilide ahjudel on erinevus isegi vuu-givahedes, Rootsi stiilis ahjudel vuu-givahe praktiliselt puudub.

Kõige enam soovitud kahhelkive teeb Taivo võimaluse korral ette, sest käsitsitöö võtab aega. Lemmiktööga tegelemise savi ja glasuur pärinevad praegugi Saksamaalt.

Tihe rivi vormi valatud tulevasi ahjukive on töötoas tahtenemas. Mõned, mis juba vormist väljas, kuivasid vaikselt ja kerge vajutise all riuil. Enne eelpõletust peavad need kivid saama täiesti kuivaks.

Taivo teeb kahhelkivide rump on “ninaga”, samamoodi tehti ahjukive vanasti. Nende tegemiseks kasutab ta vorme. Eraldi on nii plaadi kui rumba vorm, mis meistri osavate kätega üheks liidetakse. Et ahjukivi servad üles ei kerkiks, kontrollib Taivo kõiki oma kive iga päev. Saksamaalt toodud vormidega saab teha kauneid reljeefseid mustreid, aga ka ahjude välimust põnevamaks muutvaid nišse, karniise või muidki detaile. Kahhelahi meenutab oma olemuselt legokomplekti, mille ahjupott-kivid, nurgad, üleminekud ja kaunistavad detailid peavad üksteisega täpselt sobima.

Proovikivi teeb töö huvitavaks

Kui inimesele pakutavast valikust miski ei sobi või meeldiks hoopis kolmandat moodi kahhelkivi, teeb Taivo kipsist täiesti uue vormi. Seesugused tellimused on meistrilegi paras proovikivi. Loova vaimuga mees armastab

Ahju naabruses ootavad glasuurimist eelpõletuses käinud ahjupotid.

Kahhelkivide värvitoonide ja mustrite valik on lai, ent siiani tellitakse kõige rohkem siledaid kive.

uute vormidega katsetamist väga. See talle tema töö juures tegelikult kõige rohkem meeldibki. Näiteks on ta teinud nüüdisaegsetele mõisnikele kahhelkive, ehtides neid pere vapimärgiga, ning kaunistanud kive jahitrofeedega.

“Minu tehnoloogia on paindlik, siin saab igasugu huvitavaid lahendusi leida,” märgib ta. Miks ei võiks olla lastetoa ahi kahlitest, millel on beebi käe- või jalajäljend?

Taivo ettetehtud lihtsamad kahhelkivid, mis on juba eelpõletuses käinud

ja kuumust saanud, ootavad kõrvalruumis kaamelt, aga kannatlikult tulevaste kollete tellija värvisoovi.

Endisaegsete töövõtete austajana teeb Taivole erilist rõõmu, kui temani jõuavad tellimused vanade ja põnevate ahjude kividele. Hiljuti sai oma kivid kätte ahjuomanik Tartust, kes pidi vanal kahhelahjul asendama viis purunenud kivi uutega.

Vahetult enne meie külaskäiku oli Taivo juurde toodud suur ahjupott, mis pärines Rāpinast ühe kärneri maja ahjust, küttekahjust, mis oli ehitatud 1930ndatel. Meister usub, et originaalkivi on tehtud tsaariaegse potivormiga. “Selle vormiga saab hakama, kuid samasuguse tooniga glasuuri saamine on paras peavalu,” tunnistab Taivo. “Kui ma mingi asja selgeks või valmis saan, siis see on suur rahuldus. See läheb ruttu üle, sest tellimused tuleb täita, ning üllatusi tuleb keraamikas väga palju ette.”

Põnevam ahi rõõmustaks silma

Meistrit rõõmustaks väga, kui kodude küttekahjad oleks märksa põnevamad. “Valdavalt on Eesti kodudes tellisahjud, kuigi kahhelahju ehitamine pole sugugi keerulisem ega kallim,” teab Taivo. “Kui kahhelahju tahetakse, siis soovitakse valdavalt siledaid ja valgeid kive. Samas igasse kodusse seesugune ahi ei sobigi.”

Meistri tähelepanekute järgi on naised need, kes enamasti tellivad koju kahhelahju. “Mehed vist ei viitsi sellega tegelda, sest valida tuleb nii tegumood kui ka värvitoon,” räägib Taivo.

Kõige enam teevad talle rõõmu need kliendid, kes tulevad küttekahjale kahhelkive tellima koos pottseppaga. “Siis saab kõik nüansid kohe läbi rääkida või isegi vaielda. Kiiremini läheb nendega, kes tulevad kindla sooviga ja küttekahja joonisega. Siis on lihtne ahjupottide arv välja arvutada,” selektab ta.

Ette on tulnud olukordi, mil Taivo on ahjust ettekujutuse andmiseks visandanud ahju täies suuruses põrandale. Oluline on jõuda selgusele, et valmis saaks küttekahja, mis annaks korralikult sooja ja ehiks tuba.

“Saksamaal öeldakse, et Mercedes võib igal mehel olla, kuid isikupärane kahhelahi on selline luksus, mida igaühel ei ole. Kui majast ära kolid, siis ahju sa kaasa võtta ei saa, hing jääb haige. Mersu loovutamiseks seda probleemi pole.” ✿

Kuidas maakodu talvekorda seada?

Enne suvekodust lahkumist tuleks mõelda ohtude peale, mis tühjaksjääva hoonega paratamatult kaasas käivad. Kuidas neid riske maandada?

- Sulge korralikult aknad ja ukсед, kasutades kõiki paigaldatud lukke, riive, haake. Tõmba ette kardinad. Lisakindlust pakuvad aknaluugid ning turvalukud ustel.
- Pane lukustatavasse ruumi muruniitja, trimmer ja muud aiatööriistad või leia neile ajutine koht talvekodus.
- Võta linnakoju kaasa väärtuslikumad esemed nagu teler, digiboks, köögitehnika jms. Kui see pole võimalik, pane need nähtavalt kohalt ära, et väärtuslikke asju akendest sisse piiludes näha ei oleks. Nähtavale jäetud vara ahvatleb asjata.
- Võimalusel paigalda majale valvesignalisatsioon, milleks ei ole tingimata vaja telefoniliini: enamik tänapäevaseid seadmeid suudab saata häiresignaale ka mobiilivõrgu kaudu. Nii saad sissemurdmisest või tulekahjust teate oma mobiiltelefonile või otse turvafirmasse.
- Lülita elekter kilbi peakaitsmest välja. Kui suvilas on valvesignalisatsioon, siis jäta sisse vaid see kaitse, mis tagab turvasüsteemile elektritoite.
- Sulge veevarustus peakraanist ning lase kogu süsteemist vesi välja. Ära unusta ka sooja-veeboilerit, kui see peaks majas olema.
- Kui samas aiandusühistus või piirkonnas elatakse mõnes majas aastaringelt, palu sealset pererahvast suvilale aeg-ajalt pilk peale heita.
- Oma silm on kuningas - käi võimalusel talvisel ajal aeg-ajalt suvilas, et ei tekiks muljet inimtühjast paigast. Pärast suuremat lumesadu tasuks ka mõni käigurada sisse lükata, et vargaid eemale peletada.

- Kui teed suvilas väikese talvepuhkuse, siis alusta kütmist ettevaatlikult, et vältida ootamatust temperatuurimuutusest tekkida võivaid pragusid ning ülekütmisest tingitud tuleohtu. Muidugi peaks veenduma, et korstnad on üldse seisukorras, mis võimaldavad ohutut kütmist.
- Kontrolli kindlustuslepingu kehtivust ning uuendamisel vaata üle kindlustusriskid ja -summad. Kui suvilasse jääb kallimaid seadmeid ja muud vara, tuleks tavapärasest kodu-kindlustuslepingut täiendada koduse vara kaitsega. Riskide maandamiseks tuleks aeg-ajalt üle vaadata ka korstende ja katuse seisukord, et oleks tagatud heaperemehelik kaitse oma varale.

Sinu suvila või maakodu aitab kindlustada ERGO!

Küsi pakkumust:
www.ergo.ee/kodu
tel. 610 6500

Kodukindlustust pakub ERGO Insurance SE. Tutvu tingimustega aadressil www.ergo.ee, vajaduse korral pea nõu ERGO asjatundjaga.

ERGO
Kindlustada – see tähendab mõista

Akutrell – hädavajalik kodutööriist

↑ Akutrell tasub valida selline, et selle aku kõlbab käitama ka tulevikus juurde ostetavaid käsitööriistu.

Akutrelli peavad paljud sama hädavajalikuks kodutööriistaks kui haamrit ja kirvest, kuid erinevalt viimastest vajab trelli ostmine rohkem järelemõtlemist ning sellega ümberkäimine teadmisi ja hoolikust.

Tekst **Elmar Ots**, Autoleht, fotod **Sven Srbet** ja **Shutterstock**

Akuga elektripuurmasin ehk akutrell on kodutöödel asendamatu riist – pikendusjuhtmeid vedamata saavad augud puuritud ka majast kõige kaugemal seisvasse aiaposti, vajadusel ajab trell ringi lihvetast ja terasharja ning keerab sisse kruvisid.

Poest toda riista valides tõuseb aga käsi esimese hooga hoopis kukalt krat-

sima, sest akutrelli võib osta nii 50 kui ka 500 euro eest, lisaks uurib poodnik veel ka, millist ja mitut akut kunde soovib, ning pärib, millise töö jaoks trelli peamiselt vaja hakkab minema.

“Aku koha pealt on asi lihtne – tänapäeval olgu see kindlasti liitiumioon-tehnoloogiaga,” soovitab Black & Deckeri, DeWalti ja Makita elektritööriistu müüva ja remontiva Tallmac

Tehnika hoolduskeskuse töödejuhataja Timur Hallmägi heita kõrvale nikkel-metallhüdriid- (NiMH) ja nikkel-kaadmiumakuga (NiCd) riistad. “Need on tänapäevaks juba ajalugu!”

Esiteks on nikkelaku energiatihedus väiksem (ehk samaväärsel mahtuvusega aku on suurem-raskem), teiseks ei taha see hästi töötada talvepakasega, kolmandaks tühjeneb seistes kiiremini kui liitiumioonaku ning neljandaks painab seda nn mälu efekt: kui akut laetakse enne lõplikku tühjendamist, harjubki see vastu võtma mitte täielikku ehk lubatust väiksemat voolukogust.

Samas liitiumaku võib panna laadima ükskõik millises laetuses ning see täitub ikka 100%, tehes seda tavaliselt lisaks kiiremini kui nikkelakul kombeks.

Harvas kodukasutuses akutööriista puhul on tähtis ka aku isetühjenemise kiirus. Eri allikate väitel kaotab nikkelaku kuuga kuni 30, liitiumaku aga 5–10% laetusest. Sellegipoolest soovib Hallmägi ka liitiumioonakut laadida korra kuus isegi siis, kui tööriista pole selle aja jooksul kordagi kasutatud. Lisades, et akut (ja trelli) peaks hoidma toasoojas, mitte külmas garaazis ega keldris.

“Külma kätte unustatud tühi nikkelaku kõljab ainult ohtlike jäätmete prügikasti,” nendib ta. Toonitades samas, et ka elektroonikat täis topitud liitiumioonaku tahab hoolikat peremeest. Kui tööriista aku on tühjaks saanud, aga üritad selle kiuste veel viimased kruvid sisse keerata trelli käsikruvikeerajana kasutades, saad samuti kindla võimaluse uus aku osta. “Liitiumioonaku peab laadima panema enne, kui see lõplikult tühjaks saab,” rõhutab asjatundja.

Hea aku kestab aastaid

Käsitööriistaakusid leidub nii eri mahu kui ka pingega (1,3–5,2 Ah ning 10,8-, 12-, 14,4- ja 18V). Hallmägi soovib eelistada 18voldist akut, sest selle energiatihedus on suurem, ehk suh-

teliselt väikese ja kerge akuga töötab tööriist päris kaua ning ka käed ja õlad väsivad töötades vähem. Lisaks pole hinnavahe 10,8- või 14,4voldise akuga võrreldes tavaliselt enam kuigi suur.

Kui mitu akut tööriistale osta, sõltub aga sellest, kui suur töökoormus ees ootab. Mõne jaoks on liitiumioonaku parimal juhul kõigest paarikümne-minutiline laadimisaeg just paras tööpausi pikkus, teine aga jaksab suitsupausita maha suristada ka kaks-kolm akutäit voolu.

Hea peremehe käes peab liitiumioonaku vastu aastaid, kinnitab Hallmägi. “Näiteks ise olen kodus juba kaks aastat sellise akuga tööriistu kasutanud vägagi intensiivselt,” ütleb ta.

Kui aku tüübi, pinge ja mahtuvuse valik on suhteliselt lihtne, siis selle juurde kuuluva tööriista puhul on asi keerulisem.

“Akutrell on siiski eelkõige mõeldud aukude puurimiseks. Jah, mõne kruvi keerab sellega samuti seina, kuid kui kruvisid on sadu ja need on näiteks 50 mm pikkused, tuleks eelistada hoopis akukruvikeerajat. Seda kas või korra proovinuna ei taha sa sama tööd tavalise trelliga teha enam mitte kunagi,” selgitab Hallmägi. Ka seab ta küsimärgi alla akuga lööktrelli vajalikkuse kodumajapidamises, sest betooni ja kivi puurimine nõuab mootorivõimsust ning võimas akutoitega lööktrell maksaks harva kasutamist arvestades mõttetult palju.

Tööriista jõudlust saab teiste omaga võrrelda peamiselt suurima pöörlemomendi ja sellele vastava pöörlemisageduse põhjal.

Vajalikud varuosad

Akutööriist tasuks valida selline, et sama aku sobiks ka teistele, võib-olla tulevikus vajaminevatele ja juurdeostetavatele riistadele – peale trelli ja

kruvikeeraja näiteks saele, töölamobile, plekilõikurile, mutrikeerajale jne. Mõnel juhul müüaksegi neid riistu komplektina, kus mitmele tööriistale lisaks ka paar-kolm akut ja laadija. Viimase puhul tasuks ettevaatlikult suhtuda väga kiiret laadimist lubavasse seadmesse, sest kiirlaadija ei pruugi hästi mõjuda aku elueale, kuumutades selle ebatervislikult tuliseks.

“Igal juhul olgu tööriist selline, millel Eestis ka esindus olemas,” rõhutab Hallmägi. Senikuulmata nimega kataloogiriistad võivad olla küll ahvatlevalt odavad, kuid kui trell tuleb vähimagi rikke pärast prügikasti visata, sest sellele pole saada ühtki varuosat, ei ole odavast ostuhinnast enam kuigi palju rõõmu.

Tundmatu nimega ja ettevaatlikuks tegevalt odav tööriist võib käte vahel kooleda lihtsalt kehva kvaliteedi pärast, ent päris kõikvõimsad pole ka kui tahes nimeka tootja ja luksusliku hinnaga riistad.

“Kaasaja tööriista puhul kehtib karm reegel: kui eksid, siis maksad!” hoiatab Hallmägi tööriista ülekoormamise eest. “Kui ikka keerad puidu sisse ühe jutiga 300 pikka kruvi ning ei pane mootori kuumenemist tähele, ootab ees remont.”

Samamoodi tehakse akutööriistale sageli liiga sellega, et üritatakse puitu suuri auke puurida jämeda metallipuuriga või pressitakse betooni auke puurides kinnastatud käega takka, sulgedes niimoodi mootori jahutusõhuavad. Näiteks 300eurose akutrelli mootori remont maksab küsitletu sõnul 50–70 eurot ehk see on mõttekas kulutus võrreldes uue riista ostmisega. Samamoodi ei maksa meelt heita, kui kallid liitiumioonaku hakkab jukerdama, sest ka seda saab tuksiläinud elemente ja/või juhtelektroonikat vahetades tih-tipeale remontida. ✂

Tööriista ei tohi talvel tühja akuga külma kätte vedelema jätta – see tähendab kohe uue aku ostmise vajadust.

Sinililled silmadele, kullerkupud kulmudele...

Tekst **Kaja Kurg**

Fotod **Sven Arbet, Mailis Laanemäe**

Fotod on tehtud Saaremaal Kudjape
ja Tallinnas Rahumäe surnuaial.

Kena ja korras hoitud hauaplats näitab lugupidamist lahkunute vastu.

Sageli jääme hauda kujundades aga kimpu: kuidas seda teha, et tulemus oleks maitsekas ja hooldus lihtne?

Kulus aastaid, enne kui me oma vanemate puhkepaigale meelepärase kujunduse leidsime. Algul raamisime platsi koduaiast toodud murumätastega, kuid liivasel pinnasel suurte mändide varjus on lootusetu hoida muru ilusana.

Siis panime ühte serva pinnakatteks roomavad kadakad. Nendega läks kehvalt: sügisel istutatud taimed olid kevadeks kadunud. Kolmas lahendus on õnneks vastu pidanud siiani: rajasime ümber platsi surnuaia levinuimast põõsast – harilikust tuhkpuust – madala heki. Ühel pool hauakivi on koduaiast toodud sõnajalad, teisel pool aiavaasis kevadel võõrasemad, suvel begooniad ja sügisel eerikad-kanarbikud.

Meie kujundus ja taimervalik on täiesti tavalised. Ehk oleks saanud midagi huvitavamat teha? Mida üldse arvestada, asudes kalmu kujundama? Palusime sellest rääkida mitmel pool Eestis hauaplatse kujundanud ja rajanud aiakujundaja Mailis Laanemäel firmast Gardener.

Millest alustada

Matused on läbi, mis saab edasi? Kui pärjad ja lilled on närbunud ning tuleb eemaldada, tasub hakata juba tegutsema. Ehkki kirjanduses soovitatakse oodata aasta, kuni liiv haual vajub, võib varem alustada. Te tahate ju rutem lahkunu puhkepaiga ilusaks teha.

Suurema vajumise saab ennetada. Ajage liivakääbas eemale ja lükake pind kirstu kohal veidi madalamaks. Hakake seda lohku kiht kihi haaval täitma, vahepeal tallake peal, et pinnas tiheneks.

Kohe alguses tehke platsile piire, et kõrval olev taimestik sisse ei trügiks. Ja nüüd saab hakata mõtlema kujundusele.

Betooni asemel puit või kivi

Aastakümneid on meil hauaplatsti servad valatud betoonist. 2012. aastal jõustunud uus kalmistuseadus seda enam ei luba.

Põhjus on järgmine. Paljud hauad on jäänud hooldajata, sest perekonnad on hääbumas vm põhjusel. Sugulastele saadetakse välja platsi koristamise teated. Kui nõutud aja pärast platsi korda ei tehta, läheb see surnuaiale tagasi.

Betooniservi valades ei mõeldud sellele, et hauaplatid võivad minna uutele omanikele. Aga surnuaedu ei saa ju aina laiendada, vanad osad tuleb uuesti kasutusse võtta. Betooniserva

Kadakate roomavatest sortidest saab kujundada läbi aasta ilusa halja raami, sees on värvilaiguks hooajalilled. Leinapihlaka maaliline võra kaunistab platsi ka siis, kui lehed on langenud.

eemaldamine on tülikas ja väga mürrarikas töö, võib-olla on samal ajal matused, mille taustaks betoonipuuride tärin kuidagi ei sobi.

Seadus ütleb, et kõik rajatised peavad olema väga lihtsalt eemaldatavad. Betooni võib kasutada vaid hauakivi alusena.

Betooni asemel saab piirde teha puidust, paekivist või mõnest hinnalisemast kivimist (betooni ei tohi rajamisel kusagil kasutada!). Piirdena kasutatav graniit, marmor ja dolomiit on müügil moodulitena. Selline serv pole ühes tükis nagu valatud betoon, hiljem saab moodulid ühekaupa üles võtta, serva ei pea masinaga lõhkuma. Kui lähete hauaplaati tellima, siis tavaliselt on samas firmas müügil ka moodulid.

Servapiirdeks sobiks ka metall, aga seda ei tohi kokku keevitada, kuna siis on piiret tülikas eemaldada. Õnneks saab metallriba ühendada ka poltidega.

Kivid ja plaadid

Piirdeks laotav paekivi peab olema ühest servast sirge. Spetsiaalselt hauaplatsti ääristamiseks mõeldud paekive saab osta kivist firmadest.

Kahekohalise platsi (2,5 × 3 m) piiramiseks läheb vaja tavaliselt üheksa jooksvat meetrit. Kive valides tuleb jälgida, et need oleksid ühesuguse paksusega, sest siis jääb serv ühetasane ja kive on hea kohale sobitada. Kivide valimiseks tuleb varuda aega, aga ilusa tulemuse nimel tasub see ära.

Igaks juhuks tuleb võtta 3–4 paekivi tagavaraks. Võib juhtuda, et ühel aastal murendab pakane mõne kivi ära ja siis on mugav see varukiviga asendada. Tagavarakivid saab peita põõsa alla või panna liiva sisse.

Sama on ka plaatidega: alati jätke krundile paar plaati tagavaraks. Kuna liivane pinnas alt mängib, võib inimene ise oma raskusega plaadi pooleks murda. Siis on hea, kui varuks on samasuguseid terveid plaate. Sageli inimesed ei saa aru, miks plaadid katki on, aga nad on ise seda teinud.

Liiv või graniitkillustik?

Enamik meie surnuaedu asub liivapinnasel. Liiv on hauaplatsi katmiseks hea käepärane materjal. Hele liiv jätab puhta mulje, mõjub soojalt ja seda on mugav hooldada. Liivapinnalt saab riisuda okkaid ja lehti, lihtne on korjata käbisid.

Iga surnuaed pakub ka n-ö liivateenust, et ei peaks ise ämbritega seda kohale tassima. Kalmistuvahile tuleb soovist teada anda ja liiv tuuakse käreaga platsile. Samuti saab tellida mulda.

Traditsiooniliselt veetakse kõige lõpuks liiva peale rehaga jutid. Samamoodi teevad jaapanlased oma zen-aedades, matkides sellega loodust: triibuline liiv tähistab merd. Meie teeme seda sellepärast, et triibutatud platsi on lihtsalt kena vaadata. Pärast juttude vedamist on hea tunne, et asi on lõpetatud. Kõige ilusamad triibud saab reha tagumise küljega.

Tore lahendus mälestuskivi juurde: Arendsi kiviriku laia kumera krae sisse on hea paigutada õitsvaid lilli.

Mini-pargiroos 'Audru' sobib hauaplatsile: ta ei kasva suureks (kõrgus vaid 30–50 cm), ei vaja talvekatet ning õitseb ka varjus. Õisi on põõsal jaanipäevast hilissügiseni.

Graniitkillustik on liivast hulga kallim. Seda on saada paljudes fraktsioonides ja eri värvi: tumehalli, punast ja musta. Kõige peenem graniitkild meenutab liiva, seda on lihtne rehaga prahist puhastada. Mida suurem fraktsioon valida, seda tülkam on kivikeste vahelt lehti ja muud sodi kätte saada. Riisuda ei saa, parim abiline on lehepuhur.

Graniitkillustik mõjub haul väarikamalt, tundub inimeste kalmudel kasutataksegi seda tihti. Näiteks kui kivi on must ja ka platsi katab must graniitkillustik, on tulemus soliidne. Mida noorem inimene, seda heledamad värvid valitakse. Laste mälestuskivid ja -plaadid ning platsi piirid on sageli valged.

AUTOEKSPERT

Küsi
3a garantiiga
varuosi

SINU MUGAV JA TURVALINE AUTOPARTNER KÕIK VAJALIK ÜHEST KOHAST, KÕIKJAL ÜLE EESTI

Autoekspert Tallinn

Tähesaju tee 27/29
Telefon: +372 638 1388

Autoekspert Jõhvi

Narva mnt. 141a
Telefon: +372 335 5995

Autoekspert Rakvere

Jaama pst. 21
Telefon: +372 322 3133

Autoekspert Viljandi

Tallinna tn 64
Telefon: +372 434 0380

Autoekspert Võru

Räpina mnt. 14
Telefon: +372 782 0824

Autoekspert Tallinn

Mustamäe tee 54
Telefon: +372 658 0230

Autoekspert Kuressaare

Tallinna 58
Telefon: +372 453 3363

Autoekspert Rapla

Vahtra tn. 8
Telefon: +372 489 4008

Autoekspert Tartu

Turu 28
Telefon: +372 733 7081

Autoekspert Narva

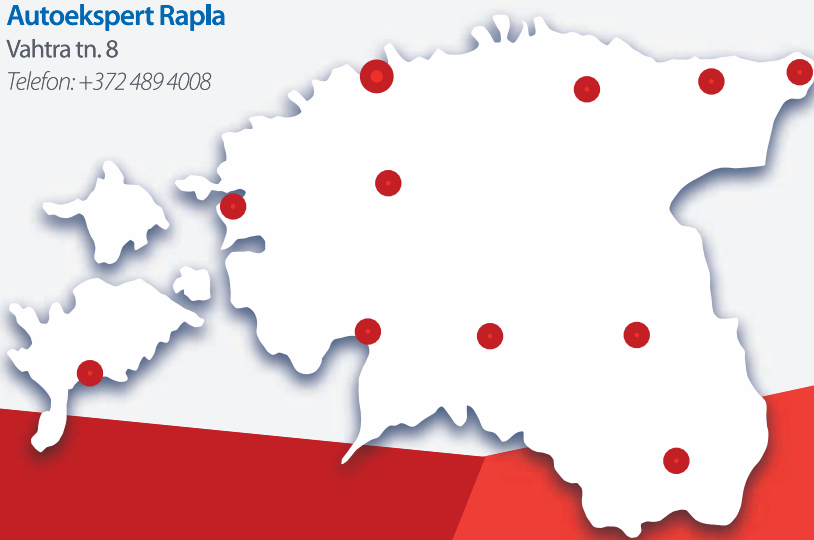
Tapamaja 1
Telefon: +372 357 7111

Autoekspert Haapsalu

Lihula mnt. 23
Telefon: +372 473 1116

Autoekspert Pärnu

Tallinna mnt. 70
Telefon: +372 442 7317

MEILT LEIAD OMA SÕIDUKILE KÕIK VAJALIKU:

- varuosad
- lisatarvikud
- hobikaubad
- tööriistad
- autokeemia
- autode hoolduse ja remonditööd

LIITU AUTOEKSPERDI PÜSIKLIENDIPROGRAMMIGA!

Värskeim info uutest toodetest ja eripakkumistest
Autoeksperti püsikliendiprogrammiga liitumine on tasuta.

Minimaalset hooldust vajav moodne kujundus. Koheva igihalja pinnakatte moodustab hariliku pohla sort 'Koralle'.

Hauakivi värskendus

Aastakümnete jooksul mustunud ja loetavuse kaotanud hauakivid ja plaadid saab kenasti korda teha.

Kõigepealt tuleb pind liivapaberiga üle lihvida. Parem on seda teha lihvimismasinaga, kuna käsitsi on see töö väga vaevarikas, üht väikest plaati võib lihvida mitu tundi. Heledal taustal olevad tumedad kirjad saab üle teha musta veekindla markeriga. Heledate kirjade jaoks tuleb osta sobiv värv.

Lõpuks lakkige kõik kivilakiga üle. Välitingimustesse sobivad kivilakid on müügil tavalistes ehituspoodides. Kivilakk kuivab kiiresti. Lakk

Päikeselises kohas saab edukalt kasutada liivatee (*Thymus*) eri liike ja nende sorte. Sellel kalmul on lõhnavate lehtedega igihaljas liivatee kenaks raamiks hooajalilledele.

täidab poorid, mis lihvimisega avanesid. Avatud poorid lähevad tolmu täis, niiskel tolmul hakkavad arenema samblikud ja kivi läheb halliks, roheliseks vms.

Pind tasub üle käia mitu korda, et lakk kataks seda hästi tihkelt ja kõik mikroavaused saaksid kindlasti täidetud. Lakk on nagu valge piim, külje pealt vaadates võib näha, kuidas kivi tõmbab isuga lakki endasse. Ka uus kivi tasub kohe ära lakkida.

Umbes 10kilose plaadi jaksab kaasa võtta, et see kodus korda teha. Aga sageli on plaadid ja kivid nii suured, et neid ei jakska liigutada. Siis tuleb nad puhastada kohapeal terasharja või lihvimismasinaga ning seejärel üle lakkida. Nii ei lähe mustus pooridesse ning kivi sammaldub tunduvalt aeglasemalt. Lakitud kivi tuleb edaspidi lihtsalt puhtaks pesta.

Ka äärisena või astekividena kasutatud mustunud betoonplaatide võib samamoodi värskendada. Need lähevad ilusaks helehalliks. Kindlasti katke kivilakiga, sest muidu on nad paari aasta pärast jälle sama tumedad.

Vooderdatud istutusala

Põhiliselt on meil kalmistud rajatud liivapinnasele, sest seda on talvel kergem kaevata. Lahjal kuival maal ja sageli ka varjus olles ei taha taimed kasvada. Liivapinnas on nagu drenaaž, millest vesi kiiresti läbi valgub.

ENNE JA PÄRAST

1. Paekivist serv on kadunud sambla alla ja plats rohtunud. Valgest graniidist plaadid on aastakümnete jooksul mustunud, kirjad kulunud. Vanad paekivid on lagunened, neid ei saa uuesti kasutada.
2. Pinnas on tasendatud. Ääriks laoti uued paekivid. Ees- ja tagaserva jäävad istutusosalad, keskele tuleb liivakate. Seal kaeti pinnas peenrakangaga, et liiv ei seguneks mullaga ja altpoolt ei kasvaks juured liiva sisse. Paekivid toetuvad puitraamile, sest siis ei vaju need peale astudes lohku. Ka külmumine ja sulamine ei pane sel juhul kivirida mängima ja see ei lähe paigast ära. Kive ei tohi betooniga kinnitada – selle jaoks on puitraam, mis neid koos hoiab. Sügavimmutatud puitlauale annab tootja 15 aastat garantiid. Kivid on tihkelt üksteise vastas, viimast kivi peab sageli lausa masinaga löökama, et ta vahele sobituks. Ükski kivi ei tohi logisema hakata.
3. Istutusosalad said viljaka huumusrikka mulla, keskele laotati värske liiv. Kujundaja Mailis Laanemäe: "Kavandil oli algul katteks peenike graniitkillustik, kuid teiselt objektilt jäi ilusat liiva üle ja tegin ettepaneku seda kasutada, liiv on graniitkillustikust palju odavam. Püsilikud said omaniku soovil peatsisse, ette soovis ta hakata istutama suvelilli. Et püsililled ei varjaks madalaid plaate, istutasin nad plaatide taha. Kasutasin ära kohapeal kasvanud hostad ja bergeeniad, lisasin kurerehad ja tiarellid. Omanik soovis liivapinnale ka üht okaspuud, et see liiga tühi ei tunduks. Kadakas laieneb aastate jooksul ja siis on suurem osa liivast rohelise vaibaga kaetud."
4. Hauaplats järgmise aasta suvel.

Kujundus ja teostus Gardener OÜ

Kui tahate, et taimed oleksid lopsakad ja õitseksid ilusasti, rajage neile liivapinnasest eraldatud korraliku mullaga istutusosalad. Kaevake 30–50 cm sügavune istutusauk, vooderdage põhi ja küljed peenravaibaga ning täitke viljaka mineraalmullaga.

Mineraalmuld hoiab endas pikalt niiskust, taimed jõuavad nii juua kui süüa. Põimitud peenravaip ei lase liival ja mullal seguneda, samas imub vesi sellest läbi ning istutusauku ei teki liigniiskust. Poest ostetud kasvuturvast ärge kasutage! Sellesse on toitaineid segatud vaid ühe hooaja jaoks, lisaks kuivab turbasubstraat kiiresti.

Suurem istutusala akumulereb endasse palju niiskust, ja kui see pealt katta koorepuruga, elavad taimed vihmavaesed ajad kenasti üle.

Kui istutate taimed siiski lahjasse liivmulda, torgake igal kevadel taimede lähedusse väetisepulgad või segage pinnasesse pikatoimelise väetise graanuleid.

Muidugi võib lilled ka anumasse istutada, aga siis tuleb kuival ajal tihti käia neid kastmas.

Õisi kevadest hilissügiseni

Hauaplatsil võib kasutada märksa suuremat valikut püsililli kui traditsioonilised hostad, bergeeniad ja sõnajalad. Vähenõudlikud ja pikalt õitsevad poolvarjutaimed on ka tiarellid, kurerehad, tähtputked. Päikeselise koha jaoks on valik hulga suurem.

Püsilille liigi võib valida näiteks lahkunu sünnipäeva järgi, et ta just sel ajal õitseks. Kui

UUENDATUD KUJUNDUS

Vana plats oli rohtunud. Omanikud käisid kord kuus murukäärdega heina lõikamas ja soovisid tüütust kohustusest vabaneda. Hauaplatsi piirdeks sai sügavimmutatud puit, mis ei lase kõrrelistel ja teistel taimedel enam sisse tungida. 10 cm laiusest lauast jääb maapinnast välja 2 cm. Liiva alla pandi peenravaip. Puitlaud ääristab ka ruudukujulisi istutusalasid, kus kasutati vaid püsililli. Kevadel õitsevad siin tulbid-nartsissid, koos nendega alustavad ka tiarellid, mis õitsevad väga pikalt. Kui õitsenud õisikuarred maha lõigata (et seemned ei saaks valmida), õitsevad tiarellid suve lõpus uuesti. Nad armastavad hajutatud valgust ja niisket pinnast. Kõrged kukeharjad hakkavad õitsema septembris ja lõpetavad hilissügisel. Kolm asteplaati leiti vanalt platsilt rohu seest ja kasutati ära uuel kujundusel. Plaatidele astudes saab mõlemale poole panna küünlaid ja lilli ning keskel seistes on hea ka rehitseda.

Kujundus ja teostus Gardener OÜ

Rippkalsised puud ehk leinavormid sobivad hästi kalmistumeeleolu. Madalale poogitud puu nagu on pildil olev harilik jalakas (*Ulmus glabra*) 'Camperdownii' ei kasva suureks.

sünnipäev oli septembris-oktoobris, siis sel ajal õitsevad kõrged kukeharjad. Kui sünnipäev oli aga mais ja lahkunu lemmikvärv valge, võiks panustada valgetele tulpidele ja nartsissidele.

Püsililled õitsevad vaid teatud aja, kuid nende eelis on see, et neid ei pea igal aastal uuesti istutama nagu suvelilli. Suvelilled seevastu ilmestavad kaldu värvikate õitega kogu suve.

Kõige tüüpilisem viga suvelillede puhul on see, et taimed pannakse koos istutuspotiga maa sisse. Pott võtke kindlasti ära, selles olev taim hääbub toidu- ja veepuuduses. Istutusaukus tehke pinnas enne hästi märjaks ja alles siis pange juurepall sisse.

Mida arvata kunstlilledest? Neonvärvilised pleekinud võltslilled mõjuvad võikalt, kuid kvaliteetsed kunstlilled on äravahetamiseni sarnased ehtsatega. Miks mitte nendega hauaplatsile veidi ilmet anda, eriti talvisel poolaastal.

Muru ja pink

Kalmistutel jalutades võib näha väga ilusaid kogu hauaplatsi katvaid murusid. Hauaplatsi hooldajad saavad seal käia ilmselt väga tihti või on hooldus tellitud surnuaialt või mõnelt aia-

firmalt. Üldiselt ei maksa aga muru pinnakatena või äärisena kasutada, eriti varjus. Kuigi on olemas ka varjumuru seemnesegu, on tulemus ikkagi “harvad karvad”.

Muru vajab pidevat hoolt, aias niidate seda ju kord nädalas. Kalmistule minnes peate alati kaasas vedama murukääre. Kohapeale neid ka jätta ei saa, sest võetakse ära. Kalmistu on ju kõige mugavam koht, kus näppamas käia.

Ka pingid kipuvad “ära jalutama”. Kui raske peaks pink olema, et see varga kaenlasse ei satuks? Rauast alusega puitpink maksab päris palju, ilusa raudsepisega pink “jalutab ära” raskusest hoolimata.

Pink võib olla lihtne ja kerge, aga see tuleb maa sisse ankurdata. Siis on seda tunduvalt keerulisem välja kangutada. Lihtsa pingikese saab kruvida hauaplatsi ümbritseva raami külge.

Soovin leinapuud ja roose

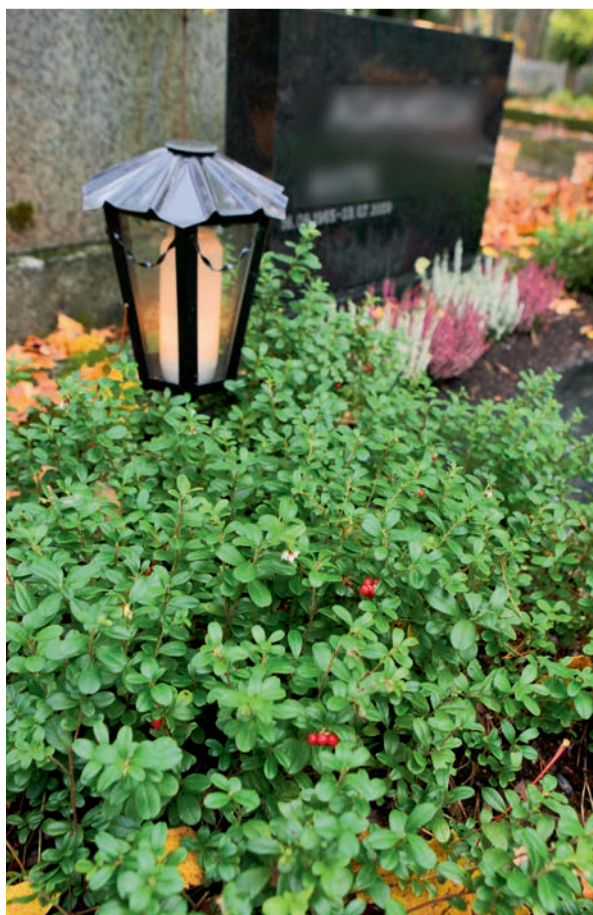
Sageli tahavad inimesed hauaplatsile pilgupüüdjaks mõnd ilupuud. Kuna tegu on väga väikese alaga (ühekohaline plats $2,5 \times 1,2$ m; kahekohaline $2,5 \times 3$ m), mahuvad sinna kasvama vaid kääbuskasvulised sordid. Leinjalakate, -pajude, -pihlakate jt rippoksaliste puude puhul on paras, kui need on poogitud umbes meetri kõrgusele tüvele.

Sageli pannakse kasvama sammaja kasvuga elupuu. Kui seda aga ei lõika, on ta varsti väga kõrge: näiteks ilusa oksastikuga ‘Smaragd’ võib kasvada 3–6 meetri kõrguseks ja tema läbimõõt ulatuda 1–1,8 meetrini.

Ka pinnakattteks pandud madala ja laiuga kasvukujuga kadakad olgu kääbuskasvulised. Ükski põõsas ei tohiks minna suuremaks kui 1×1 m.

Poolvarjutaimedena sobiksid kalmistule heitlehised rodod, millega pole muret talvise päikesepõletuse pärast. Aga jällegi vaid kääbuskasvu sordid, mis võtavad enda alla umbes 50×50 cm pinna. Kalmistule on sobivaim valgeõieline või kreemikas rodo, kollane on liiga rõõmus, samuti oranž ja roosa.

Rododest võiks lausa heki teha. Kevadel see õitseb, sügisel värvub oranžiks-punaseks.

Väike igihali (*Vinca minor*) on kõrgelt hinnatud taim varjulistes kohtadesse. Teda võib edukalt ka kärpida. Kirjulehistest sortidest saab hauaplatsile huvitava mustriga pinnakatte või miniheki.

Igihaljas pohlavaip toob hauaplatsile rohelist ka talvisel poolaastal.

Rodode istutusauk täitke hapuka mullaga, täpselt nii nagu ka aias teeksite.

Kultuurroose ei maksa hauaplatsile panna, sest nendega on liiga palju tegemist. Kurdlühise kibuvitsa sordid aga sobivad kalmistule küll. Uued sordid pole ka võsundilised. Ja taas – valige kääbuskasvuline sort. Mererannalt toodud metsikud kibuvitsad hauaplatsile ei sobi, sobivaid sorte tuleb otsida kasvatajatelt.

Lehtpõõsastest heki puhul arvestage, et seda peab pügama kolm korda aastas: juuni algul, augusti algul ja enne talve tulekut. Selleks peab vedama hekikäre kaasas, mis on tülikas. Okaspuuhekk ei mahu aga kuidagi väikese platsi äärde, sest vajab palju ruumi. ☘

Vastne aiaomanik Heli Raamets: "Istutasin kevadel sooja lõunaseina äärde viinapuu 'Jaki Liia'. See on väga maitsev punane seemneteta lauamari, Eesti aretis. Suve jooksul kasvatas taim kaks vääti. Mida nendega nüüd enne talve teha? Paljud tuttavad on istutanud samuti viinapuid, aga ei oska neid lõigata."

Viinapuu sügislõikus

Tekst ja fotod
Harri Poom,
viinamarjakasvataja,
Saare-Tõrvaugu
aiand

Kui viljapuid lõigatakse tavaliselt kevadel enne pungade paisumist ja mahla- jooksu algust, siis viinapuudele kevadine lõikus ei sobi. Värsketest lõikehaavast on kevadel mahla- jooks nii tugev, et noorem ja nõrgem põõsas jääb põdema ning halvimal juhul võib isegi hukkuda.

Millal on õige aeg

Õige aeg viinapuid lõigata on hilissügisel või lausa talve hakul. Siis kuivavad lõikehaavad kevadeks piisavalt ja suurt mahla- jooksu ei tule.

Kui tahate saada ilusaid suuri lauamarju, peab viinapuud lõikama igal sügisel. Algul võib lõikamine tunduda väga keeruline, aga kui olete endale põhimõtted selgeks teinud, suudate juba vähese- gi praktika korral sügisese põhilõikuse ise edukalt ära teha. Põhimõtteliselt on selleks vaja vaid kaht käärik- lõpsu: ühega lõikate asendusoksa parajaks (tavaliselt kuni meeter), teisega eemaldate saagi ära andnud viljaoksa.

Kui te oma viinapuud aga üldse ei lõika, siis see metsistub ning kasvatab ilusate suurte ja magusate marjade asemel tohutul hulgal kehvalt värvunud hapusid kribulaid. Metsistunud viinapuud on üsna keeruline uuesti vormi saada ning vahel see ei õnnestugi.

Paras aeg oksakäärid kätte võtta on paar- kolm nädalat pärast seda, kui viinapuult on lehed langenud. Siis on üheaastaste okste korgistumine lõppenud ning toitained liikunud lehtedest ja korgistumata võrsetest sinna kuhu vaja: korgistunud okstesse, tüvesse ja juurtesse. Aga kui kii-

rustate ja lõikate enne õiget aega, lähevad need varuained kaduma.

Kui põõsas on raagus, saab sellest ka märksa parema ülevaate. Oma viinapuid Saare-Tõrvaugu aiandis lõikame sõltuvalt käsil oleva aasta ilmastikust tavaliselt oktoobri lõpul või novembri algul, ent on olnud isegi aastaid, mil töö osaliselt veel detsembri alguspäevilegi jäänud.

Hilissügisel lõigates on taimest üle käinud juba mitmed külmad, mis korralikult korgistumata võrseosad ära võtnud. Viimased tuleb kindlasti eemaldada, kuna need ei talvitu. Surnud võrseosad tabanduvad hallitust ja mädanikku tekitavatest seentest, mis omakorda võivad levida ka talvekatte all hästi korgistunud võrsetele ning neidki kahjustada.

Kevadise mahla- jooksu vältimiseks jätke sügisel kärbitud okstele kontsud: kärpimis- lõige tehke esimese ärälõigatava punga alt, jättes viimase alles jääva punga kohale terve sõlmevahe pikkuse oksajupi. See kuivab ning on korgi eest, mis ei lase mahlal lõikehaava kaudu välja pressida.

Esimese kasvuaasta sügis

Kevadel istutatud noort taimet kärpige sügisel tagasilõikusel tugevalt, jättes alles vaid 3–4 punga (s.t kärpimis- lõige tehke 4. või 5. punga alt).

Meie lõikame oma ühe suve kasvanud viinapuud kõik niiviisi tagasi, seda ka siis, kui taim väga hästi kasvanud on ja võrse pikalt korgistunud. Nii kasvavad järgmisel aastal kenad tugevad võrsed, mis ülejäämisel aastal peaaegu kindlasti esimese väikese saagi annavad.

Tagasilõigatud viinapuu katame külmade tulekul, pärast seda, kui maapind juba mõne cm sügavusel külmunud on, kas kuuseokste või mõne muu kuiva õhurikka kattega. Kui puulehti kasutada, asetage neile vett ja tuult pidav kate, et lehed kuivana oma kohal püsiks.

Kuigi vastupidavamaid sorte võib ka mullaga katta, pole meie seda kunagi teinud.

ÕPPEPÄEV

Tule õpi lõikama

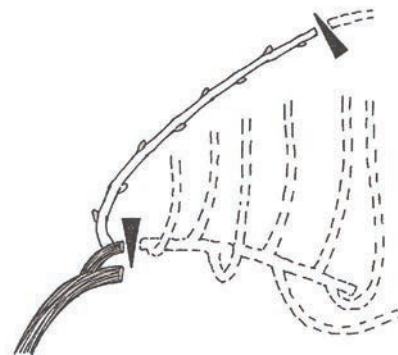
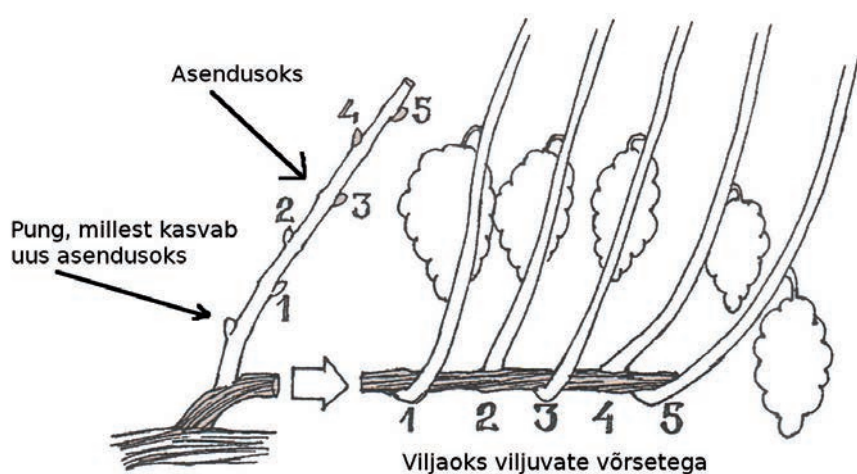
Viinapuu lõikamise põhitõed saavad kõige lihtsamalt selgeks kogenud aedniku juhendamisel. Vändra lähedal Saare-Tõrvaugu aiandi õppepäeval 1. ja 2. novembril ongi selleks hea võimalus.

Kätt saab proovida nii ühe-, kahe- kui ka mitmeaastastel põõsastel.

Täpsem info <http://e-aiand.net/39-oppepaevad>.

Algusest peale õigesti kujundatud viinapuud on sügisel lihtne lõigata. Kui olukord kontrolli all, on kõik loogiline.

Viljaoksale kasvanud võrsed kasvatavad viinamarjakobaraid ehk tarju. Sügisel lõigatakse vilja kandnud oks ära, selle asendamiseks valitakse uus oks (asendusoks). Kui vähegi võimalik, valige asendusoksaks ehk uueks viljaoksaks tüvele lähim oks. Uus asendusoks kasvab alumisest, nummerdamata pungast. Nummerdatud pungad panevad aluse viljavõrsetele. Sügisel pärast lehtede langemist lõigatakse need taas koos viljaoksaga välja.

Igasügisese põhilõikuse saab teha kahe kääriklõpsuga: ühega lõigatakse asendusoks parajaks (tavaliselt kuni meeter), teisega eemaldatakse saagi ära andnud viljaoks. Nii moodustub igal sügisel juurde üks "trepiaste". Joonisel on kujutatud lõikust teise saagiaasta sügisel.

* Joonised raamatust "Умный виноградник для всех" (Курдюмов Н. И., 2006, ИД "Владис").

Lehed on langenud ja võrsed korralikult korgistunud - mis muud kui lõikama!

Kõik selgelt üleaarne on juba eemaldatud. Jäänud on vaid ilusad tugevad üheaastased oksad, mille hulgast tuleb nüüd hakata otsima järgmise aasta viljaoksi.

Millest alustada

Vanematel põõsastel eemaldage esimesena kõik see, mis on selgelt üleaarne: rohekad ja korgistumata oksatipud, ennakvõrsed, väänlad ja kobarate jäänused.

Eemaldage ka valest kohast kasvanud oksad (nt tüvelt), mis suvel rohtsete võrsetena välja murdmata jäid.

Nüüd saab taimest pilt palju selgem ning lihtsam on valikut teha, missugused oksad alles jätta ja mis ära lõigata. Kõik peened ja lühikesed oksad lõigake ära, sest neilt korralikku saaki niikuinii ei saa.

Viljaokste valimine

Järgmise sammuna tuleb välja valida viljaoksad. Valige neid sellise arvestusega, et kevadel pärast üleaaruste (viljatute või muidu ebasobivate) võrsete väljamurdmist jääks toetuse jooksvale meetrile 8–12 viljavõrset.

Kui vähegi võimalik, valige viljaoksaks tüvele lähim oks. Kui see on niruvõitu, peate otsima järgmise lähima ilusa tugeva oksa.

Kui viinapuu jaoks on ruumi näiteks kaks meetrit (poolteist kuni kolm ongi enamasti sobiv), peaks taimele jääma kevadel võrseid kuni paar tosinat. Osa pungid võib talvel hukkuda, seetõttu on sügise lõikusega mõistlik jätta neid alles mõnevõrra rohkem – näiteks 30 või isegi 40.

Hästi korgistunud ilusate tugevate võrsete korral piisab seega paarist kahe meetri pikkusest üheaastasest oksast ning kõik ülejäänud võib rahuliku südamega ära lõigata.

Pikk ja lühike lõikus

Kasutada võib kahesugust lõikusviisi: pikka ja lühikest.

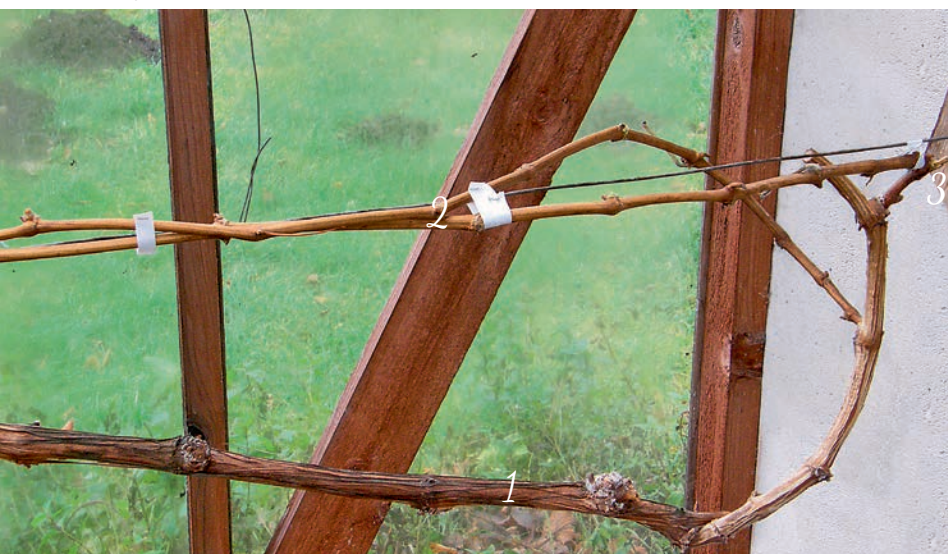
Pika lõikuse puhul on viinapuul vaid tüvi ja lühike mitmeaastane oksajupike paari üheaastase viljaoksaga. Lühikese lõikuse korral on taimel tüvi, tüvepikendus, sellel 30–40cm vahega mitmeaastased oksad ja viimastel omakorda lühikesed, tavaliselt kolme või nelja pungaga üheaastased oksad.

Pikka lõikust nõuavad mitu Euroopa viinapuu sorti, meil enam levinud ristandsordid lepidavad seevastu hästi ka lühikese lõikusega.

Euroopa viinapuu sortide hulgas on mitu sellist, millel viljapungi palju ei teki ning nende moodustumine sõltub tugevasti punga paiknemisest: uinuvatest pungadest välja kasvavad võr-

Viljaoksteks on valitud (nelja meetri kasvuruumi jaoks) neli paraja jämedusega üheaastast oksa, millelt saab järgmisel suvel saaki. Et 'Zilga' on väga vastupidav sort, kinnitati oksad kohe nii nagu kevadel pärast talvekatte eemaldamist. Igaks juhuks painutati mõned üheaastased oksad maha, et need talveks kinni katta - kui pakane peaks katmata oksad ära võtma, saab sel juhul ikka saaki. Kui talv kurja ei tee, lõigatakse mahapainutatud oksad kevadel ära.

Lühike lõikus. Viinapuul on tüvi (1), mitmeaastased oksad (2) ja üheaastased viljaoksad (3). Pildil olev taim on alles noor, aastatega kasvavad tüvi ja mitmeaastased oksad märgatavalt jämedamaks.

Pikk lõikus. See on hästi lihtne: tüvele (1) kinnituvad üheaastased oksad (2) tuleb rõhtsaks painutada. Kui seda väga järsku või liiga terava nurga all teha, võib oks murduda (3).

Oks pärast sügislõikust. Vasakul (1) paistab oksajupp, mis talvel kuivab ja kevadel kaitseb lõikehaava mahlajooksu eest. Sellest pungast (2) kasvab uus, järgmise aasta viljaok.

sed ei õitse, nagu ka üheaastaste viljaokste all osast kasvanud võrsed. Nii nõuavad sellised sordid kindlasti pikka lõikust.

Kui aga mõnel sellisel sordil võrsed halvasti korgistuvad, siis pikki üheaastasi oksa meie tingimustes talle jätta ei saa ning seetõttu pole ka õiget saaki loota. Üks selliseid sorte paistab olevat 'Fantasy Seedless'.

Õnneks on meil kasvatatavatel hübriidsortidel viljakad ka üheaastaste okste kõige alumised pungad, mõnel sordil isegi osa uinuvatest pungadest. Seega võib kasutada nii pikka kui ka lühikest lõikust.

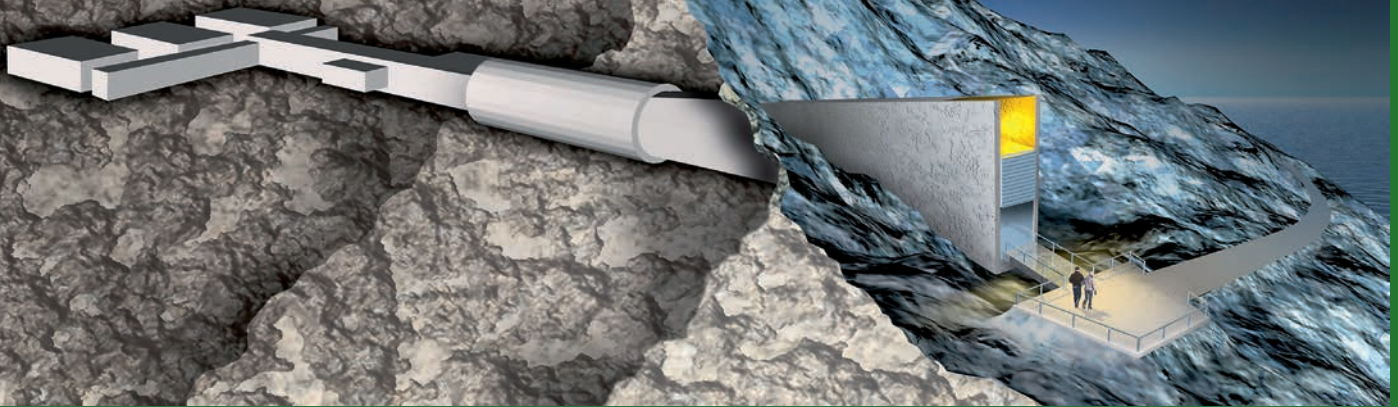
Pikk lõikus on hästi lihtne, kuid ega lühikegi keeruline ole. Väidetakse, et nii marjad kui kobarad on suuremad lühikeste viljaokste puhul, meie oleme Saare-Tõrvaaugu aiandis saanud väga ilusat saaki aga ka pikki viljaoksi jättes.

Katmisega ärge kiirustage

Talveks katmisega veidi hilineda on märksa vähem ohtlik kui rutata. Viisteist külmakraadi ei tee okstele veel midagi, kuid sooja katte all olevad plusskraadid koos kõrge õhuniiskusega on kindel tagatis, et pungad, vähemalt osa neist, on kevadeks ära haudunud. Nii võib teinekord taimest ilmagi jääda.

Õige aeg saabub siis, kui maapind on juba mõnda aega olnud kahutanud või isegi mõne cm sügavuseni külmunud. Siduge viinapuule jäänud oksad kokku ja painutage piki rida maha. Katke need kuuseokste, kuiva turba või kuivade lehtedega, sobib ka kuiv kerge aiapind. Peale pange vee kaitseks kile või tõrvapapp, kuid mitte mingil juhul ärge suruge katet servadest tihedalt vastu maad – ääred peavad lahti olema, et õhk pääseks liikuma. ☼

Seemned püsivad kauem idanemisvõimelisena hapnikuta

Wageningeni ülikooli teadlased tõestasid, et kui sordiaretusfirmad, geenipangad ja Teravmägede seemnepank hoivavad oma kogusid madala hapnikusaldusega tingimustes, on võimalik tunduvalt pikendada seemnete eluvõimelisust.

Uuringud tehti eelidandatud selleriseemnetega, mis muidu kaotavad oma eluvõime hiljemalt kolme nädala möödudes. Kui seemneid säilitati aga hapnikuvabas keskkonnas, tärkas kolme nädala möödudes seemnetest tervelt 98%.

Lühiajalisel tavaõhus säilitamisel ei mängi õhus sisalduv 21% hapnikku erilist rolli. Seemnetes leiduvad antioksidandid neutraliseerivad selle toime. Samas pikaajalisel säilitamisel muutub pilt oluliselt ning madala hapnikusaldusega

gaasikeskkonnas idanemise säilivus pikeneb. Sellisest teadmistest on eriti palju kasu seemnepankadele, kes aeg-ajalt avavad oma säilitusanumad, et soovijaid seemnetega varustada. See aga võimaldab säilikutele hapniku juurdepääsu ning vähendab nõnda seemnete kvaliteeti. Õnneks on selleks, et liigset hapnikku säilitusnõudest eemaldada, olemas lihtne meetod – nõudesse lisatakse veidi rauapuru.

Madala hapnikusaldusega atmosfääris säilitamisest on kasu ka seemnefirmadel. Et tõusmed tärkaks ühel ajal, neid sageli eelidandatakse. See aga lühendab seemnete säilivusaega, vähendatud hapnikusaldusega gaasikeskkonda pakendamine aga võimaldaks selliste seemnete säilivust pikendada.

Kanadele meeldivad puud

Briti vabapidamisel kanade kasvatajad ja munatootjad on viimasel ajal istutanud enam kui miljon puud, et parandada oma hoolealuste elutingimusi. Et vaid veidi enam kui 5000 aastat tagasi kodustatud kanad pärinevad metsas elavatest puna-džunglikanadest, tunnevad ka kodukanad end kõige turvalisemalt paikades, kus neil on soovi korral võimalus varju leida.

Inglismaal Leicestershire krahvkonnas vabapidamisel kanu kasvataja Trevor Sellers on istutanud 3500 puud ja väidab oma kogemustest, et võimalusel eelistavad kanad olla õues ning puude varjus.

Walesis Aberystwythis samal moel kanu kasvatajad Tony ja Gwen Burgess soovivad kanadele varju pakkumiseks kasutada eelkõige viljapuid. Nende sõnul on talu puuviljasaagid pärast kanade puude alla laskmist oluliselt kasvanud.

Brisbane hoolib vanadest puudest

Oktoobris Londonis toimunud rahvusvahelisel arboristide assotsiatsiooni puude heaolule pühendatud konverentsil tutvustas Brisbane'i linnavalitsuse esindaja Keith Forster programmi, kuidas selles Austraalia linnas on lahendatud vanade puude küsimus.

Tema sõnul sõltub puude säilitamine eelkõige poliitilisest tahtest, ning kui see on olemas, võib ruumi teede alt haljastuse tarbeks tagasi võita. Näiteks paigaldatakse Brisbane'is väarikate puude võrade alla sageli laudis, et vähendada mulla tallamist juurte piirkonnas. Samuti ei lubata puuvõrade all teha kaevetöid. Kraavid tuleb kaevata võraalusest väljapool. Ei lubata kärpida puid nii, et need ei ulatuks tänava kohal olevatesse kaablitesse, ja õhuliinid veetakse läbi võrades olevate tühimike.

Võimalusel püütakse säilitada ka ebasoodsates asukohtades kasvavaid puud. Brisbane'i senine kõige ambitsioonikam taoline projekt oli 140tonnise puuhiiglase nihutamise 150 m võrra ning see läks maksma 160 000 Austraalia dollarit ehk u 108 000 eurot.

Mexico City ujuvad aiad on ohus

Uue metrooliini avamine ohustab üht Kolumbuse-eelse Mehhiko kõrgkultuuri näidetest – Mexico City kaguservas asuvaid nn ujuvad aedu ehk *chinampa*'sid.

Kuigi *chinampa*'de allakäik sai alguse juba hispaanlaste tulekuga, püsisid need jätkusuutlikuna tänapäevani. Palju abi on olnud ka XX sajandi lõpul saartele kehtestatud ehituskeelust. Nüüd on aga linna laienemise survest saanud saarte säilimisele otsene oht. Eriti suureks riskifaktoriks peavad linnaarengu eksperdid uue metrooliini avamist, mis muudab seni küllalt kõrvalise linnaäärse piirkonna inimestele ja ka elamuehitajatele eriti atraktiivseks, ning peljatakse, et võimud ei suuda saartel toimuvat illegaalset ehitustegevust enam talitseda.

Chinampa'd on tehissaared, kus kasvatatakse köögivilju. Esimesed niisugused saared rajati XII sajandil ning kunagi varustasid need peaaegu täielikult toiduga asteekide pealinna Tenochtitláni. Tegu on väga saagika maaharimisviisiga – selliselt alalt on võimalik saada kuni seitse saaki aastas.

Nickerson-Zwaan vahetab nime

Mainekas seemnefirma Nickerson-Zwaan vahetab nime ning hakkab edaspidi tegutsema Hazera nime all.

Nimevahetuse tingis emakompanii Limagrains Group soov selgemini siduda

omavahel juba 2008. aastal ühendatud firmad Nickerson-Zwaan B.V. ja Hazera Genetics. Sellisest ühendamisest loodetakse kiiret laienemist.

Firma Beneluxi maade ja Skandinaavia osa juhi Marion Vissers sõnul peaks vaatamata nimevahetusele samaks jääma nii müügiosakond, klienditeenindus kui firma asjaajamistavad. "Me seame endiselt oma tegevuses esikohale klientide huvid ning jätkame tegevusega samades paikades ja samade inimestega," kinnitas Vissers.

Nickerson-Zwaan B.V. ja Hazera Geneticsi emafirma Limagrains on rahvusvaheline põllumajanduskompanii peakorteriga Prantsusmaal. Tegu on maailma suuruselt teise köögiviljaseemnete kasvatamisega tegeleva kontserniga, kus töötab enam kui 8600 inimest ning mille aastakäive on u 2 miljardit eurot.

Seened vähendavad kastmisvajadust

Suurbritannias Kentis asuva East Mallingi uurimisinstituudi teadurite sõnul võivad maasikakasvatavad saaki kaotamata oma taimede kastmist vähendada tervelt 40% võrra. Seda aga vaid juhul, kui taimi enne istutamist töödeldakse õigete mullaseentega.

Kenti ülikooli doktorandi Louisa Robinson-Boyeri sõnul võivad selliseid tulemusi anda vähemalt kaht liiki arbuskulaarsed mükoriisaseened. Arbuskulaarne mükoriisa on mükoriisatüüp, mille moodustavad seened, kes tungivad läbi taime juurerakkude, asustades kogu koorekihi juhtkimpudeni.

"See, et mükoriisaseened parandavad taimedel mineraalainete omastamist ning kaitsevad neid mitmete patogeenide eest, oli üldteada," räägib Robinson-Boyer. "Aga et mükoriisaseened mõjutavad sedavõrd tugevalt taimede vastupanuvõimet väliskeskonna ebasoodsatele tingimustele, ei osatud seni veel arvata. Niisugune avastus võib osutada eriti oluliseks üleilmse soojenemise tingimustes ning aitab tagada ühtlased saagid ka ebastabiilsetes kliimaoludes."

Arbuskulaarseid mükoriisaseeni leidub kõikides ökosüsteemides, kuid mullaharimise ja tehisevõetiste kasutamise tõttu on nende hulk kultuuristatud mullas üsna väike.

Uus keerdoksa-line sanglepp

Hollandis Zunderti messil GrootGroenPlus 2014 tutvustas Lõuna-Hollandis asuv puukool Van Aart Boomkwekerijen uut sanglepasorti – *alnus glutinosa* 'Greenwood'. Tegu on püstise võra ning vonklevate okstega puuga. Vanemas eas muutuvad tüvi ja põhioksad sirgeks ning puu omandab laikoonusja kuju.

Maakodu lugejareisidel kohtame alati palju põnevaid taimi. Meie viimatine reis Cornwalli ei olnud erand. Seal jagub piisavalt soojust ja niiskust, et kasvatada taimi maailma igast nurgast.

Taimeleiud

Cornwalli reisilt

Tekst ja fotod
Jaan Mettik

Inglismaa edelatipus tunnevad end eriti hästi lõunapoolkera asukad – taimed Patagooniast, Lõuna-Aafrikast ja Uus-Meremaalt. Suurem osa muust Euroopast loeb neid aga potilillede hulka kuuluvaks. Põhjuseks võivad olla liiga karmid talved, ent ka ülemäära kuumad suved. Cornwalli varustab leebe Golfi hoovus aga just paraja hulga soojustega ning piisava koguse sademetega.

Lembeliilia (*Agapanthus*)

- Sugukond lembeliilialised (*Agapanthaceae*)
- Kodumaa: Lõuna-Aafrika

Ükski suvel Cornwallis käinu ei lahku sealt lembeliiliatesse armumata. Eestis saab neid kahjuks vaid potitaimedena suveks õue tõsta.

Lembeliiliad vajavad kasvuperioodil sooja päikeselist kohta ning korralikku kastmist ja väetamist. Nende kasvumuld olgu rammus, kuid hea veeläbilaskvusega. Jälgida võiks ka seda, et taime pott oleks pigem väikesevõitu kui suur. Kerges kitsikuses õitsevad nad paremini.

Talvine kasvupaik võiks olla mõne plusskraadiga ning siis saab kastmise pea täielikult lõpetada. Taim kaotab küll suure osa lehestikust, kuid see on normaalne.

Kodumaal pruugitakse lembeliiliad nii maagias kui meditsiinis. Nad on tuntud viljakusrituaalides ja äikesevastase ohutisena ning nendega ravitakse südamehaigusi, halvatust, köha ja külmetushaigusi. Lisaks soovitatakse väsinud jalgade värskendamiseks need pooleks tunniks

Lembeliilia.

tunne ära

Inglise kuisma.

mähkida lembeliilia lehtedesse. Kodus ei tasu seda siiski katsetada – tegu on veidi mürgiste taimedega.

Oma ladinakeelse nimetuse *Agapanthus* on lembeliiliad saanud kreeka keelest. *Agapé* tähendab armastust ja *anthos* õit – seega “armastuse õis” või “armas õis”.

Bunge saatuspuu (*Clerodendrum bungei*)

- Sugukond raudrünilised (*Verbenaceae*)
- Kodumaa: Ida-Aasia, Hiinast Põhja-Indiani

Bunge saatuspuu meenutab oma ümarate õisikute tõttu veidi suurelehist hortensiat. Kuigi taimed pole omavahel sugulased, on sarnased nende kasvunõuded. Nad mõlemad armastavad viljakat, parasniisket ning kõrge huumusesisaldusega mulda, kasvavad hästi poolvarjus ning pelgavad karmimaid külmakraade – Bunge saatuspuu ei talu eriti -10° madalamaid temperatuure. Seetõttu, kui kellelgi peaks tekkima soov seda kaunist ja lõhnavate õitega põõsast kasvatada, tuleb ta istutada potti ning talveks jahedasse keldrisse või garaaži tõsta.

Oma ladinakeelse ning sellest tuletatud eesti-keelse nimetuse on saatuspuud saanud Carl Linnélt. See on tuletatud kreekakeelsetest sõnadest *kleros* – “õnnelik juhus” või “saatus” ning *dendron* – “puu”. Nii viitas loodusteadlane teadetele nende

taimede kasutamise kohta ravimina. Liigiepiteet on taimele antud baltisakslase (kes oli ka tihedalt Eestiga seotud), XIX sajandi botaaniku ja arstiteadlase Alexander Georg von Bunge auks.

Inglise kuisma (*Eucryphia × nymansensis*)

- Lusikpuulised (*Cunoniaceae*)
- Kodumaa: aretatud hübriidliik

Inglise kuisma saadi 1913. aastal kahe kuisma-liigi – *E. cordifolia* ja *E. glutinosa* ristamise tulemusena.

Kuismate seitsmeliigilisse perekonda kuuluvad liigid on väheldased puud või suured põõsad ning nad kasvavad Lõuna-Ameerikas ja Austraalias. Kaunite õite ning dekoratiivse, enamasti igihalja lehestiku tõttu on kuismad hinnatud ilutaimed kõikides maailma nurkades, kus kliima on vähegi sobiv. See iludus eelistab kasvaks niisket, veidi happelist mulda ning täispäikeselist või poolvarjulist kasvupaika, mis on tuulte eest varjatud. Väga tillukestesse aedadesse ei soovitata teda istutada, kuna täiskasvanud taime kõrgus on u 12 m.

Kahjuks on inglise kuisma Eesti kliimas õuetaimena perspektiivitu – ta talub vaid kümmekonda miinuskraadi.

Oma ladinakeelse nimetuse on taime saanud kreekakeelsetest sõnadest *eu* – “hästi” ja *kryphios*

Brasiilia gunnera.

– “kaetud” ning see viitab õienuppu tihedalt katvatele tupplehtedele. Liigiepiteet on austusavaldus taime aretuspaigale – Nymansi aiale Handcrossis Sussexis Inglismaal.

Brasiilia gunnera (*Gunnera manicata*)

- Sugukond gunneralised (*Gunneraceae*)
- Kodumaa: Kagu-Brasiilia

Hiiglaslikku rabarberit meenutav brasiilia gunnera on oma perekonna suurim liik – kõrgus on kuni 4 m.

Tundub lausa uskumatu, et sellisel taimehiiglasel igal kevadel uued lehed tärkavad. Loomulikult vajab gunnera selleks palju niiskust ning viljakat mulda. Halvemates tingimustes pole mõne kuuga sellist lehekatust võimalik kasvatada. Seetõttu viljeldakse teda enamasti veekogude kallastel päikeselises, kuid tuulte eest varjatud paigas. Just sellistes tingimustes arenevad gunneratele ka hiiglaslikke luudasid meenutavad õisikud.

Eesti tingimustes pole Brasiilia gunneral kahjuks lootust. Õues kasvatamiseks on ta liiga külmaõrn, talub vaid mõnda miinuskraadi, ja potis kasvatamiseks liiga suur.

Oma nime on gunnera saanud XVIII sajandi Norra botaaniku Johann Ernst Gunneruse auks.

Romneia (*Romneya coulteri*)

- Sugukond magunalised (*Papaveraceae*)
- Kodumaa: Lõuna-California

Romneia on üks väheseid magunaliste sugukonna puitunud varrega esindajaid. See taim kasvab kuni 3 m kõrguse sinakashallide lehtedega põõsana, mis laiendab võimalusel kiiresti oma kasvuala juurevõsudega.

Romneia peamine ilu peitub siiski tema suurtes valgetes kollaste tolmukatega õites, mille läbimõõt on u 20 cm. Õitel on nii iseloomulik välimus, et kodumaal kutsutakse teda vahel ka praemunälilleks. Just nende õite pärast kasvatatakse teda paigus, kus temperatuur oluliselt alla nulli ei lange, sageli ka ilutaimena. Eriti hinnatud on ta teeveertes ning teistes põuastes ja lahja mullaga kohtades.

Romneia ladinakeelses nimetuses on ühekorraga meeles peetud kaht teadlast. Perekonnanime on see taim saanud Iiri XIX sajandi astronoomi Romney Robinsoni järgi ning liigiepiteedi Iiri XIX sajandi botaaniku Thomas Coulteri auks. Romneia on USA California osariigi rahvuslill.

Turdlehine ebapaanaks (*Pseudopanax crassifolius*)

- Sugukond araalialised (*Araliaceae*)
- Kodumaa: Uus-Meremaa

Noor turdlehine ebapaanaks meenutab pigem midagi metallitöökoja jääkidest kokku pandut, kui et tavapäraselt taime. Noorena on see taim

tunne ära

☞ Turdlehine ebapaanaks.

Romneia.

Süüria hibisk 'Oiseau Bleu'.

harunematu ning kaetud hõredalt rohekaspruunide, tugevalt hambuliste, pikkade nahkjate lehtedega. Need on umbes 1 cm laiused ning võivad olla kuni meeter pikad. 15–20 aasta möödudes, kui taim on 5–6 m kõrgune, hakkab ta harunema, lehed muutuvad mitu korda lühemaks, roheliseks ja kaotavad oma saagjad servad. Noored ja vanemad taimed on isegi nii eri-

nevad, et mitmed botaanikud on neid kirjeldanud eri liikidena.

Turdlehist ebapaanaksit, eriti tema noortaimi, kasutatakse nende iseäraliku välimuse tõttu laialdaselt haljastuses. Nad on põuakindlad ega ole nõudlikud mullastiku suhtes, kuid armastavad palju valgust ja kardavad liigniiskust. Lisaks ei talu need põnevad taimed ka kahekojalisi miinuskraade.

Oma ladinakeelse nime on taimed saanud kreeka keelest: *pseudo* – “eba” ja *panax* – “ravim”, samas nime viimane osa viitab pigem samanimelisele sugulusperekonnale. *Crassifolius* tähendab paksulehist.

Süüria hibisk 'Oiseau Bleu' (*Hibiscus syriacus* 'Oiseau Bleu')

- Sugukond kassinaerilised (*Malvaceae*)
 - Kodumaa: peaaegu terve lähistroopiline Aasia
- Vaatamata aastatuhandete pikkusele kasvatajatradiitsioonile pole siniseõielisi süüria hibiske kuigi palju. 'Oiseau Bleu' on neist üks vanimaid ning kõige laiemalt kasvatavaid.

Süüria hibisk on heitlehine, 3–4 m kõrgune püstakate võrsetega heitlehine põõsas. Ta on kasvutingimuste suhtes vähenõudlik, kuid armastab kuumi päikeselisi suvesid ning leebeid talvi, s.t temperatuur ei tohi langeda alla –10°. Neil aladel, kus ta end hästi tunneb, on süüria hibisk hinnatud ilutaim nii avalikus haljastuses kui koduaedades. Kohati võib taim isegi metsistuda.

Puiskestvik.

Hark-võreleht.

Need, kes soovivad Eestis süüria hibiski kasvatada, saavad seda proovida potilillega, mis tõstetakse suveks õue ja talveks tuppa. Samas võib see efektne iludus pehmed talved sooja kasvukohas ka avamaal üle elada, nii et piisava riskijulguse korral võib seda teha.

Ladinakeelse nimetuse on hibiskid saanud kassinaeriste kreekakeelsest nimetusest, *syriacus* tähendab aga Süürias kasvavat.

Puiskestvik – *Aeonium arboreum* 'Atropurpureum'

- Sugukond paksulehelised (*Crassulaceae*)
- Kodumaa: Kanaari saared

Põnevate lehekodarikega kestvikud sobivad toalilleks laisavõitu lillesõbrale, kelle kodus on väga palju valgust. Mida valgem kasvupaik, seda kirkamad on kestvike värvid ning kompaksemad ja kohevamad lehekodarikud.

Kuigi kestvikud ei talu meie talve, tunnevad nad end suvel õues suurepäraselt. Enne öökülmaohtu saabumist tuleb kestvikud tuppa talvituma tõsta. Selleks ajaks võib nende taimede kastmise pea sootuks unustada. Novembrist veebruarini on sortsuke vett kuus enam kui piisav. Kevadise kasvuperioodi algul võib kastmist suurendada, kuid ka siis tuleb mullapallil lasta kastmiskordade vahel taheneda.

Kestvike perekonnas on u 30 liiki rohttaimi ja poolpõõsaid, millest enamik kasvab Kanaari saartel. Perekonna ladinakeelne nimetus tuleb kreekakeelsest sõnast *aionos*, mis tähendab surematut. See on tulnud nende taimede äärmisest vastupidavusest ja sellest, et mitmetes Vahemere maade legendides sümboliseerivad kestvikud igavest elu.

Hark-võreleht (*Aponogeton distachyos*)

- Sugukond võrelehtikulised (*Aponogetonaceae*)
- Kodumaa: Lõuna-Aafrika, naturaliseerinud Lõuna-Prantsusmaal

Oma kodumaal kasvab see taim suveks kuivavates lompides ning elab põuad üle muguladena. Selle kohastumuse tulemusena tunneb ta end kõige paremini jahedavõitu vees, ning kui selle temperatuur tõuseb üle +25°, võib taim sootuks "suvepuhkusele" minna.

Kuna hark-võreleht eelistab kasvamiseks jahedat vett ning vajab puhkeperioodi, võiks selle taime kasvatamist katsetada ka Eesti aiatiikides, eriti neis, mis talveks kuivaks lastakse. Siis tuleb keldrisse niiskesse liiva talvituma tuua ka võrelehtiku mugulad. Kevadel, kui tiigi taas vett täis lasete, saate võrelehtiku uuesti kasvama panna.

Proovida tasub, kuna lisaks ilule on hark-võreleht ka kasulik. Tema mugulad on söödavad.

Ladinakeelse perekonnanimetuse on see taim saanud Itaalias asuvate terviseveeallikate Aquae Aponi järgi, *geiton* tähendab "selle kõrval kasvavat". *Distachyos* tähendab aga kaheharulist ning viitab õisiku kujule.

Suur veinijuht

Kalev Kesküla uuendatud veinileksikon

KALEV KESKÜLA, SIIRI KIRIKAL JA KADRI KROON

Algselt 2004. aastal ilmunud Kalev Kesküla veinijuht on esimene eesti keeles kirjutatud veini käsitlev entsüklopeediline teos. Käesolev kolmas trükk on selle põhjalikult täiendatud ja kaasajastatud versioon, mis annab ülevaate kõigist tähtsamatest veinimaadest, nende ajaloost, veinipiirkondadest ja viinamarjasortidest. Veinimaade ülevaadete järel tutvustatakse meie kauplustes ja veinipoodides esindatud veine ja nende tootjaid. Raamatu tarvis on maitstud rohkem kui 500 veini, need on esitatud koos fotode, maitsekirjelduste ja toidu-soovitustega. Veinijuht on mõeldud nii algajale veiniriigi kõrvaseks abimeheks kui ka kogenumale veinisõbrale veiniteemasse süübitamiseks.

Jõulukuulid

ARNE & CARLOS

ARNE & CARLOS on Norra moeloojad, kes on traditsioonilisi Põhjamaade kudumite mustreid järgides loonud jõulukuulide sarja, mis on populaarne kogu maailmas.

Nad kutsuvad lugeja oma ideedest pakatavasse loomingulisse maailma. Kaunistajõuludeks kodu ja loo oma kätega imeline kingitus perele ja sõpradele. Jõulukuule on imelihtne kududa ja kui sa kord juba alustad, ei suuda sa enam lõpetada. Raamatu on üks lihtne kudumisõpetus ja 55 mustrit. Haara vardad ja alusta kudumist! Arne & Carllose raamatuid võib nimetada käsitööriamatute bestselleriteks. Neil on nüüdseks ilmunud 6 raamatut, mida on 16 riigis müüdnud üle 400 000 eksemplari. „Jõulukuulid“ on nende esimene raamat.

Hiislari tütar

MIHKEL AITSAM

Mihkel Aitsami ajaloolise romaani „Hiislari tütar“ sündmused toimuvad 16. sajandi esimesel poolel Vigala ordulossis ja selle ümbruses ning kirjeldavad toonast elustikku, rahva-

kombeid, uskumusi ja kiriku reformatsiooniga seotud konflikte erakordse detailsuse ja haaravusega. Raamatu fotod ajaloolistest sündmuskohadest on käesoleva trüki tarvis skaneeritud autori eraarhiivis säilinud negatiividelt. Mihkel Aitsam (1877–1953) oli tuntud publitsist ja kirjanik. „Hiislari tütre“ kirjutas ta Päevalehe ajakirjanikuna ja see ilmuski kõigepealt, 1939/1940 ajalehe joonealusena, raamatuna omakirjastuslikult 1940.

Pitsilised tikandid

HELGA KOGER

Pitsid on käsitöölisi võlunud ammustest aegadest. Üldiselt oleme harjunud, et pitsid on kootud, heegeldatud või niplatud. Siin raamatus teeme

tutvust hoopis tiktud pitsidega, mille ühine tunnus on riidest eemaldatud osad – augud, mis on tekitatud kääridega, riidest niite välja tõmmates või neid tikkimisel hoopis hästi kõvasti kokku tõmmates. Raamatus õpetatakse pilutikandi erinevaid liike, ažuurtikandit, hardangerit, rišeljöötikandit, broderiitkandit ja hedebotikandit. Esimese osa moodustavad tööjuhendid ja skeemid, teises osas on näidatud esemeid, mille kaunistamiseks on kasutatud pitsilisi tikandeid ning kolmanda osa moodustavad mustrid.

Praktiline abi küülikukasvatatajale

DIANA MÄGI
Küülikud on nutikad ja seltsivad koduloomad, ent aasta-aastalt saab küülikukasvatusest Eestis ka üha olulisem põllumajandusharu. Küülikuliha on tervislik ja

väga maitsev. Võrreldes teiste lihatüüpidega on see kõrge proteiini- ning madala rasva-, kolesterooli- ja soodüümisaldusega ning leiab ühe enam kohta ka eestlase toidulaual. Küülikunahk on väga soe ning kerge. Selles käsiraamatus läheneb autor küülikukasvatusele praktiku, mitte teoreetikuna. Raamat annab asjaliku ülevaate tõuvalikust, küülikla planeerimisest ning küülikute anatoomiast ja füsioloogiast. Põhjalikult on käsitletud küülikute tõuaretust, söötmist ning küülikukasvatuse toodangu realiseerimist. Kirjeldatud on ka küülikute sagedamini esinevate haiguste ennetamist ja ravi.

Argiõhtute kokaraamat

TUULI MATHISEN

Argiõhtune toidukord ei pea olema kiirsöök ega poetoit. Raamat

tust leiad lihtsate, kiirelt valmivate ja tõeliselt maitsevate toitude retseptid. Kõikide roogade puhul on lähtutud sellest, et nende valmistamine ei nõuaks aega üle tunni. Samuti pole tarvis kasutada keerukaid tehnikaid ega haruldasi köögivahendeid. Samas on mitmed neist toitudest sellised, mida sobib piinlikkust tundmata pakkuda ka ootamatutele või siis vastupidi, oodatud külalistele.

Priius, kalline

ALO LÕHMUS

Vabadussõja sees on mitu selgesti eristuvat perioodi, lausa väiksemat omaette sõda. On võitlus Landeswehriiga, mida kroonis juubeldav võit põlisvaenlase üle. On Pihkva vallutamise ja

operatsioonid Peterburi suunal, mil Eesti väed oleksid peaaegu muutnud Vene hii-gelriigi saatust. On Läti riigi saatuse tegelik muutmine. On mastaapsed kaitselahingud Narva rindel sõja lõpuperioodil. Kuid kõige haaravamad on ikkagi esimesed sõjakuud, mil lahingutegevus toimus kodusel Eesti pinnal. Kuidas nad sellega toime tulid ja suutsid vaid paari kuuga ülekaaluka vaenlase maalt välja ajada? Kui kallist hinda tuli neil maksta mitte üksnes endi, vaid ka meie praeguse priiuse eest? See raamat vaatab Vabadussõda läbi lihtsate sõdurite silmade ja käib mõned sam-mud sõjateed koos meeste ja naistega, kellest paljud ei elanud võitluse võiduka lõpuni.

Teravakarvaline dasüliirion.

Ochagavia carnea.

Teravakarvaline dasüliirion (*Dasyliirion acrotrichum*)

- Sugukond asparilised (*Asparagaceae*)
- Kodumaa: Põhja- ja Kesk-Mehhiko

Lisaks eespool kirjeldatuile kuulub samasse sugukonda ka dasüliirionide (*Dasyliirion*) perekond.

Aladel, kus temperatuur ei lange oluliselt alla 0°, on dasüliirionid end juba ammu tõestanud suurepärase haljastustaimedena. Neil puuduvad märkimisväärsed haigused ja kahjurid, nad ei karda päikest ega põuda ning isegi kerge tulekahju ei tee dasüliirionidele erilist kahju.

Toataimede hulka pole dasüliirionid veel jõudnud, kuid millal need kaunid taimed toataimetreendi kujundama hakkavad, on ainult aja küsimus.

Dasüliirionide ilu põhineb nende erakordselt graatsilisel lehestikul, mis moodustab tuules väreleva kiirtekera. Üks leht võib olla enam kui poolteist meetrit pikk, kuid vaevalt mõni cm lai. Iga sinaka vahakirmega lehe tipus paljastub

kimbuke linavalgeid kiude. Tänu neile normaalsetele lehetippudele tunduvad dasüliirionitaimed tõusvas ja loojuvas päikeses kõrbesse laili paisatud kiirgavate keradena.

Dasüliirionid on mitte ainult kaunid, vaid ka kasulikud. Mehhiko ja USA lõunaosariikide indiaanlased kasutasid dasüliirionide sitkeid kiulisi lehti korvide punumiseks ja küpsetatud lihakaide varsid toiduks. Dasüliirionivarsi tarvitati isegi õlletaolise alkohoolse joogi pruulimiseks. Kuivatatud ja pleegitatud lehti müüakse nime *desert spoon* all ning neid sobitatakse lilleseadetes.

Ochagavia carnea

- Sugukond bromeelialised (*Bromeliaceae*)
- Kodumaa: Tšiili

Perekond *Ochagavia* on ananassi sugulaste seas üks külmakindlamaid. Nad ei talu küll kuudepikkust talve, kuid elavad kenasti üle 5–6kraadised öökülmad.

Looduses kasvab see ogaliste lehekodarikega taim Andide lõunaosa päikeselistel läänenõlvadel, kus moodustab 5–6m läbimõõduga u poole meetri kõrguseid padjandeid.

Kahjuks on kaunis ja vastupidav bromelia veel üsna haruldane, seda enam et tegu on ka edukalt potis kasvatatava taimega. Kui kellelgi peaks selleks soovi olema, tuleks *Ochagavia carnea* leida kodus võimalikult valge ning talvel jahe kasvupaik.

Suveks võib taime õue tõsta. Kastmisega liialdada ei tasu, sest oma kodumaal elab taim edukalt üle ka 3–4 kuu pikkusi põuaperioode.

Perekond on oma nime saanud Tšiili XIX sajandi haridusministri Sylvestre Ochagavia auks; liigiepiteet *carnea* tähendab lihavärvilist ning viitab roosadele õisikutele. ☼

Rodoaed

Kingi oma lindudele talvine söök

Lindudele turvalised ilma võrguta rasvapallid. Rasvapallid koosnevad ainult väärtuslikest koostisosadest ilma liimi, liiva jt lisanditeta.

Kergesti puhastatavad ja eluaegse vastupidavusega söögimajad.

Söödakoogid on kõige energiamahukam linnusöök. Linnud saavad kiiresti suure koguse kaloreid.

Suuremahulised söögimajad, mida pole vaja iga päev täita.

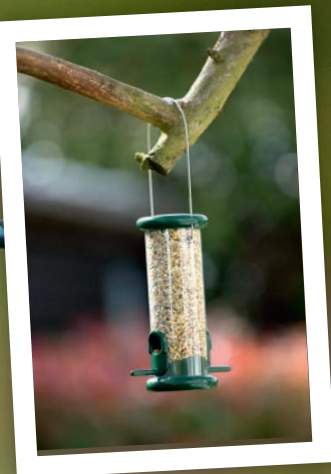
www.rodoaed.ee

rodoaed@gmail.com

tel 501 6742

www.facebook.com/kasvuhooned

Vürtsikad marjad

Kuigi parim korjeaeg hakkab juba mööda saama, võib kadakamarju korjata veel ka novembris. Hilissügisel ongi rohkem aega tegelda selliste loodusandidega, millest muul ajal külmalt mööda minnakse.

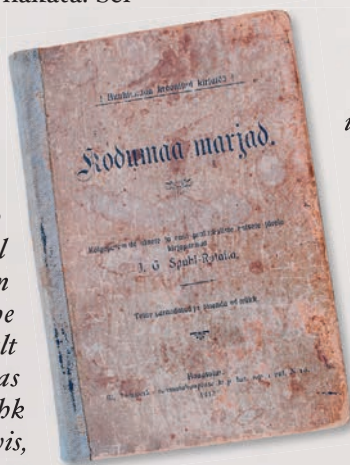
Tekst **Jaan Mettik**

Fotod **reprod**

Näib, et novembriks on kõik aia- ja metsaannid kokku korjatud ning pudelitesse, purkidesse ja keldritesse pakitud. Ometi leidub looduses isegi sellel pimedal ja kõledal kuul veel üht-teist, mida korjata. Näiteks kadakamarju, mis Eestis enamasti põõsastele jäävadki. Põhjus on lihtne – nendega ei osata suurt midagi peale hakata. Selles osas annab aga head nõu 1911. aastal ilmunud J. G. Spuhl-Rotalia raamat “Kodumaa marjad”.

Kadakas/Juniperus

Meie kodumaal kasvab kadakamarju mõnel pool väga palju, aga imeks on panna, et neid väga vähe mõistetakse tarvitada. Ainult mõned korjavad neid kas apteekidesse müümiseks ehk kalja- ja õlletegemise tarvis, kuna suurem hulk marju ilmaaegu lastakse raisku minna. Süüsi on kadakamarjadel mitmesugune tähtsus, niibästi kõõgi kunstis kui arstiteaduses. Kadakamarjadest walmistatud wäbese weega keedetud ja läbi tiheda sõõla pressitud moosi (mida ka subkruga wõib magustada ja läbikõõta) süüakse mõnel pool nagu Sileesias ja Böömimaal wõi asemel leirwa pääl, ning marjajätistest walmistatakse mõnusat würtsilist äädikat. Niibästi marjade kui okstega suitsetatud liha, kala, singid ja worstid maitsewad ja lõhnawad würtslikult. Wenelased korjavad neid iga aasta arutama bulgal tagawaraks ja walmistavad neist mitmesugusi hästi maitsewaid kadakamarjakaljasi ning muid rahwuslisi jookkisi. Pääl seda walmistatakse marjadest ka tuliwiina, mida hollandlased “Genevre”,

põhjaks kadaka oksid ja marju kaljanõu põhja raba alla.

/.../

Würtsilik mõrudad marjad on kuiwatatult mitmel pool kuulus kodune arstirohi ja seda ka õigusega, sest nad mõjurwad väga tugewalt ja põietühjendust rohkendawalt, seepärast pruugitakse neid weetõbes, gihti- ja jookksja-haigustes mitmel wiisil, niisama ka nendest walmistatud “eetrilist kadakaõli”.

/.../

Kadakamarja moos

Marjad pannakse wäbese weega tulele ja keedetakse pehmeks. Pehmeks keedetud marjad õõrutakse läbi tiheda sõõla, nii et seemned sõõla sisse jääksiwad. Läbi pressitud marjasodi aetakse weel kord tule

inglased “Gin”, tirollased “Kranawitter” ja wene-lased “Bobrowitschka” hüüawad. Ka mitmed õllewabrikandid panewad marju õlle maigu parandamiseks meske hulka ning lää-nemaal keedetakse mariseid kadaka-oksidi õlletegemise wee sees ja pannakse uue kalja

pääl keema, lastakse ärajahutada ja täidetakse alalhoidmiseks purkidesse. Kes soowiwad, et moos magusam peab maitsema, see wõib pärastise keetmise ajal ka pisut subkurt maitse järele hulka segada. Moosi süüakse leirwaga ja on neile hääl, kelle seedimine korratu ning halb on.

Kadakamarja wesi

Marjad litsutakse katki, pannakse wäbese keedetud weega puunõu ehk sawipoti sisse üheks õöks ja päewaks sooja kohta ligu-nema. Et marjad pääl ei tõuseks, pannakse parajasti nõu sisse mahtuw kaan waju-tuseks pääl, mis marjad wee alla litsub. Teisel päewal kurnatakse wesi marjade pealt ära ja täidetakse ankrusse, aga marjadele walatakse uuesti keedetud wett pääl. Lastakse niisama kaua soojas kohas seista, kurnatakse wälja ja täidetakse ankrusse esimese wee hulka. 50 naelast (u 20 l) marjadest saab selwiisil 12 toopi (u 14,5 l) marjawett.

Kadakamarja siirup

Setsamast kadakamarjaveest saab väga maitsewat kadakamarja siirupit, mis seda paremaks läheb, mida kauem ta seisab ja kaugele wõib müügile saata. Marjawesi lastakse käärida, pannakse peale käärimist pisut kriiti ehk soodat hulka,

okkalisest põõsast

Nii kadakamarjade kui -okstega suitsutatud liha, kala, singid ja vorstid maitsevad ning lõhnavad võrtsikalt.

mis üleliigse hapususe ärakaotab, kurnatakse läbi willase rätiku ja keedetakse üles. Keetmise ajal riisutakse wabt pealt ära. Siirup täidetakse soojalt kuivade pudelite sisse, korgitakse hästi kinni ja hoitakse wilus kohas alal. On seda aga palju walmistatud, siis wõib ta ankru sees kindla prundi all alal boida.

Keedame kábimoosi

Kuigi rahvasuus kutsutakse kadaka vilju välise sarnasuse tõttu kadakamarjadeks, on botaanilises mõttes

tegu kábidega. Need on esimesel aastal rohekad ning teisel, valmimisaastal, mustjad tumesinise kirmega. Sageli leiab põõsalt ka suisa musti marju, need on seal juba kolmandat aastat ning neil on sinakas vahakiht maha kulunud.

Kuna teravate okaste vahelt kadakamarjade noppimine on tüütu tegevus, oleks õigem ja jõudsam marjad põõsalt maha raputada. Selleks laotatakse okste alla riie või kile, tuuseldatakse põõsast ning seejärel korjatakse

kõik kangale pudenenu kokku. Selleks et marju muust sodist eraldada, kasutatakse tuulamist.

Sajand tagasi lihtne

Kadakamarju korjama minnes tuleks mees pidada veel üht asja. Kogu eelnenud jutt käis meie kodumaise hariliku kadaka (*Juniperus communis*) kohta. Muude meie koduaedades kasvatatavate kadakate viljad võivad olla sootuks teistsuguste omadustega ning mõned nende seast on suisa mürgised. Eriti tasuks seda mees pidada siis, kui tegu on meie kõige tavalisema "ilukadaka", sabiina kadakaga (*J. sabina*). Väidetavalt võivad surma põhjustada juba kuus tilka sellest taimest ekstraheeritud eeterlikku õli.

Teistel "ilukadakatel" nii kurjakulutavaid omadusi pole, kuid enam kui ettevaatlik tasuks kõigiga olla. Nimelt on tänapäeva sordiaretus nii kaugel arenenud, et eriilmeliste okaste ja kasvukujuga kadakavormide õigesse botaanilisse liiki paigutamine põhjustab peamurdmist isegi kogenud aednikele. Kui liikide sortidele aga lisada veel liikidevahelised hübriidid, võib saada sootuks ettenägematute omadustega kadakamarjad. Seetõttu tasuks aiakadakate viljad pigem põõsale jätta.

Õnneks ei teki nende puhul enamasti ka kiusatust. Dekoratiivsordid viljuvad harva, ning kui see ka juhtub, pole nad kuigi saagikad. ✨

Läänemaal keedetakse kadakaoksi õlletegemise vee sees ja pannakse kaljanõu põhja.

Teekond Indohiina

Vietnamist on leitud Aasia mandri vanimad inimasustuse jäljed, see maa on olnud iseseisev kuningriik, osake Hiina impeeriumist, prantslaste asumaa ja sotsialistlik vabariik. Praeguseks on Vietnam Kagu-Aasia üks kõige perspektiivikam ja kiiremini arenev riik.

Tekst **Jaan Mettik**,
fotod **reprod**

Kirev ajalugu ning paljud eri kultuurid on jätnud Vietnamile oma jäljed. Ometi on see maa suutnud säilitada unikaalsuse ning uskumatu loodusliku mitmekesisuse. Vaatamata sellele, et riigis elab üle 90 miljoni inimese, avastatakse sealt pea igal aastal ridamisi uusi taime- ja loomaliike. Kuidas see kõik kokku kõlab, seda lähemegi koos BergerReisidega uudistama 2015. aasta kevadel.

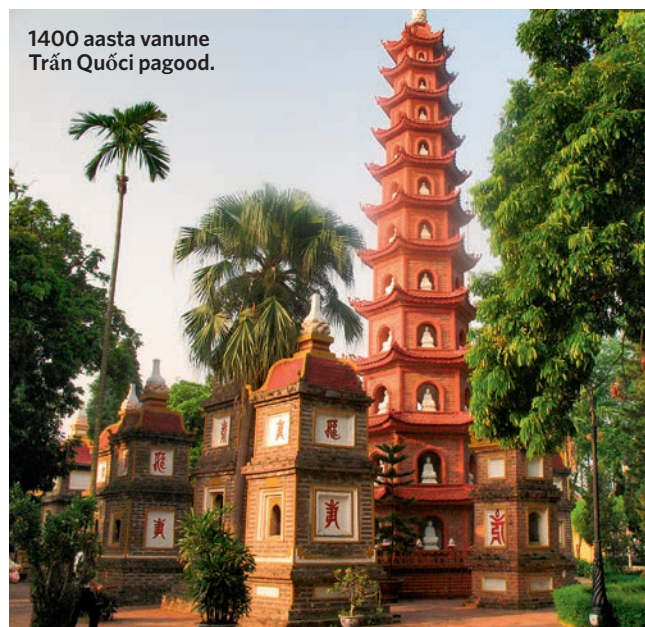
Lennukalt läbi Soome ja Hongkongi

Kuna, nagu arvata võibki, ükski otselend Eestist Vietnamile ei vii, peame sinna sõitma kahe vaheandumisega. Selleks stardime Tallinnast 25. märtsi õhtul kell 21.30 ning jõuame vahepeal Helsingis ja Hongkongis maad puudutades Vietnam pealinna Hanoisse 26. märtsi õhtuks. Siis avaneb lõpuks ometi võimalus end pärast pikka lennureisi hotellis ja horisontaalasendis korralkult välja puhata.

Meie teine Vietnamile päev 27. märts algab aga see-eest tempokalt. Alustame oma tutvust selle põneva maaga pealinnast Hanoist.

6,5 miljoni elanikuga Hanoi on Vietnamis suuruselt teine linn, mille vanuseks loetakse enam kui 1000 aastat. Enamiku sellest ajast on Hanoi olnud kas Vietnamis ametlik pealinn või muul kombel poliitiliselt kõige olulisem keskus. Tänu

1400 aasta vanune
Trần Quốcí pagood.

sellisele positsioonile võib Hanoi uhkustada suurema kultuurimälestiste arvuga kui ükski teine linn Vietnamis.

Niisuguste vaatamisväärsuste hulka kuuluvad näiteks 1070. aastal ehitatud ja Kong Fuzile pühendatud Kirjanduse tempel ning Läänejärve kaldal kõrguv u 1400 aasta vanune ning seega Vietnamis vanim Trần Quốcí pagood. Pagoodi kõrval kasvab ka püha viigipuu, mille kinkis Vietnamile 1959. aastal tolelaegne India president Rajendra Prasad ning mis on kasvama pandud viigipuust, mille all istudes sai Buddha valgustatud.

Kuna iga valitsus on riigile oma jälje jätnud, kuulub sealsete mitmekesiste vaatamisväärsuste sekka näiteks ka Hồ Chí Minh'i mausoleum.

Pärast lõunasööki külastame aga etnoloogiamuuseumi, kus saab ülevaate nii Vietnamis etnilisest kirevusest kui ajaloolisest elust-olust. Päeva

imedega

Maailmine Hả Longi laht.

Paadid on veerikkas Vietnamis hädavajalikud liiklusvahendid.

lõpetab jalutuskäik Hanoi vanalinnas, mida tuntakse nimega “36 tänavat” ning õhtu lõpetab Vietnamis unikaalne etendus – vee-nuku-teatri etendus.

Maailma kauneim laht

28. märtsil ootab meid maailmine teekond läbi Punase jõe delta ühele maailma kaunimale lahele. UNESCO maailmapärandi registrisse kuuluv Hả Longi laht võtab enese alla poolteist tuhat ruutkilomeetrit ning võib uhkeldada umbes kahe tuhande lubjakivisaarega. Loodusjõud on neile 500 miljoni aasta jooksul andnud kõige fantastilisemaid kujusid. Väikese vihje, kuidas need saared välja näevad, annavad ehk nende nimed: Puri, Koer, Viirukiküünlapott jne.

Kuna parima vaate lahele saab merelt, läheme ka meie kogu seda ilu nautima otse “sünnuspäigale”. Laev jääb meie koduks ka järgmiseks

ööks ning tänu sellele saab mereandidest õhtusööki nautida päikeseloojangu taustal.

Tagasi maakamarale jõuame 29. märtsi lõunaks ning siis suundume Ninh Binh’i. Kunagi, prantslaste kolonisatsiooni ajal, oli see linn tähtis sõjaline tugipunkt, kuid tänapäeval toimib see turistidele peamiselt sõlmpunktina ümbritsevate looduspärlite juurde. Meiegi püüame võtta eksootilisest loodusest oma osa.

Mäed ja jõed

30. märtsi ehk kuuenda päeva hommikul ootab meid Cúc Phurongi rahvuspark. Tegemine on Vietnamis esimese rahvuspargiga ning siiani maa suurima looduskaitsealaga. Lisaks peetakse Cúc Phurongi rahvusparki üheks kõige rikkalikuma loodusliku mitmekesisusega alaks terves Vietnamis. Seal elab 97 liiki imetajaid, enam kui 300 liiki linde, ning botaanikud on leidnud pargi aladelt rohkem kui 2000 liiki taimi. Erilise tähelepanu all on Cúc Phurongi ahvid.

Pärastlõunal tutvume teise kaitsealaga. Tràng An maastikukaitseala kuulub samuti UNESCO maailmapärandi nimekirja ning seda piirkonda kirjeldatakse sageli kui Hả Longi lahte kuival maal. Erinevalt hommikupoolikul nähtud rahvuspargist on Tràng An kaunis tervik karstimgede ja koobastikega loodusmaastikust, mida täiendavad maalilised kanalid ning kõõgivilja riisipõllud. Parim viis sellest ilust mulje saamiseks on romantiline paadiretk.

Reisi seitsmendal päeval, 31. märtsil, suundume paariks tunniks paatidega lindude maailma. Van Longi 3000 hektari suurune märgala on üks Vietnamis olulisemaid rändlindude talvituspaiku ning kuivaperioodil võib seal näha sadu haigruid, kurgi ning teisi linde. Pärast linnuretkelt naasmist läheme aga ise lendama. Sõidame tagasi Hanoisse, sealt siirdume lennuväljale ning

Tra Que juurvilja- ja ürdikasvatuskülas kasutatakse siiani vanu viljelusviise.

Hội An ajalooline arhitektuur on suurepärast säilinud.

lendame Đà Nẵngi, ühte Vietnami olulisemasse sadamalinna.

Sinna me siiski pikemalt pidama ei jää ja sõidame edasi UNESCO maailmapärandi kaitse all olevasse Hội An. See linn on suurepärast säilinud näide Kagu-Aasia ajaloolisest sadama- ja kaubalinnast, kus harmooniliselt kokku sulanud nii kohalikud ehitustraditsioonid kui välismaised mõjutused.

Aiatöö, harrastemajad ja rannapuhkus

Esimest aprillikuupäeva alustame aiatöökoolitusega. Ennelõunaks jõuame Hội An külje all olevasse Tra Que juurvilja- ja ürdikasvatuskülla. Küla koos põldudega võtab enese alla 40 hektarit ning hetkel on seal u 220 majapidamist. Lisaks sellele, et huvilised saavad tutvuda Vietnami parimate köögiviljade kasvatamisega, võib põllutöödele ka

ise käed külge panna ning hea õnne korral isegi vesipühvliga kündmist katsetada.

Õhtupoolikul läheme linna jalutama. Hội An on väärrika ajalooa paig, mis suurepärast õigustab oma nime – see tähendab tõlkes “rahulik kohtumispaik”. Kuigi arvatakse, et esimesel sajandil m.a.j oli tegu Kagu-Aasia suurima sadamalinnaga, on Hội Anist tänapäevaks saanud peamiselt ajalooline vaatamisväärsus ning puhkajate linn. Kõik see on õnneks, sest nii on linna arhitektuur ja eluviis vähe muutunud. Lisaks pitoresksetele ehitistele on linn kuulnud oma rätsepätöökodade poolest. Kellel soovi, võib näiteks lasta õmmelda ülikonna või kleidi. Hội Ani ekskursioon kestab paar tundi, kuid kes ei taha seejärel hotelli naasta, võib seda teha hiljem ja omal käel kas hotellibussi või taksoga.

Selleks et need, kel eelmisel õhtul linnas veidi kauem läks või need, kes end põllutöödega väga ära kurnasid, saaksid puhata, otsustasime 2. aprilli sootuks vabaks anda. Soovijad võivad minna randa, lõõgastuda hotelli basseini ääres või viskuda ajaloolise sadamalinnaga Hội An kaubandusvoogudesse.

3. aprilli hommikul sõidame üle Ookeanipilvede mäekuru ning läbi maalilise Lãng Cô kaluriküla kunagisse Vietnami pealinna Huế.

Huế kuulub samuti UNESCO maailmapärandi nimistusse. XX sajand pole seda paika eriti hellitanud. Vietnami sõja ajal jäi linn just rindejoonele ning sai seetõttu karmi kohtlemise osaliseks. Ka Vietnami sotsialismiperioodil ei pööratud linnale erilist tähelepanu, kuna sealseid vaatamisväärsusi peeti väikekodanlikeks. Õnneks on olukord viimase paarikümne

Maakoduga Vietnami!

Telli Maakodu ja võida eksootiline reis Vietnami!

Spetsiaalselt ajakirja Maakodu jaoks kokku pandud reis viib huvilised läbi 1600 km pikkuse riigi, alates maalilisest Ha Longi lahest ning lõpetades Mekongi delta ujuvate turgudega.

Rohkem infot: www.maakodu.ee/vietnam

Maakodu lugejareis toimub **25.03.–7.04.2015** koostöös firmaga BergerReisid. **Ühele meie tellijale naeratab õnn ja tema saab reisile tasuta!** Need, kes oma õnne ei usalda, saavad end reisile registreerida Maakodu telefonil 661 3370 või reisifirmas BergerReisid telefonil 628 6165.

Maakodu tellimine:

tel 680 4444,
klienditugi@lehed.ee
või www.tellimine.ee

Saigoni raekoda.

Saigon või Hồ Chí Minh City on Vietnami suurim linn.

aastaga palju muutunud ning kaunis linn on taas ausse tõstetud.

Oma tutvumisretkel ja praamisõidul mööda Parfüümi jõge näeme XIX sajandi kuulsat Vietnami keisri Tự Đức'i memoriaalkompleksi, linna vanimat Thiên Mụ pagoodi. Omaette vaatamisväärsused on ka Huế aiamaad ning üht sellist – Nha Vương'i – külastame ka meie. Linnaga tutvumise lõpetame Vietnami keisrite tsitadellis, kus valitses ka viimane Nguyễni dünastia valitseja Bảo Đại.

Õhtu hakul lahkume keisrite linnast ja lendame edasi lõunasse – Hồ Chí Minh Citysse, mida suur osa maailmast tunneb endiselt Saigonina.

Imeline Saigon

Reisi 11. päev ehk 4. aprill algab tõelises 8 miljoni elanikuga suurlinnas. Nagu kogu Vietnamil, on ka sellel linnal kirev ajalugu. Kunagi oli Saigon tähtis khmeeride sadamalinn, XVII sajandil vallutasid selle vietnamlased ja Gia Định'i nime all valitseti sellest linnast terve Mekongi delta üle. Kui prantslased vallutasid kogu Indohiina, nimetati linn ümber Saigoni ning sellest sai pea-

aegu sajandiks prantsuse koloniaalvõimu keskus. Pärast Vietnami sõja lõppu nimetati Saigon aga taas ümber – sedapuhku Hồ Chí Minh Cityks, Puna-Vietnami kadunud liidri auks.

Saigoni ootavad meid presidendipalee, sõjaimuseum, prantslaste ehitatud Notre Dame'i katedraal ning mitmed koloniaalajastu arhitektuuripärlid nagu majesteetlik Saigoni vana peapostkontor, ooperimaja ja raekoda ning loomulikult legendaarne koloniaalajastu Saigoni esindustänav Rue Catinat, mis praegu kannab nime Đồng Khởi.

Pärastlõunal, kerge kehakinnituse järel, on kõigil vaba aeg omal käel linnaga tutvumiseks.

Mekongi alistamine

5. aprillil asume forsseerima maailma pikkuselt kaheteistkümnendat jõge Mekongi. See algab Tiibeti kiltmaalt ning läbib Hiina Yunnani provintsi, Myanmarit, Laose, Tai ja Kambodža ning suubub ookeani läbi Vietnamis asuva 39 000 km² suuruse delta. Mekongi delta on väga kirju piirkond selle sõna igas mõttes. Seal on läbi põimunud vesi ja maismaa ning kattuvad nii ülim looduslik kui kultuuriline mitmekesisus. Mekongi deltast avastatakse siiani uusi taime- ja loomaliike, millest mõned on sellised, mis arvati juba ammu välja surnud olevat.

Tutvus Mekongiga algab võluvast Sa Đéc'i linnakesest, mille on tuntuks kirjutanud Marguerite Duras oma autobiograafilise, Goncourt'i preemia võitnud kurikuulsu romaania "Armuke", mille romaani tegevuspaiku ka näeme. "Armuke" on lugu teismelise prantsuse tütarlapse ning temast märksa vanema hiina kaupmehe armastusest. Ometi pole romaan ainus põhjus selle linna külastamiseks. Sa Đéc'i külje all paikneb ka Vietnami üks kuulsamaid lillekasvatuspäi-

Mekongi delta võtab enese alla peaaegu kogu Vietnami edelaosa.

kondi, kus taimi kasvatatakse otse jõe kohal olevatel lavadel.

Sa Đécist suundume edasi provintsi pealinna ning eksootiliste puuviljade kasvatamise keskusse Vinh Longi. Seal istume paatidesse ja sõi-

dame mööda Mekongi delta harusid ning kanaleid oma ööbimiskohta Cái Bè.

Aprilli kuues päev, mis on kahjuks reisi viimane, viib meid esmalt turule. Cái Bè ujuv turg, mille melust osa saamiseks tuleb startida varahommikul, on omalaadsete seast suurim ning kuulsaim. Üks põhjus on see, et turg paikneb kolme provintsi – Tiền Giangi, Bến Tre ja Vĩnh Longi kohtumiskohas. Cái Bè turul on sadu paate täis kõige eksootilisemaid puuvilju ning muid kaupu, mida hulгимüüjad soovijaile oma paatkodudest pakuvad.

Lisaks ujuvale turule siseneme Cái Bè jõe-keste ja kanalite rägastikku ning näeme nii eksootilisi puuviljaaedu kui tillukesi kodutööstusi, kus tehakse nii riisiviina, kookosemaiustusi kui muud põnevat. Seejärel, nii kurb kui see ka pole, ongi aeg troopilisest lopsakusest põhjamaiselt kassinasse varakevadesse tagasi pöörduda.

Meie kodulend stardib Saigonist ehk Hồ Chí Minh Cityst kell 19.15. Taas puudutame korraaks maad nii Hongkongis kui Helsingis ning tagasi Eestisse peaksime jõudma 7. aprilli hommikul kella kaheksaks.

Need, kellele programm meeldima hakkas, võivad end reisile registreerida kas otse reisi korraldavas firmas BergerReisid (www.bergerreisid.ee, telefon 628 6165) või Maakodu toimetuses telefonil 661 3370. ✨

Mait

22 miljonit m²

Maaleht on Sulle.
Ükskõik kui suur on
Sinu põld.

Hea Eesti
leht

Telli Maaleht
ja võida reis!

Kokku läheb loosi 6 reisi
Kreekasse ja Provence'i.

Vaata maaleht.ee/telli
või helista 680 4444

Juhan

81 cm²

Muhu – veiniteoks

Muhu veinitalu omanik tahab kümne aasta pärast müüa oma talu viinamarjaveini üle terve maailma. “Kavatseme luua Luscher & Matieseni kaubamärgist uue Vana Tallinna,” lubab 42aastane Peke Eloranta oma Muhumaa talu sohval.

Tekst **Annika Matson**
Fotod **Peeter Kukk, Muhu veinitalu**

“**I**stusin kolm aastat tagasi siinsamas Muhus maja trepi peal, vaatasin tühja maad enese ümber, ning äkki tekkis mõte, et prooviks siin viinamarju kasvatada. Hakkasin uurima ja siis sain muidugi teada, kui keeruline on neid kasvatada ning kui palju probleeme võib tulla lisaks külmale kliimale. Tekkis tunne, et seda ei õpi kunagi lõplikult ja parem on alustada kohe, küll need kogemused ka tulevad aja jooksul,” meenutab Eloranta Muhu veinitalu sündi, millele ta legendi jätkamise eesmärgil lisas juurde ka Luscher & Matieseni kaubamärgi

justkui loodud

nime. Eloranta uuris välja, et Eestis on tegelikult juba aastasadu väikeses mahus viinamarju kasvatatud.

Esimene kirjalik märges avamaal kasvatatud viinamarjadest pärineb 1887. aastast. Viljandi pagar Kelch kasvatas Krimmist toodud seemnetest viinapuid. Enne seda kasvatati neid aga mõisate kasvuhoonetes. Tol ajal oli muidugi sorte vähem ja neid polnud aretatud külmakindlaks.

Juba aastaid tagasi kuulis Eloranta Eesti sommeljeekoolis, et Eestis on mingid hullud, kes kasvatavad viinamarju veinitegemise eesmärgil. “Ka

minu isa kahtles mu plaanides, aga isegi Soomes on nüüd viinamarjakasvatajate ühing ja seal on veel keerulisem neid kasvatada kui Muhumaal,” ütleb Eloranta. Tema pereettevõtte esimesed sada viinamarjataime said Muhumaa pinda istutatud 2012. aasta kevadel.

Muhu suurim maaomanik pani noored paari

“Loodan, et muhulased on meid siin omaks võtnud,” ütleb mees ning lisab, et naabertalu Tihuse omanik Martin Kivisoo pani neid Ingridiga Muhumaal eelmisel aastal paari. “Kui ma

Soomlane Peke Eloranta näitamas mõneaastase taime esimesi viinamarjakobaraid. Paari aasta pärast saab neilt taimedelt juba piisavad kogused veini valmistamiseks.

Eloranta elustas Eesti kuulsaima veinitööstuse

Eloranta kohtas 2008. aastal juhuslikult Eesti Wabariigi kuulsaima veini- ja mahlatööstuse Luscher & Matiesen kunagist omanikku Dimitri Matiesenit. Mees on veendunud, et see oli saatuse.

Kui Eloranta 2006. aastal Toompeal Tiesenhauseni maja hoovis jäätisekioskit pidas, sattusid sinna ühel päeval juhuslikult kolm härrasmeest, kellest vanim oli Dimitri Matiesen – Eesti suurima veinitehase Luscher & Matiesen ühe omaniku Paul Matieseni õepoeg. Mehed tulid Tallinna tähistama Dimitri 100. sünnipäeva ja olid jalutanud Toompeale, et vaadata kunagi perekonnale kuulunud tehasehoonet.

Dimitri rääkis Elorantale oma perekonna loo. Luscher & Matiesen oli sõjaeelse Eesti Vabariigi tähtsaim veiniettevõtte, mis sai alguse 1910, kui šveitslane Arnold Lüscher ja eestlane Paul Matiesen rajasid koos joogiäri Tsaari-Venemaale Moskvasse. Ehitati viinatehas ja veine toodi ka välismaalt. Kui puhkes revolutsioon, võeti tehas neilt ära. Mehed põgenesid Tallinna ja alustasid uuesti äri. 1921 avasid nad Kuninga 2 veinide impordilao, paari aasta pärast hakati katsetama marja- ja puuvilja-veinide tegemist ning 1927 alustas Tiesenhauseni majas tööd Eesti suurim veinitehas. Tehase mahtude sisseseade seati kohe 400 000 liitri peale aastas, tooraine osteti Eesti talunikelt. Dimitri eestvedamisel avati 1934 Eesti esimene, Euroopaski innovaatiline värskes pastöriseerimata mahlade tehas.

Dimitri lubas Elorantale saata vanu fotosid, kuid kirja tuli kaua oodata. Lõpuks see siiski saabus – suur ümbrik, kus oli midagi enam kui lihtsalt kiri ja paar pilti. Kui Eloranta pilte vaatas, sai ta aru, millise muljetavaldava ettevõtmise oli Dimitri perekond rajanud. Luscher & Matieseni tehast väljusid näiteks Martini & Rossi vermut, Barton & Guestier, Chablis, aga ka Johnnie Walkeri viski jm. Viimane toodi maale nn vaadi kanguses, lahjendati destilleeritud veega, ja nii Red, Blue kui Black Label timmiti Tallinnas 43kraadiseks ning villiti Johnnie Walkeri pudelitesse.

Johnnie Walkeri tehas sai ka hiljuti Tallinnast kirja avastatud ajalooliste sidemete kohta ning nad leidsid oma arhiividest, et koostöö Luscher & Matieseni tehasega toimuski aastatel 1933–1940. Martini Rossi pudelite peal oli kirjas, et need on valmistatud Eestis originaalse retsepti järgi erilise loaga. Luscher & Matieseni tehase pilt on üleval ka Martini Rossi muuseumis Torinos, teab Eloranta. 2009. aastal registreeris Eloranta Luscher & Matieseni nimelise ettevõtte ja kaubamärgid. Dimitri Matiesenil ei olnud järeלטulijaid, aga tema õe lapselaps on ka taasasutatud firmas osanik ja investor. Dimitri suri aasta pärast kirja saatmist.

olin kosinud oma kalli naise siin märjal Muhu murul, kummikud jalas, hiljem selgus ka, et püksilukk oli lahti, ja naine nõustus, siis tuli välja, et naine on pagan. Soome kultuuris on abiellumisel ikka kirikul ja laulatusel oluline osa ning ma tahtsin ka seda nii korraldada. Siis hakkasime mõtlema teisi variante,” meenutab Eloranta.

Räägiti inimestega asjad läbi ja selgus, et Ingridi isa oli kunagi Martini pulmas teda aidanud – küpsetas seal broilereid. Nüüd otsustas Martin omakorda appi tulla ja pani noored paari oma talu lähistel seitsme tee ristil. “See oli nii ilus – pruut oli hobukaarikul ja mina tuln isamehega hobusel ratsutades. Ning siis meid pandi paari Muhu iidsete traditsioonide järgi.”

Istikuid mitme uue auto väärtuses

Eloranta sõnul ei ole nii, et tuli mingi soomlane ja hakkas siin kõike kokku ostma. Lõo talukoht Muhus kuulub tema abikaasa Ingridi emale ja see on peretevõtte.

Enamik talu viinamarjaistikutest kasvab naabritelt renditud maal. Kui Eloranta tutvustas oma plaane Muhu saare suurimale maaomanikule Martinile, siis too ütles, et ta küll väga ei usu sellesse ideesse, aga Muhus on alati olnud põhimõte, et kui oma küla mees tahab

Fakte Muhu veinitalu kohta

- Arvatavasti maailma kõige põhjapoolsem kaubandusliku avamaaistanduse pidaja. Muhu pinnas on viinamarjade kasvatamiseks ideaalne – koosneb lubjakivisest liivarikkast, aga õhukest pealispinnast, millel on hea veeläbilaskvus. See teeb pinnase ka soojaks. Hea, et pealispinnas on toitainetevaene, mistõttu viinamarjaistiku juur tahab tungida järgmisesse pinnavormi, milleks on lubjakivipaas, ja see on hästi kaltsiumirikas. Kaltsium soodustab viinapuude ainevahetust.
- Muhu veinitalul on 2100 viinapuud. Peremehe arvatuste järgi on Muhu veinitalu Eestis viie suurema hulgas. Sordid: Tšehhis ristatud ja Saksamaal aretatud külmakindel 'Rondo' (800), 'Solaris' (700) ja 'Pinot Noir Precoce' (500). Viimane on tuntud viinamarjasordi isetekkinud loomulik mutatsioon.
- Muhu veinitalu teeb tihedat koostööd viinamarjakasvataja ja Eesti esimese kaubandusliku veini tootja Jaak Eensaluga. Tema tegi esimesena kaubandusliku veini viinamarjasordist 'Rondo' aastal 2014. Eensalu sai 200 viinapuu pealt kokku 350 pudelit veini. Eensalu istandusse tuli aga aastaid tagasi ebajahukaste ja see andis talle tagasilööke. Nüüd hakkab tema istandus haigusest kosuma.

maad harida, siis peab selle maa talle leidma.

“Kõik meie säästnud ja muud tagavarad on läinud selle investeeringu tarbeks. Meie eraelus pole viimasel ajal heast elust enam juttugi. Oleme viinamarjaistanduse ülesehitamise tarbeks võtnud ka laenu, küll mitte pangast. Ja mitu uut autot on meil siin põldude all,” ütleb ta avameelselt.

Nüüdseks on pereettevõtte tegevusvaldkondadeks ligi kümne kvaliteetveini maaletoomine Luscheri & Matieseni kaubamärgi all Prantsusmaalt ja Hispaaniast ning nende hulgemüük, Toompeal asuv Eesti Joogikultuuri Muuseum, Muhu viinamarjatalu ning majutus.

Eloranta lisab, et Eestis on enim müüdnud Dreameri kaubamärgi vein. “Tänapäeval on Dreameril isegi häid veine, mitte ainult see magus,” teab ta.

Eestis on veinide maaletoojaid üle saja, kuid Eloranta arvates piisaks ka mõnekümnest. “Mina poleks ilma Luscheri & Matieseni legendita üldse selle äri tegelema hakanud, sest see pole praegu tulus äri.”

Oma ettevõtte müüginumbrite pärast ta ei pabista. Eesti Joogikultuuri Muuseumi aitavad turundada juba kõik suuremad turismibürood, lisaks on Luscheri & Matieseni kaubamärgi all müüdnud veine Toompeal juba viis aastat. Muhu veinirestorani plaanib pere avatud hoida jaanuari lõpuni, seejärel aga minna väljateenitud puhkusele.

Algul oli majutuskohaga plaan keskenduda suvepäevade tegemisele, kuid sellest nad siiski loobuvad. “Elu on näidanud, et need on tüütud läbuüritused. Sel suvel kirjutasin ma vihaga ühele seltskonnale välja arved taldrikute löhkumise, koristamise, peremehe aja raiskamise ja ebanormaalse käitumise eest,” tunnistab ta.

Talu perenaine Ingrid Eloranta on elukutselt režissöör. Muhu saarel on ta aga leidnud oma tõelise kutsumuse nautida elu ja häid maitseid.

Tuleval aastal tahab Eloranta hakata ehitama Muhumaale oma veini- ja mahlatehast, hetkel käib kaupleme maatükkide ostmise üle. “Veinitehase maksumus koos sisustuse ja maaga selle all on kokku pool miljonit eurot. Tehase suurus on planeeritud kuni 500 m² paaril korral koos küllastamise võimalusega. Siis oleks meil täistervik olemas,” ütleb ettevõtja.

Tehase ehituse raha saamiseks on neil lähiajal plaanis alustada ka ühe nn *croud financing*’u ehk rahvarahastuse projektiga. See toimib nii, et soovijad ehk väikeinvestorid annavad raha ja saavad siis ka väikese osaluse vastu. See on nagu tänapäevane uudne ettevõtte börsile viimine ilma börsi kui institutsioonita. “Meie projektis saab osaleda arvatavasti alates 100eurosest summast, et tavalised inimesed saaks ka kaasa lüüa,” räägib Eloranta.

Oma veinitehas

“Ma ise usun väga oma äriidesse. Millises hädas on praegu juba suured õlletootjad, nad saavad väikestelt tappa, nende müügid langevad 10 protsenti aastas, sest tekib väikesi koduseid õlletootjaid ja see on terves maailmas juba mõnda aega trend olnud. Näiteks Saku Õlletehas on sellega hädas, et sama õlu on terves Euroopas müügil lihtsalt erinevates pudelites. Nad ise on selle supi ka kokku keetnud. Veinitööstuses on sama suund – väikesi öko-veinimaju tekib üha rohkem juurde,” räägib Eloranta.

Lisaks veinitehase käivitamisele on nende peretevõtte kindel plaan tõsta ka majutuskohtade arvu, sest vaja on korraga ööbima panna vähe-

malt üks suur bussitäis ehk vähemalt 50–60 inimest. Praegu on neil majutuskohti paarkümmend.

Tänavu oli Muhu veinitalu küllastajatest ligi 40% välismaalt. Enim Soomest, aga üllatavalt palju oli külalisi ka Šveitsist, Saksamaalt, Inglismaalt ja Itaaliast. Venemaalt pole nad tema sõnul küll veel väga kliente saanud, aga potentsiaal on suur.

Praegu on Muhu veinitalul 2100 viinapuud umbes hektarisel maal. Teist sama palju tahtakse viie aasta jooksul juurde soetada ja siis kaalutleda, kuidas edasi minna.

Eloranta on käinud kümnetes maailma eri paikade veinitehastes ja istandustes, näinud mitmeid veinituure ja -maitsemisi.

Enim on talle meelde jäänud Hispaanias Rioja piirkonnas asuv Vivanco veinimaja. Rioja on maailma 5. tuntuim veinipiirkond. Robert Parker, maailma tuntuim veinikriitik, külastas Riojat aastal 1960. Alguses leidis ägeda piirkonna ja tegi nad kuulsaks.

Uudse Vivanco veinimaja avas pere 2004. aastal, nende moto on *sharing wine culture* (veinikultuuri jagamine – toim). Nende veinimajaga on ühendatud ka maailma tuntuim veinimuuseum, kus on näha maailma ühed vanimad veiniajaloo eksponaadid, näiteks hoonesuurused pressid. “Selles kohas õpib ühes päevas rohkem kui sommeljeekoolis kolme aasta jooksul. Nende muuseum oli vapustav,” ütleb Eloranta.

“Olgugi et meie taimed on veel õnnetult väikesed, siis meie legend ei jää Hispaania ja Itaalia veinimajade omale sugugi alla,” võtab ta kogetu kokku. ✨

DELUX
DREAMS

Dreams come true

Eestimaal, hansaaegsete kaubandustraditsioonidega Viljandis paiknevas Delux tehases toodetakse voodeid, madratseid, kattedmadratsid, patju ja tekke klientidele kogu maailmas.

Valmistame selliseid tooteid, mis vastavad tarbija kõrgendatud nõudmistele funktsionaalsuse osas. Deluxi tootearenduses otsime pidevalt võimalusi une kvaliteedi parandamiseks. Sellega kingime inimestele energiat, võimaldades elada oma elu paremini puhanuna, tervena ja rahulolevana.

Asume nüüdseks
Pärnu mnt. 139F
Isku 11 korrus
Tallinn

Telefon +372 653 4015
shop@delux.ee

www.delux.ee

Avamishinnad!

Kutsume teid tutvuma suurema tootevalikuga uude vastavatud salongi!

Konkursi „Eesti kauneim maahodu“ toetaja

Maitseid mitmelt maalt

Tekst ja fotod Dagrís Punder

Oma aiaandidest tehtud supid, vormiroad ja hautised rõõmustavad maitsemeeli ning peletavad sügisnukrust.

Ratatouille

Ratatouille ehk Provanssaali pommuhautis on parim lambaliha lisandina, aga passib ka iseisvaks roaks. Hästi sobib hautist serveerida ka praetud või pošeeritud muna ja lusikatäie *crème fraîche*'i, hapukoore või maitsestatamata jogurtiga ning hakitud värske peterselliga. Jät-kub 4–6 sööjale.

- 2 väiksemat baklažaani
- 1 suvikõrvits
- 2 paprikat (punane ja kollane)
- 800 g kooritud tomateid
- 2 suurt sibulat
- 4 küüslauguküünt
- praadimiseks oliiviõli
- pool klaasi valget veini
- 2 loorberilehte
- soola
- valget pipart
- peotäis peterselli

Lõigake baklažaan ja suvikõrvits kuubikuteks (u 2 cm), tükeldage ka paprika ning tomatid. Hakkige sibulad, riivige küüslauk. Eelsoojendage ahi 180 kraadini.

Kuumutage pannil sorts õli ning praadige baklažaanikuubikuid umbes 5 minutit. Eemaldage tulelt ja tõstke kuubikud ahjuvormi.

Pange pannile uuesti õli ning samuti toimige suvikõrvitsa tükidega. Lisage ka need ahjuvormi.

Lisage uuesti õli, praadige ka paprikatükid läbi ja lisage vormi teiste aedviljade juurde.

Pange pannile õli ning kuumutage läbi hakitud sibul ning küüslauk, lisage tomatitükid, loorberilehed ja teised maitseained ning vein. Kuumutage umbes 10 minutit, kuni kaste veidi pakeneb, ning valage siis samuti ahjuvormi. Segage õrnalt läbi, niristage peale veidi oliiviõli ning maitsestage veel soola ja pipraga.

Küpsetage 45 minutit kuni tund, siis võtke ahjust välja ning segage sisse peotäis hakitud peterselli.

NIPP.
Ratatouille
maitseb hästi
ka toasoojalt saia peal!

Tomatisupp

Tomatisupp on minu pikaegne lemmik. Vastavalt soovile võib lisada ka pastat või näiteks praetud kanafilee tükke – nii saab toitvama supi. Antud kogusest jätkub kahele.

- 1 sibul
- 2 küüslauguküünt
- paar sl oliiviõli
- 400 g purustatud tomateid
- 250 g tomatipüreed
- kuni 0,5 l kanapuljongit
- 1 tl soola
- 0,5 tl pipart
- 2–3 tl suhkrut
- 1 tl kuivatatud basiilikut
- 1 tl kuivatatud punet

Hakkige sibul ja riivige küüslauk. Valage poti põhja natuke õli, lisage sibul ja küüslauk ning kuumutage läbi. Lisage tomatikonserv ja -püree. Maitsestage. Valge juurde ka puljongit, olenevalt kui paksu suppi soovite. Vajadusel võib osa puljongist ka hiljem lisada. Keetke madalal kuumusel 10–15 minutit. Serveerige näiteks koos juustu või natukese koorega.

Kõrvitsalasanje

Ajatu klassik on siinkohal saanud natuke moodsama nükke kõrvitsa näol. Selle pastaroa võib vabalt valmistada ka ilma hakklihata. Jätkub 6–8 sööjale.

Kõrvitsatest sobib hästi näiteks muskaatkõrvits. Sellest on juba kuju poolest lihtne lõigata kettaid, mida on hea kihideks sobitada.

- oliiviõli
- 1 sibul
- 3 küüslauguküünt
- 500 g veisehakkliha
- 750 g tomatipastat
- 50 g punast veini
- 2 tl kuivatatud basiilikut
- 1,5 tl soola
- 0,5 tl pipart
- 2 sl suhkrut
- 600 g kõrvitsat (viilutatult)
- 1 l piima
- 3 sl jahu
- 1 tl soola
- 1 tl kuivatatud basiilikut
- 200 g riivitud juustu
- lasanjeplaate
- 200 g mozzarella't

Hakkige sibul, riivige küüslauk. Kuumutage natuke õli pannil, lisage sibul ja küüslauk. Mõne aja pärast lisage ka hakkliha, praadige läbi. Valage juurde tomatipasta, maitsestage, lisage ka vein. Hautage 10–15 minutit.

Koorige kõrvits ja lõigake see umbes 0,5 cm paksusteks viiludeks.

Segage 100–150 ml piimast jahuga. Ülejäänud piim valage potti, kuumutage. Maitsestage soola ja ürtidega. Lisage vispeldades jahuga segatud piim. Lisage ka riivjuust, kuumutage, kuni kaste on paksenenud, siis eemaldage tulelt.

Lasanje kokkupanemiseks pange vormi põhja natuke tomatikastet, katke see lasanjeplaatidega, mille peale lisage $\frac{1}{3}$ järelejäänud tomatikastmest. Järgmisena laduge vormi kõrvitsaviilud ning siis valage peale $\frac{1}{3}$ juustukastmest, mis katke taas lasanjeplaatidega, jne. Kõige pealmiseks kihiks jääb juustukaste, mille peale pange viiludeks lõigatud või riivitud mozzarella. Küpsetage 180kraadises ahjus u 40 minutit.

NIPP.
Enne sööma-
hakkamist laske
lasanjel 10–15 minutit
seista, siis on seda
parem lõigata.

Karjuse pirukas

Selles roas on kartulipudru all peidus maitsev mahlane hakkliha-tomatikaste. Puder ise muutub ahjus küpsetamise käigus mõnusalt krõbedaks. Jät-kub 3–4 sööjale.

- 250 g veisehakkliha
- 1 suurem sibul
- õli praadimiseks
- soola-pipart
- tšillipulbrit
- hakitud peterselli
- 400 g purustatud tomateid
- 5 päikesekuivatatud tomatit (õlis)
- 100 g juustu + 50 g pealeraputamiseks
- 4–6 suuremat kartulit
- soola keetmiseks
- 50 g võid
- 100 ml piima

Valmistage kõigepealt kartulipuder. Selleks koorige ja tükeldage kartulid, keetke soolaga maitsestatud vees pehmeks. Valage vesi ära. Tampige kartulid pudrunuiaga katki, lisades samal ajal kuuma piima ja võitükke. Klappige puder kohevaks, vajadusel maitsestage soola ja pipraga.

Hakkige sibul, kuumutage pannil veidi õli, lisage sibul ja hakkliha ning praadige, kuni liha on valmis. Lisage purustatud tomatite konserv ning hakitud päikesekuivatatud tomatid, maitsestage soola, pipra ja ürtidega, soovi korral lisage ka tšillipulbrit, hautage 5–10 minutit.

Katke küpsetusvormi põhi hakkliha-tomatiseguga, mis katke 100 g juustuga, mis omakorda katke kartulipudruga. Peale võib raputada veel veidi juustu ja/või päikesekuivatatud tomati tükke. Küpsetage ahjus 25–30 minutit.

Toored kotletid ja lihapallid teevad elu mugavamaks

Kodukokkade rõõmuks on Rakvere toonud poeletitele uued kvaliteetsest hakklihast valmistatud toored hakk-kotletid ja hakklihapallid. Koduse hakkliha baasil valmistatud toored kotletid ja lihapallid on maitsestatud ning vormitud parajateks lihapallideks ja kotlettideks ning koheselt valmis keetmiseks, hautamiseks, küpsetamiseks või praadimiseks. Mugavalt ja kiirelt pliidilt lauale jõudvad lihapallid ja kotletid on koduse mekiga, sest maitset annavad sibul, pipar ja küüslauk! Pane pann tulele ja naudi Rakvere hakklihapalle ja -kotlette!

RAKVERE
Kõht täis Eesti moodi!

Lihapallidega tomatikaste pennedega 4-le

Küpseta lihapallid pannil õlis kuldpruuniks ja tõsta kõrvale. Prae samas rasvas hakitud sibul ja küüslauk. Lisa konservtomatid ja pune, hauta madalal kuumusel 20 minutit. Maitsesta suhkruga, soola ja pipraga. Sega hulka küpsed lihapallid ja kuumuta kõike koos 5 minutit. Serveeri lihapallikastet värskest keedetud pennedega, riivi peale parmesani ning kaunistasi basiilikuga.

400 g pennesid
2 pakki tooreid lihapalle
2 sl õli praadimiseks

Kaste:
800 g kooritud konservtomateid omas mahlas
4 küüslauguküünt
2 sibulat
2 tl kuivatatud punet
1 sl suhkrut
soola, pipart
Serveerimiseks parmesani ja basiilikulehti

Proovi
järele!

NIPP.
Kui võimalik,
kasutage vähemalt
70% kakao-
sisaldusega
šokolaadi.

Mississippi šokolaadikook

Ingliseelse nimega *Mississippi mud cake* või *mud pie* on šokolaadine hõrgutis, mis hästi sobib mõnda sügisõhtut täiendada. Kook pärineb USA Mississippi osariigist, šokolaadine kook peaks meenutama Mississippi jõe mudaseid kaldaid. Kook koosneb krõbedast küpsisepõhjast, pehmest šokolaadikoogist ning šokolaadivahust, mida katab vahukoor või jäätis. Antud retsepti puhul aitab üsna vähe magus vahukoor tummist šokolaadikooki tasakaalustada.

PÕHI

- 1 pakk Mesikäpa Dops šokolaadikreemiga küpsiseid
- 50 g sulavõid

ŠOKOLAADIKOOK

- 100 g võid
- 250 g tumedat šokolaadi
- 1 tl lahustuvat espressopulbrit
- 100 g pruuni suhkrut
- ¼ tl soola
- 1 tl vanillsuhkrut

- 50 g rummi
- 4 muna
- 40 g jahu

ŠOKOLAADIVAHT

- 200 g tumedat šokolaadi
- 200 ml vahukoort
- 3 muna, munakollased ja -valged eraldatud
- 30 g suhkrut
- näpuotsatäis soola

KATTEKS

- 200 ml vahukoort
- 1 tl suhkrut
- kaunistuseks šokolaadilaaste

Purustage küpsised ja segage sulavõiga. Suruge küpsisemass küpsespaberiga kaetud lahtikäiva vormi (24 cm) põhja.

Šokolaadikoogi osa jaoks eelkuumutage ahi 180 kraadini. Sulatage potis või, lisage šokolaaditükid. Sulatage segades. Lisage sool, kohvipulber, suhkrud ning rumm. Laske hetk jahtuda ning kloppige ükshaaval sisse

munad. Viimaseksena lisage jahu ning segage ühtlaseks. Valage saadud segu küpsetusvormi küpsisepõhjale ning küpsetage 20–25 minutit. Võtke siis ahjust välja ning laske jahtuda.

Kui kook on jahtunud, alustage šokolaadivahu valmistamisega. Selleks kuumutage potis vahukoor, sulatage šokolaaditükid kooses. Laske natuke jahtuda. Eraldage munavalged kollastest. Munakollased kloppige šokolaadisegusse. Munavalged vahustage näpuotsatäie soola ja suhkruga tugevaks vahuks. Kloppige ½ munavalgevahust šokolaadisegusse ning lisage siis ülejäänud munavalgevaht ning segage õrnalt, kuni saate ühtlase segu. Valage šokolaadivaht jahtunud koogile ning pange see jahedasse tahkuma (vähemalt 2–3 tunniks kuni üle öö).

Enne serveerimist vahustage vahukoor suhkruga. Eemaldage kook vormist ning kaunistage vahukoore ning šokolaadilaastudega.

BILLINGTON'SI RAFINEERIMATA SUHKRUD

Billington's on rafineerimata suhkrute valikut arendanud ja täiustanud üle 150 aasta, spetsialiseerudes kvaliteedile, aroomile, maitsele ja naturaalsusele. Kõik Billington'si suhkrud on toodetud samas piirkonnas, kus kasvatatakse suhkru valmistamiseks vajaminevat suhkruroogu – see annab tootele lisaväärtuse.

MIKS KASUTADA RAFINEERIMATA SUHKRUT?

Rafineerimata suhkur on looduslik toode, saadud suhkruroost mahla väljapressimisel, selle puhastamisel ja kristalliseerimisel. Tootmine toimub põhimõttel, et naturaalne suhkruroo melass lukustatakse suhkru sisse, mitte ei rafineerita välja, nagu tehakse tavapärase valge suhkru saamisel. Rafineerimata suhkrus on säilinud mineraalained, kiudained ja vitamiinid.

MIKS KASUTADA BILLINGTON'SI RAFINEERIMATA SUHKRUID?

Billington's valib ainult kõige parema kvaliteediga suhkruroogu üle maailma. Rafineerimata Billington'si suhkrud on rikkaliku maitse ja naturaalse värviga, mis teeb need väga eriliseks.

Kõrgeima kvaliteediga rafineerimata suhkrud saadakse Mauritiusest (India ookeanis asuvalt saarelt) pärit suhkruroost – sealne troopiline kliima ning vulkaaniline muld on suhkruroo kasvatamiseks kõige sobivamad.

Rafineerimata suhkru värv võib varieeruda helepruunist tumepruunini. Siinkohal tuleb tähele panna, et kõik pruunid suhkrud ei ole ühesugused: paljud on tegelikult rafineeritud valged suhkrud, mida on pruuni tooni saamiseks värvitud siirupiga (melassi või karamelliga).

Otsides poest rafineerimata suhkrut, tuleb kindlasti lugeda pakendil olevat informatsiooni. Rafineerimata suhkru pakendil on alati kirjas, kui suhkur on rafineerimata (ingl *unrefined sugar*). Kui sellekohane teave puudub, on suure tõenäosusega tegu rafineeritud värvitud suhkruga.

Kõik Billington'si suhkrud on rafineerimata.

BILLINGTON'S GOLDEN GRANULATED – RAFINEERIMATA GRANULEERITUD SUHKUR

Ideaalne asendus tavalisele valgele suhkrule. Sobib igapäevaseks kasutamiseks nii kohvi ja tee sisse kui ka toidu maitsestamiseks ning küpsetistesse.

BILLINGTON'S GOLDEN CASTER – RAFINEERIMATA PEENETERALINE KÜPSETUSSUHKUR

Sobib eriti hästi küpsetamiseks, sest peenem tera sulab tainas kiiremini. Kuldne värvus, õrn võine maitse ja ühtlane karamelliseerumine teevad paremaks iga koogi!

Tekst **Helju Sillavee**,
Kelmiküla lasteaia
vanemõpetaja ja loovusringi
juhendaja
Fotod **Sven Arbet**

Sügisene tutipidu lastetoas

TÖÖVAHENDID:
puuoks, käärid, paksem
papitükk või kartong,
eri värvi lõngad.

Sügise
saabudes
on aeg muuta
ka lastetuba
röömsavärviliseks

ja kelmikaks. Lapsega koos
saab teha lõbusa lõngatuttidest
kaunistuse, mida riputada
silmailuks või värvilaigu
tekitamiseks.

Lõigake käepärasest papitükist (pappkast, -karp või kartongileht) välja kaks rõngakujulist šabloon. Šabloonil läbimõõdust sõltub ka villatuti suurus – mida suurema läbimõõduga, seda rohkem lõnga kulub, et saada suur ja kohev lõngapall. Lõigake šabloonil servast välja ca 1 cm suurune tükike. Nii on lapsel palju mugavam lõnga šabloonile kerida.

Võtke vastavalt soovile kas kirju või ühevärviline lõng ja kerige see ümber šabloonirõnga umbes 2 cm paksuse kihina. Seejärel lõigake kääridega mööda šabloonäärt keritud lõng läbi, tõmmake šabloon laiali ja siduge kahe šabloonirõnga vahele lõngajupp, sidudes selle kõvasti kinni.

Eemaldage papist šabloonid ettevaatlikult, soputage lõngaotsad kohevaks, ja ongi armas lõngatutike valmis! Korrake tegevust nii mitu korda, kui mitut lõngatutti soovite kaunistusele riputada. Mida rohkem tutte, seda uhkem!

Kui olete sügisesest loodusest leidnud vahvakujuga puuoksa, võite seda tuttide riputamise kohana kasutada. Okst võib jääda naturaalseks, soovi korral võite ka katta, kerides selle ümber lõnga, linast nõõri või mõnd toredat paela. Seejärel riputage eri pikkuste või soovi korral ka ühepikkuste lõngajuppidega kinnitatud tutid oksale. Riputage tehtu sobivasse kohta.

Sarnaseid tuttidest kaunistusi võib riputada nõõride või lõnga abil ukse ette uksekardinaks, kus need tuppastujaid rõõmsalt tervitavad. Neid võib riputada lakke, seinale või kardinapuu külge.

Tulemus on igal juhul pilkupüüdev, millest on rõõmu nii lastele kui täiskasvanutele. Kui teil juhtub olema ka koduloomi – näiteks kasse –, on topelt-rõõm ja mängulust tagatud! Lustlikku meisterdamist ja värvide kombineerimist! ❀

Villeroy & Boch
1748

KAUNISTAMISEKS JA KINKIMISEKS – PÜHADEMEELEOLU TOOB KOJU VILLEROY & BOCH

Tule tutvuma jõulukollektsioonidega!

Teie Villeroy & Bochi kauplused
Villeroy & Boch Rocca al Mare (avame novembris)
Rocca al Mare keskus, Paldiski mnt. 102, 2 korrus

Valli tn 4, Tallinn
tel 644 0489, info@villeroy-boch.ee
avatud E-R 10-19, L 11-17

WWW.VILLEROY-BOCH.COM

Kiskjaliku moega kodukiisud

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Sven Arbet**, erakogu

Kiskjatest kaslased meeldivad paljudele. Õnneks ei saa neid lemmikloomapoest osta, küll aga leiab tõukasside nimistust suuri ja kiskja välimusega kasse.

Külast piilunud bengali kassipoeg hüppab sihikindlalt lauale, haarab hambusse võõra pastapliiatsi, hüppab siis maha ning hakkab seda närima. Teised kümme täpilise kasukaga kassijõmpsikat koonduvad samuti vaibale, et uudistada laualt toodud uut mänguasja.

Nääpsuke pastakanäppaja laseb kuuldavale ähvardava urina, mis kõlab

sugugi mitte kodukiisulikult. Kui näugumine ei erine tavalise kodukassi omast, siis raevus bengali kassi häälmeeenutab pigem suure kaslase, näiteks gepardi urinat.

Eesti ainus bengali kasside aretaja, kassikasvanduse omanik Arbo Seppel

ütleb, et tema lemmiktõu minevikus on kiskjast esivanem täiesti olemas – aasia leopardkass, kes kauges minevikus kodukassiga pojad sai.

Kass sundis maja ümber ehitama

Kassipojad ja kassid, kes Arbo pere eluruumides rõõmsalt askeldavad, on igati heatahtlikud ja mänguhimulised tegelased. Inimesi armastavad nad sedavõrd, et saadavad neid kõikjal. Nobe Sindy tahab pidevalt olla peremehe lähedal, istub võimalusel süles või ronib mööda Arbo teksaseid üles mehe näo poole. “Nad valivad sageli endale lemmikuks ühe pereliikme, kelle ligi nad hoiavad, kellega suhtlevad. Nende jaoks peab olema aega, nad on väga seltsivad ja tahavad lähedust,” räägib peremees.

Kui Arbo vaid korra hõikab – kiiss, kiiss, kiiss... – kogunevad kõik leopardilapilise kasukaga kiisud ta jal-

Eesti ning kogu Baltimaade tuntuim ja tunnustatuim bengalikasvandus asub Pirital. Metsiku kaslase hääletämbriga, aga muidu igati armsa kodukassi käitumisega neljakuused bengali kassipojad ootavad siin oma päriskoju saamist.

gade juurde, istuvad vaibale ja vaata-
vad kutsujale küsivalt otsa.

Seda nähes tundub, et bengali kas-
side metsikus on lihtsalt müüt. Arbo
on näinud igas vanuses bengali kasse ja
teab, et metsikus on kasvatamisviisid
kinni. “Igast kassist, kellega inimesed
väikesest kassipojast peale ei tegele,
võib saada metsik. Kui bengal kasvab
kinnises ruumis või puuris, ei taha ini-
mestega tegemist teha.”

Ta tõi ühe oma näitusekassi Prant-
susmaalt, kus see elas suures puuris.
“Hiljem nägin hullu vaeva, et kassi
sülle võtta või ravimeid anda. Meie
oma kasse kinni ei hoia. Kohe, kui
loom on vaktsineeritud, võivad nad
meie eluruumides ringi liikuda.”

Üldiselt on bengali kassid väga hästi
koolitatavad. Neil on head eeldused
olla edukad kasside *agility* (kasside osa-
vuse ja kiiruse katsed –toim) võistlustel,
kus testitakse nende osavust ja taip-
likkust. Selleks tuleb loomulikult kas-
sipoegade tegelda, bengalid vajavad
sotsialiseerimiseks palju suhtlemist,
mängimist ning jooksuruumi.

Selles, et Arbo pere üldse bengali
kiisudega tegelema hakkas, on “süüdi”
nende päris esimene kass – puhast

tõugu pärslane, kellega käidi näitustel.
“Kohe esimesel näitusel sattusime kõr-
vuti bengali kassi omanikuga, kes vaa-
tas meid ja ütles, et mis te selle pärsla-
sega jamate, võtke ikka korralik kass. Ja
varsti nii läkski!” meenutab Arbo.

Selleks et valitud tõu esindajad
oma koju tuua, tuli Arbol maja kassi-
dele sobivaks sättida. Esimesed ilusad
kassid – ühe isase ja kaks emast – toodi
Taani kasvandusest. Enne pidi pere
taanlasele oma majast pilte saatma ja
tõestama, et nad on sobiv pere bengali-
litele. Just isane bengal vajaski oma-
ette “korterit”. Kastreerimata isased
kipuvad nimelt märgistama ehk sirt-
sutama. Nüüd on majal talveaed, aga
seda mitte toalilledele vaid isastele
bengalitele. Seal on ronimispuud ja
eri kõrgustel asemed. Samuti saavad
isakassid vajadusel väljuda õues asu-
vasse puuri, et sealsetel ronimispuu-
del turnida.

Elumajas on teise korruse trepi-
hall samuti kassidele sobivaks sisus-
tatud. Seinale on kinnitatud jooksu-
ratas, kraapimiseks ja turnimiseks on
kõrged ronimispuud. Kõikjal on maga-
mispesakesi, sest kasse on majas palju.
Põrandatel on käpaga taga aetavaid
lelusid ja mõtlemist arendavaid män-
guasju. Kui mõned kassipojad maga-
vad, siis teised müravad omavahel või
mängivad leludega.

Oma magamistoja ukseid hoia-
vad Arbo pereliikmed kinni. Vastal-
juhul ei tuleks magamisest midagi
välja. Krõbinakausid on pidevalt toitu
täis – kel kõht tühjaks läheb, saab kohe
sööma minna. Kaalutõusu ohtu neil
ei ole, sest bengalid jooksevad palju.

Tehtud töö kannab vilja

Vaatamata kiisude rohkusele, on
eluruumid väga puhtad. Karvapäle
üheski toas lendlemas ei näe. Bengali
kassi üks omapära on see, et tal ei ole
aluskarva, mis kodudes mööblile ja vai-
padele kinni jääb. Muidugi on riulid
kõik esemetest tühjaks tõstetud, sest
võimaluse korral mängivad bengalid
kõigega. Arbo osutab laminaatpõran-
dal väikestele täketele – need on kari-
kate kukkumise jäljed.

Nüüd on enamik karikaid, mida
pere on bengalite ilu eest teeninud,
kapiuste taga. Pere on bengalite kas-
vatamise ja aretustööga tegelnud nüüd
juba kaheksa aastat ning pärjatud isegi
Baltimaade parima kasvanduse tiitliga.

“Bengalite karvkatte muster on
selle ajaga palju muutunud. Algul oli

GARDEN
SEASONS

PUHAS KIIRTOIT AIALINDUDELE!

KOORITUD päevalilleseemned:

- ✓ Energiarikkam ja puhtam toit
- ✓ Vähem kadusid
- ✓ Puhas toidulaud
- ✓ Sobib suleliste aias, pargis kui ka rõdudel

Rasvapallid – searasvast traditsiooniline linnutoit iga ilmaga!

Nüüd ka ilma
võrguta suures
ämbris!

Kaubad saadaval
aiakeskustes ja E-POES!

 SCHETELIG
LOOME KASVU

AIKAUPE HULGIMÜÜK

www.schetelig.ee

☎ 6512950

Sindy ronib justkui muuseas mööda Arbo jalga üles, et olla peremehele lähemal.

kasukas märksa vähem laike, nüüd on täppidest juba lausa rosetid saanud,” lausub ta. Aretustöö tulemusena on saada ka marmorkasukaga ning lumeleoparde meenutavaid snow bengali kasse. Samas on kõigi nende karvkate käe all mõnus nagu siid.

Arbo käib oma kassidega igal nädalavahetusel näitustel. Mehe sõnade kohaselt ei võõrista bengalid kedagi ning taluvad reisimist hästi. “Isegi hotellides, kus me näituste ajal ööbime, tunnevad nad end nagu kodus. Ka koduvahetus pole nende jaoks mingi probleem. Meilt viiakse uutesse kodudesse isegi paariaastaseid kasse, kes on steriliseeritud ja kastreeritud. Nad kohanevad kergesti ja võtavad uue pere omaks,” ütleb peremees.

Tungiv vajadus teise kassi järele

Teadaolevalt maailma suurima kasvu ja kehakaaluga kassitõu maine coon üks esindaja, kelle nimeks on Leonardo, naudib oma elu Aruksaare peres Võrtsjärve lähistel. Leonardol on selles peres vastutusrikas ülesanne – parandada kasside mainet.

Kahe tütre ema Margit räägib, et esialgu polnud nendel abikaasa Ahtiga üldse kassivõtmise plaani. Neile isegi tundus, et nad ei ole kassiinimesed. Sedasi elati päevani, mil mees leidis viljakuivatist emase valge kassipoja. Ahti kutsus naisukese karvapalli vaatama. “Kohe, kui nägin kassipoega, kellel silmad alles olid avanenud, ei suutnud ma vastu panna. Loomulikult tuli ta meile,” meenutab Margit.

Valge ja koheva karvaga kassike sai nimeks Bibi.

Kui perre sündis esimene tütar, hoidis kass beebil hellalt emalikku pilku peal, lakkus oma kareda keelega lapse põski. Ent kõige muu suhtes käitus leidkass nagu pöörane. “Meie uuest mööblist sai kiiresti antiik, kardinad ja tapeedid olid ribadeks. Kui kujutate ette kõiki neid pahandusi, mida kassid võivad teha, siis Bibi tegi neid kuubis! Lisaks pidas ta jahti abikaasa varvas-tele – hiilis ja krabas neid diivani alt ja tagant. Ta on ka tõeliselt tubli hiiremurdja! Abikaasa oli meelega heitel ning ütles, et Bibi jääb meie kodu esimeseks ja viimaseks kassiks.”

Margit tundis hellast kassist puudust. Ta hakkas uurima kassitõugusid ja iseloomuomadusi ning otsis internetist meeldima hakanud kassitõugude videoklippe. “Tõukirjeldusest saab päris hea ülevaate kassitõu

→ lk 80

Kaks metsloomast aretatud kassi

Kassiklubi Felix perenaise Olga Komissarova andmetel on Eestis kasvatatavatest tõukassidest kiskjatele kõige lähedasemad bengali kassid, Lätist leiab ilusad egiptuse maud, Soomest aga ocicate tõu esindajad. Eesti suurimad kassid on maine coonid.

Maine cooni tõug on oma nime saanud Ameerika Ühendriikide Maine'i osariigi järgi. Tema päritolu kohta liigub mitu legendi. Üks neist väidab, et maine coonid põlvnevad pesukarudest – selle geneetiliselt võimatu teooria kasuks räägib tõu lopsakas, algselt pruunitähniline kasukas ning kiskjat meenutav koon. Romantiliste lugude armastajad peavad tõu esivanemateks kuut Prantsusmaalt üle mere toimetatud õukonnakassi, kelle kuninganna Marie Antoinette Maine'i osariiki saatis, kavatsedes revolutsiooni eest Ameerikasse põgeneda.

Bengali kassitõug on küllalt noor, sai väidetavalt alguse 1960ndatel. Väikesed aasia leopardkassid elasid koos kodukassidega, mille tulemusena sündisid emasel *Felis bengalensis*-el ja isasel mustal kodukassil pojad. Hiljem pairitati emast poega uuesti sama isasega, sündisid ilusad täpilisid pojad. Aretuses mängisid rolli ka teised tõud (abessiinia, burma, siiam, egiptuse mau). Katsetuste tulemusel sündis 1983. aastal bengali kass. 1991 kinnitati bengali tõu ametlikud standardid ning nüüd on tõug igati tunnustatud.

Atleetliku kehaehituse ja tugeva luustikuga bengali karvastik on tihe, lühike ja pehme nagu siid ning seda katab kontrastsete laikudega muster.

Allikas: kassiklubi Felix ja bengalikasvandus Maya Cold

Kindlusta oma lemmik!

Looma nagu inimestki võivad tabada ootamatud tervisehädad – luumurd, allergia, koguni vähk – või õnnetused, **hea arstiabi võib aga osutada väga kalliks**. ERGO lemmikloomakindlustuse omanik ei pea ootamatu väljamineku pärast muretsema, sest **kindlustus hüvitab looma tervisega seotud kulud**.

ERGO lemmikloomakindlustuse eelised

- Võimalus valida juurde mitmesuguseid kindlustuskaitseid.
- Looma kadumise korral hüvitatakse otsimiskulutuse kulu ja leiutasu kuni 64 eurot ilma omavastutusega.
- Võimalus valida ise arstiabi kindlustussummat alates 450 eurost.
- Loomaomaniku vastutuskindlustus 6400 eurot.
- ERGO ei muuda sõlmitud kindlustuslepingu tingimusi looma vananedes.
- Kindlustussumma ei vähene väljamakstud hüvitise võrra.
- ERGO ei määra, millist loomaarsti kasutada. Saad valida oma lemmikule parima ravi ning pärast arve esitamist tasub ERGO ravikulud kindlustuslepingu kohaselt.
- Juurde ostetav välismaa kindlustuskaitse kehtib kogu maailmas, lepingu tähtaeg on olenevalt vajadusest kuni üks aasta.
- Kindlustusmakset saab tasuda kord kuus, kvartalis, poolaastas või aastas.
- Leping sõlmitakse üheks aastaks.

www.ergo.ee/lemmikloom

Teenust osutab ERGO Insurance SE. Tutvu tingimustega aadressil www.ergo.ee, vajaduse korral pea nõu ERGO asjatundjaga.

ERGO

Kindlustada – see tähendab mõista.

Heasüdamliku maine cooni esindaja Leonardo lemmikkoht on tegelikult laual või aknalaual, kus ta alati oma jämedad käpad välja sirutab.

iseloomuomadustest. Need kirjeldused peavad hästi paika!”

Mitmed kassitõud olid atraktiivsed, kuid viimaks jäi Margiti pilk pidama maailma suurimal kassil ehk maine cooni tõul. Selle iseloomustus loetles üles kõik need omadused, millest siiani oli puudust tuntud – sõbralik, rahulik, leplik laste ja teiste loomadega. “Kui uskuda kirjeldusi, siis kõige flegmaatilisemad on pärsia kassid ning meie lemmikuks saanud maine coonid on oma rahulikkuselt teisel kohal.”

Abikaasa Ahtile veel ühe kassi juurde võtmise mõte esialgu küll ei meeldinud. Samas pani naine tähele, et mees kikitask kõrvu, kui kuulis, et tegu on tõeliselt suure kassiga. “Temale mõjus selle tõu suurus atraktiivsena. Viimaks meeldis maine cooni tõug meile kõigile! See polnud uisapäisa otsus. Seedisime seda mõtet umbes aasta. Tähtsime olla kindlad, et teame, kelle me koju toome. Kasvandusega olime kirj vahetuses ligi paar kuud.”

Pahura ilmega sõbralik kass

Maine cooni tõugu kassidel on veidi karm ilme, need, kelle kõrvade otsas on tutid, meenutavad isegi ilvest. “Üldjuhul on nii, et kui võõrad tulevad, siis neile näib Bibi nii armsake, et tahaks kohe pai teha, ent kõik ehmatavad, kui kiisu pahaselt kõhisema hakkab. Leonardole pilgu heitnud võõrad tunnistavad aga kohe, et seda kassi nad küll

Toidukotte kulub koeraga vaat et võrdselt.

paitada ei taha,” räägib Margit. Esmalt näis tallegi uue lemmiku ilme kurjakuulutav. Põhjuseks on Leonardo kuldade vahel asuv kortsiuke, mis muudab igati sõbraliku kassi näo pahuraks.

“Leonardo tahab olla kõigiga suur sõber, nii laste kui ka teiste loomadega. Aga Bibi on meil iseloomuga kass, kes soovib privaatsust ja seisab enda eest ega muuda oma positsiooni. Leonardo hoiab end tagaplaanile, ta ei tule kunagi küünistama ega äsa käpaga. Kui koer ei lase mööda ja uriseb tema peale, siis ta pigem istub maha ja ootab, et olukord laheneks. Või siis tagurdab ja lahkub.”

Selle tõu esindajad saavutavad oma täisküpsuse neljandal eluaastal. Leonardo sai mullu kevadel aastaseks. Aastase tõukassi kõrguse vahe Bibiga, kes juba seitsmeaastane, on silmanähtav. Kohev saba, mis on sama pikk kui kere, lisab Leonardole pikkust juurde.

Perenaise tähelepanekute järgi käitub maine coon sageli pigem nagu koer, kes ei mängi kassi kombel, vaid meelsamini jookseb lastele järele ja nendega koos. Talle meeldib, kui teda lõua alt sügatakse. Mõnikord tuleb tal paisu. Margit räägib, et siis ta annab sel-

lest märku. “Näiteks kui Leonardot sügada ja siis käsi rippu lasta, sest enam ei viitsi, haarab ta voodil lehavast käelabast küüntega ja sikutab seda enda poole. Suur käpp ja need küüned – selisele nõudmisele juba vastu ei hakka.”

Sülle ta ei trügi, ilmselt hakkab tal paksu aluskarva tõttu süles liiga palav. Meelsamini istub või lamab aknalaual ja jälgib pereliikmeid eemalt. Lama-des on ta jämedad käpad pikalt ette sirutatud.

Nurrub kohatutel hetkedel

Nurr on tal samuti valjem kui Bibil, samas ei löö ta nurru just väga sageli. Pere on märganud, et kui Leonardo mängib või kärbest taga ajab, läheb nurrmootor kohe väga valjusti tööle. “Oleme mõelnud, et kui ta peaks hiiri varitsema, kuidas ta neid küll kätte saaks. Täpsuses ei ole küsimus, sest teki all liikunud varbaid tabab ta äärmiselt täpselt,” tõdeb Margit.

Leonardo käpad on suured, küüni-sed kõveramad ja suuremad kui tavalisel kodukassil. Samas mööbli kraapimise ja kriimustamise kommet tal ei ole. Diivanid ja tugitoolid jäävad temast puutumata. Küll aga meeldib talle koridori vaibal ja koos Bibiga ka mõnel puidust mööblitükil või siis uksepiidal küüsi teritada.

Alates Leonardo tulekust on Bibi teiste pereliikmete suhtes märksa rahulikumaks muutunud. Samas võttis kahe kassi omavaheline kohanemine pool aastat. Nüüd on nad juba nii heas suhtes, et suudavad kõrvuti kaussidest süüa. Ja Leonardo sööb märksa rohkem kui tavaline kodukass. “Kui esimese kassi juures me ei märganudki seda, kui palju kassitoitu ostame, siis Leonardo puhul vaatame, et toidukotte kulub koeraga vaat et võrdselt. Ta käib öösel ka söömas,” tunnistab Margit naerdes.

Tõsi, Bibi püüab lisaks hiiri, mõnikord ka uimaseid linde, kes ei kuule tema kaela riputatud kellukest. Suurt kasvu ja tubane tõukass aga lihahimu ei tunne, vähemalt põlgab ta ära tema nina ette tõstetud värske lihakraami.

Ja kui öö saabub ning vana kass juba magab, läheb Leonardo vaikselt tema kõrvale ja sätib end puhkama. Sellega on Bibi leppinud. Ka pere armastab mõlemat kassi võrdselt.

“Kui töölt koju tuleme, ronivad nad ringutades oma nurkadest välja ning tulevad meile vastu. Nii tore, et nad on olemas!” tõdeb Margit. ✨

NOVEMBRI ÜRITUSED

- 1. novembril on Tartus "Ideejazz 2014".
- 1.-7. novembrini toimub Tallinnas restoranide nädal.
- 1. detsembrini kestab fotokonkurss "Muusikat tabamas". Osalema on oodatud nii lapsed, noored kui täiskasvanud harrastusfotograafid. Võistlusel osalemise tingimused Tallinna Keskraamatukogu Muusikalehel www.keskraamatukogu.ee/muusika.
- 1.-30. novembrini on Valgas kunstikuu.
- 3.-21. novembrini on marti-katri Põlva talurahvamuseumis Karilatsis.
- 4.-8. novembrini on Seto Talumuuseumi 20. sünnipäeva nädal.
- 6.-9. novembrini toimub Tallinnas Saku Suurhallis XVIII mardilaat.
- 7. novembril on Põlvamaal Saatses Seto Tsäimajas talumuuseumi 20. sünnipäev ja muuseumikonverents.
- 7.-9. novembrini on Kohtla-Järvel isadepäeva laad.
- 8. novembril on Võrus suurlaad "Uma mekk".
- 8. novembril toimub Paide Kultuurikeskuse parklas novembrilaat.
- 8. novembril on Raplamaal Kohilas suur mardilaat.
- 14.-15. novembril toimub Paide kultuurikeskuses Järvamaa mess.
- 14.-16. novembrini on Narvas mardipäeva laad.
- 14.-30. novembrini kestab "Pimedate ööde filmifestival".
- 15. novembril toimub Narvas ajaloofestival "Talvelahing".
- 15.-16. novembril on Saku Suurhallis mess "Laps ja pere".
- 15.-24. novembrini kestab laste- ja noortefilmide festival "Just film".
- 16. novembril toimub Kohilas mardilaat.
- 19.-23. novembrini toimub Tallinnas animafilmi festival Animated Dreams.
- 19.-23. novembrini toimub rahvusvaheline tudengi- ja lühifilmide festival Sleepwalkers.
- 20.-28. novembrini on VIII Eesti pianistide konkurss.
- 21. novembril toimub Kadriinas arvuti-joonestamise võistlus CADrina 2014.
- 21. novembril toimub Värskas Kultuurikeskuses rahvusvaheline õpilasfirmade laad.
- 21. novembrist 2014 kuni 8. jaanuarini 2015 on Tallinnas Raekoja platsil avatud jõuluturg.
- 22. novembril on Tartus novembrijooks.
- 22. novembril on Lääne-Virumaal Tamsalus mardilaat, Läänemaal Taeblass kadriilaat.

8. novembril on Võrus suurlaad "Uma mekk".

- 22. novembril on Raplas tule- ja tantsuetendus.
- 27.-30. novembrini toimub Väike-Maarja vallas VI Väike-Maarja muusikafestival.
- 28.-29. novembril on Tapa valla IX muusikapäevad.
- 28. novembrist kuni 12. detsembrini toimub Jõulujazz (üle Eesti).
- 30. novembrist 24. detsembrini on Tartu jõululinn.

21. novembril toimub Värskas Kultuurikeskuses rahvusvaheline õpilasfirmade laad.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Tramm**.
Tel 661 3370,
e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

					I	Rahvarinne	õigus, lad k	teat. trükikirii	amet						
nakkushaigus															
meeletu															
tonn						ussi, murdes									
ohe						Tšehhi rahvus- kangelane	on ingl k								
							liitsõna								
	Läti mahlatootja	Usbeki mehenimi	amper	Baikali siig				ehk		kirjandusliik	aerude jõul liikujad	raadiotehnika instituut		Ibseni näidend	aknalaua rododendron
Rooma keiser								hapnik							
pildil olev tomatisort													amuti		
Ukraina domeen						sööma ingl k esmaspäev		väliseestlaste kultuuriajakiri	"12 tooli" peategelane	apostel, taevavõitmete hoidja				Aafrika riik, ingl k lühend	
tomatisort pildil										poekett					
titaan						kohitsetud jää				röövlinde			Anti Money Laundering		
naisenimi						koera lemmik				tehing			...aed	id est	rändhõimude liit Aasias
						filmioperaator									
	Türgi päritolu kääritatud jook	United Kingdom				päikesesüsteemi planeet		... olek							
						Vene eriväeosa		poolmetall, As							
pildil olev tomatisort											palja ...				east
							...terminal				3 sarnast tähte				
suurvõistlus						jäätis Väike ...		broom		rasuküllase					
						liiter		jalg		kaks topeltvokaali					
tomatisort pildil															piano
Vene lennuk						Võhandu teine nimi		organ				Eesti Sotsiaal-demokraatlik Partei			
								linn Pihkva oblastis							
							end. kirjanik			ümarmargune vokaal					
omal jõul										lähisugulane					
uluk										pagaritoode					
Eesti Raadio								saksa k asesõna							
								Araabia Ühend-emiraatide maapähis							
...leib															
															
Eduard															

Lahendusi ootame 17. novembrini aadressil: **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn**, e-posti teel **kristel.kirss@maakodu.ee**
Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Ristsõna õige vastus oli: usinad suvised õitsejad, harilik ussitatar, verev kurereha, mandel-piimalill, harilik tõrvalill. Loosi tahtel võitis seekord ristsõna auhinna, Helle Väarsi raamatu "Kõrreliste lummuses", **Sirje Tammsalu Põlvamaalt**. Palju õnne! Järgmise ristsõna auhinnaks on Gudrun Manelli ja Bertil K Johansonini raamat "Roosid - raamat roosisõbralt roosisõbrale".

- ◆ igale AVANT mudelile üle 100 töövahendi
- ◆ tõstejõud kuni 1400 kg
- ◆ tõstekõrgus kuni 2,8 m
- ◆ sõidukiirus kuni 25 km/h
- ◆ mass alates 590 kg
- ◆ lai valik laadureid kohapeal
- ◆ valmistatud Soomes

AVANT

SAMI Masinakeskuses on müügil

- AVANT laadurid
- CLM pealesõiduteed
- LEGUAN tõstukid
- INO niidukid
- SAMI metsa-, põllu- teeholdusseadmed jpm.

Lisaks pakume hooldusteenust ja rendime AVANT töövahendeid.

SAMI
MASINAKESKUS

www.sami.ee

**Lõuna-Eestis: Petseri 40 Valga 68204, Valgamaa
tel. 524 1759**

**Põhja-Eestis: Tule 20, Saue76505, Harjumaa
tel. 670 9040, 528 2732**

AVATUD: E-R 8:00 – 16:30

UUS
Vastupandamatu maitse!

Hoidke oma kassi
heas vormis!

Saadaval hästivarustatud loomakliinikutes ja lemmikloomapoodides.

Hill's™ Science Plan™ Sterilised Cat hoiab steriliseeritud kassi heas vormis ja tervena.

- Õige kogus L-karnitiini aitab hoida keha saleda ja vitaalsena.
- Optimaalne mineraalide tase ja uriini happesuse efektiivne kontroll hoiab urinaarsüsteemi tervena.
- Uued, vastupandamatult hea maitsega pehmed toidud annavad võimaluse valida erinevaid maitseid.

Young Adult
Tuna

Young Adult
Chicken

Mature Adult
Chicken

Kaks erinevat maitset ja -vanusegruppi kuivtoitel.

2 erinevat maitset üksikuna või multipakis
pehmetel toitel.

LOOMARSTID
KOGU MAAILMAS SOOVITAVAD.

Maaletooja AS Optimer
www.optimer.ee